

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΛΙΝΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

**ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΑΠΟ ΟΜΟΦΥΛΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ**

ΡΑΠΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Υποσμηναγός (Υγειονομικού Νοσηλεύτρια)

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2018

**ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΑΠΟ ΟΜΟΦΥΛΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ**

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΛΙΝΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

**ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΑΠΟ ΟΜΟΦΥΛΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ**

ΡΑΠΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Υποσμηναγός (Υγειονομικού Νοσηλεύτρια)

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2018

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ (ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ)

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΟΥΜΑΚΑΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΥΜΟΡΦΙΑ ΚΟΥΚΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία και τα συμπεράσματά της σε οποιαδήποτε μορφή αποτελούν συνιδιοκτησία του Τμήματος Νοσηλευτικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του φοιτητή. Οι προαναφερόμενοι διατηρούν το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης και αναπαραγωγής (τμηματικά ή συνολικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να αναφέρεται ο τίτλος, ο συγγραφέας, ο επιβλέπων καθηγητής και το εν λόγω τμήμα του ΕΚΠΑ.

Η έγκριση της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας από το Τμήμα Νοσηλευτικής δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Ο/Η υποφαινόμενος/η δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία είναι εξ' ολοκλήρου δικό μου έργο και συγγράφηκε ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Νοσηλευτικής. Δηλώνω υπεύθυνα ότι κατά τη συγγραφή ακολούθησα την πρέπει ακαδημαϊκή δεοντολογία αποφυγής λογοκλοπής. Έχω επίσης αποφύγει οποιαδήποτε ενέργεια που συνιστά παράπτωμα λογοκλοπής. Γνωρίζω ότι η λογοκλοπή μπορεί να επισύρει ποινή ανάκλησης του πτυχίου μου.

Υπογραφή

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή

Περιεχόμενα

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	8
Εισαγωγή	8
Τι είναι υιοθεσία	11
Δικαιώματα ομόφυλων ζευγαριών	13
Νομοθεσία ανά τον κόσμο.....	21
Αμερική	21
Ευρώπη	22
Ασία- Αφρική- Αυστραλία	25
Νομοθεσία στην Ελλάδα.....	28
Διακρατική/ Διαφυλετική υιοθεσία.....	31
ΣΚΟΠΟΣ	34
ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ.....	35
ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	37
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	37
Γονείς που υιοθετούν : Λεσβίες μητέρες, Gay πατέρες	37
Η επιλογή να γίνουν γονείς.....	37
Επιπτώσεις στο ζευγάρι	42
Οικογένειες λεσβιών με μια βιολογική και μια θετή μητέρα	46
Παιδιά και έφηβοι υπό υιοθεσία	48
Ψυχοσυναισθηματικά προβλήματα	48
Ρόλοι φύλου και Σεξουαλικός προσανατολισμός	60
Απόψεις των επαγγελματιών και φοιτητών ψυχολόγων ή ψυχιάτρων απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια	64
Απόψεις δασκάλων/ καθηγητών	67
Απόψεις ετερόφυλων ατόμων ή ζευγαριών	69
Απόψεις ομόφυλων ατόμων ή ζευγαριών	73
Θρησκεία και υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια	75
Πολιτικές πεποιθήσεις και στάση απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια	79
Στάση των υπηρεσιών υιοθεσίας	81
ΣΥΖΗΤΗΣΗ	87

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	102
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	106
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	117
ABSTRACT.....	119
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	121
Πίνακας Ερευνών	121
Πίνακας Συντομογραφιών	132

Εισαγωγή

Ένα από τα σημαντικά ερωτήματα κατά την ανατροφή ενός παιδιού αλλά και ακόμα νωρίτερα στη ζωή ενός ατόμου συνοψίζεται στη φράση «τι είναι γονέας;». «Γονέας, γίνεσαι», υποστηρίζει ο J. Bucay στο βιβλίο του «Γονείς και Παιδιά». Παραφράζοντας μια παράγραφο από το βιβλίο αυτό, το να είσαι γονέας δε σημαίνει να έχεις βιολογική σχέση με το παιδί, αλλά να σκέφτεσαι, να φέρεσαι και να νοιώθεις γονέας προς αυτό το παιδί. Επίσης, εξίσου σημαντικό είναι να σε αναγνωρίζει και εκείνο ως γονέα του. Η γονεϊκότητα αφορά θέματα ευθύνης, αφοσίωσης και εφαρμογής αυτού του ρόλου στην πράξη. Το να γίνει κάποιος γονιός αποτελεί μια τεράστια αλλαγή και μετάβαση στη ζωή του ατόμου και της οικογένειας, απαιτεί αλλαγή ρόλων και προτεραιοτήτων για την ανάληψη του ρόλου του γονέα (Goldberg, 2012).

Έτσι, η ανατροφή ενός παιδιού μπορεί να αφορά σε οικογένειες με ή χωρίς βιολογικούς δεσμούς. Αυτό που έχει σημασία είναι η ύπαρξη δεσμών αγάπης, αφοσίωσης και παροχής προστασίας, οι οποίοι να έχουν δημιουργηθεί μέσω ενός ζεύγους αυτούσια, μέσω δωρητή σπέρματος ή/και ωαρίου, παρένθετης μητέρας, υιοθεσίας, αναδοχής ενός παιδιού. Η οικογένεια παραδοσιακά θεωρείται η βασική μονάδα της κοινωνίας και έχει στον πυρήνα της δύο ή περισσότερους ενήλικες που συζούν και συνεργάζονται για τη φροντίδα και την ανατροφή του φυσικού ή υιοθετημένου τους παιδιού. Σήμερα, η παραδοσιακή μορφή της πυρηνικής οικογένειας έχει αλλάξει. Υπάρχουν οικογένειες μονογονεϊκές, με δύο γονείς ίδιου φύλου, με γονείς που έχουν χωρίσει, με γονείς που έχουν δημιουργήσει και νέες οικογένειες, οικογένειες με παιδιά που προκύπτουν από υιοθεσία ή αναδοχή, με τη βοήθεια της τεχνητής γονιμοποίησης ή/και με τη βοήθεια τρίτων ατόμων. Ακόμη και η πράξη της υιοθεσίας έχει αλλάξει αρκετά, καθώς μια γυναίκα μόνη (αλλά και ένας άνδρας κάποιες φορές) μπορούν να υιοθετούν ένα βρέφος ή παιδί, οι βιολογικοί γονείς να επιλέγουν το ζευγάρι ή το άτομο που θα υιοθετήσει το παιδί τους, να διατηρούν ή να μη διατηρούν επαφές μετά την υιοθεσία, να γίνονται υιοθεσίες μέσω κρατικών ή και διακρατικών υπηρεσιών, να υιοθετούνται παιδιά που ήταν υπό αναδοχή. Η πολυπλοκότητα είναι εμφανής.

Στην παρούσα μελέτη γίνεται ανασκόπηση της σύγχρονης βιβλιογραφίας όσον αφορά στην υιοθεσία παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια. Τη στάση της κοινωνίας απέναντι στα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων φαίνεται να επηρεάζουν πολλοί παράγοντες, όπως το αδιαμφισβήτητο δικαίωμα στην ίση μεταχείριση και την ελευθερία στην αγορά εργασίας, το οποίο συχνά έρχεται σε σύγκρουση με τις παραδοσιακές ιδέες για την οικογένεια, την ηθική, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και την προστασία των παιδιών (Rhodebeck, 2018). Στην Ελλάδα, από το Δεκέμβριο του 2015 τα ομόφυλα ζευγάρια έχουν το νομικό δικαίωμα να συνάψουν σύμφωνο συμβίωσης, με το οποίο τους αναγνωρίζονται δικαιώματα που έχει και ένα ετερόφυλο έγγαμο ζευγάρι, χωρίς να περιλαμβάνει τα δικαιώματα για παιδοθεσία (Ν. 4356/2015, 2015). Το θέμα αυτό διευκρινίστηκε με νέο νομοσχέδιο που κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων τον Απρίλιο του 2018 και ψηφίστηκε το Μάιο του 2018 (Anon., 2018).

Όπως φαίνεται, το παραδοσιακό μοντέλο οικογένειας διευρύνεται παίρνοντας νέα μορφή που δεν αφορά μόνο στο φύλο των γονέων αλλά και στη σύσταση της ευρύτερης οικογένειας. Ειδικά σε περιπτώσεις που η βιολογική οικογένεια δεν υπάρχει ή δεν επιθυμεί να έχει σχέσεις με το ομοφυλόφιλο άτομο, το φιλικό περιβάλλον λαμβάνει τη θέση και το ρόλο της οικογένειας, (Weeks, et al., 2001). Πρόκειται για στενούς φίλους και όχι απλά γνωριμίες, φίλους που εμπιστεύονται και επιλέγουν να έχουν σχέση μαζί τους, την οποία καλλιεργούν και φροντίζουν και στην οποία στρέφονται σε καιρούς κρίσεων (Weeks, et al., 2001).

Η απόκτηση παιδιών σε αυτές τις οικογένειες είναι ένα θέμα που εγείρει ηθικές και κοινωνικές ανησυχίες, κυρίως ως προς τις επιπτώσεις στο παιδί. Ορισμένα επιχειρήματα εναντίον αυτού του μοντέλου οικογένειας συνοψίζονται στο γεγονός ότι δε θεωρούνται σταθερές οι σχέσεις τους σε σύγκριση με ετερόφυλα ζευγάρια, δεν προσφέρουν πρότυπα ρόλων και για τα δύο φύλα, επηρεάζουν και απειλούν τη σεξουαλική ταυτότητα και υγεία των παιδιών και θέτουν σε κίνδυνο τα δικαιώματα των παιδιών τους (Weeks, et al., 2001). Οι γονικοί ρόλοι σε όλες τις οικογένειες έχουν αλλάξει, με μοίρασμα των ευθυνών και στους δύο γονείς, που διαδραματίζουν ισάξιο ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού. Το παιδί αποτελεί το επίκεντρο της οικογένειας και ένα από τα ζητήματα στη φροντίδα του, είναι η γνώση της βιολογικής του καταγωγής και των βιολογικών γονέων και συγγενών, όταν αυτό καθίσταται δυνατό. Παράλληλα, σημαντική παράμετρο

αποτελεί και η προστασία του από στιγματισμό για τη σεξουαλική προτίμηση και σχέση των γονιών του, ένα θέμα στο οποίο έχει μικρό έως καθόλου έλεγχο (Weeks, et al., 2001).

Τι είναι υιοθεσία

Ως υιοθεσία *«ορίζεται η νομική διαδικασία κατά την οποία κάποιος αποκτά με δικαστική απόφαση όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις γονέα απέναντι σε παιδί του οποίου δεν είναι ο φυσικός (πραγματικός) γονέας»*, σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (Μπαμπινιώτης, 2002). Με δικαστική απόφαση το υιοθετημένο παιδί απολαμβάνει όλα τα προνόμια και τα δικαιώματα φυσικού παιδιού μιας νέας οικογένειας και η οικογένεια έχει τις ίδιες υποχρεώσεις απέναντι σε αυτό σαν να ήταν φυσικό παιδί της. Έχει χαρακτηριστεί και ως «καλοσύνη των ξένων» σε παιδιά που χρήζουν βοήθειας, προστασίας, συναισθηματικής στήριξης από μια οικογένεια (Boswell, 1988). Επιπρόσθετα, ο Παπαχρίστου (1998), αναφέρεται σε τεχνητή σχέση που μιμείται τη φυσική και ο Σπυριδάκης (1997) την ορίζει ως σύμπλεγμα νομικών πράξεων και επισημαίνει ότι η έννοια υιοθεσία δεν αφορά μόνο σε άρρενες αλλά και θηλυκά παιδιά, που χρειάζονται μια οικογένεια. Συμπληρωματικά στα παραπάνω, ο Τρισελιώτης (1997), προσθέτει πως ένα παιδί χρήζει υιοθεσίας όταν *«οι γονείς του δεν είναι ικανοί ή είναι απρόθυμοι ή τους έχει αφαιρεθεί από το νόμο το δικαίωμα να το φροντίζουν»*.

Κατά κύταποτελεί μια πράξη αγάπης κατά κύριο λόγο, που στόχο έχει την παροχή στέγης, φροντίδας και ασφάλειας σε ένα παιδί που το έχει ανάγκη από μια οικογένεια που, είτε νοιώθει την ανάγκη να προσφέρει αγάπη σε ένα παιδί γιατί δε μπορεί να αποκτήσει παιδιά με άλλο τρόπο είτε γιατί θέλει και μπορεί να προσφέρει και σε άλλο παιδί τη θαλπωρή της οικογένειας.

Τα είδη της υιοθεσίας είναι (FEC, 2018):

Η υιοθεσία παιδιού με ένα νόμιμο γονέα, από άλλο άτομο που συζεί με το γονέα χωρίς να είναι σε έγγαμη κατάσταση, χωρίς ο πρώτος να χάνει τα γονικά δικαιώματά του.

Κοινή πράξη υιοθεσίας, όπου δύο άτομα από κοινού αιτούνται την υιοθεσία ενός παιδιού, χωρίς αυτά τα δύο άτομα να είναι έγγαμα.

Υιοθεσία του τέκνου του ή της συζύγου του ζευγαριού, όπου το παιδί έχει αποκτηθεί πριν το γάμο.

Δικαιώματα ομόφυλων ζευγαριών

Η ομοφυλοφιλία έχει πάψει να αναφέρεται ως ψυχιατρική διαταραχή από το 1968 και απασχολούσε μόνο η εγωδυστονική ομοφυλοφιλία, δηλαδή η ομοφυλοφιλία που εκφράζεται με προβλήματα κατά του εαυτού και δυσφορία για την ταυτότητα του ατόμου (Βαϊδάκης, 2005). Βέβαια και αυτή η καταχώρηση στις ψυχικές νόσους έχει καταργηθεί σε όλες τις επόμενες εκδόσεις των εγχειριδίων ταξινόμησης των νόσων, DSM και ICD. Η ομοφυλοφιλία συνίσταται στην ερωτική επιθυμία και έλξη ενός ατόμου για άλλο άτομο ίδιου φύλου.

Ορισμένες μελέτες υποστηρίζουν ότι τα γονίδια διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του σεξουαλικού προσανατολισμού. Τα περισσότερα ερευνητικά δεδομένα προέρχονται από τη μελέτη μονοζυγωτικών διδύμων, τα οποία τείνουν να παρουσιάσουν υψηλότερα ποσοστά εμφάνισης και των δύο αδελφιών ομοφυλοφιλικό με σεξουαλικό προσανατολισμό, σε σύγκριση με τα διζυγωτικά δίδυμα (Ngun, 2014). Επίσης, η περιοχή Xq28 στο χρωμόσωμα X του DNA, το οποίο κληρονομείται από τη μητέρα προς τον ομοφυλόφιλο γιο, καθώς και το χρωμόσωμα 10q26, έχουν συσχετιστεί στο παρελθόν με τον ομοφυλοφιλικό σεξουαλικό προσανατολισμό των ανδρών, αλλά όχι των γυναικών (Hu, et al., 1995; Mustanski, et al., 2005). Από την άλλη πλευρά, η προγεννητική έκθεση των γυναικών σε ανδρογόνα έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζει αντίστοιχα τον γυναικείο σεξουαλικό προσανατολισμό προκαλώντας αρρενωποίηση, κυρίως στις γυναίκες που πάσχουν από συγγενή υπερπλασία των επινεφριδίων (Ngun, 2014). Η σειρά γέννησης στα αγόρια, φαίνεται να επηρεάζει την εμφάνιση ομοφυλοφιλίας (Blanchard, 2001), ενώ ακόμη φαίνεται να υπάρχει διαφοροποίηση σε ορισμένες περιοχές του υποθαλάμου (INAH3), του υπερχιασματικού πυρήνα, καθώς και της πρόσθιας σύμφυσης, σε σύγκριση με τους εγκεφάλους των ετεροφυλόφιλων ανδρών και γυναικών (Levay, 1991; Allen, 1992).

Από την πλευρά της ψυχολογίας συναντάμε την άποψη του Freud (1975), που υποστηρίζει πως οι σεξουαλικές προτιμήσεις είναι εκ φύσεως αμφισεξουαλικές και το άτομο επιλέγει εκείνη την προτίμηση με την οποία απολαμβάνει τη μεγαλύτερη ευχαρίστηση (Freud, 1975), ενώ ο Ellis (2013), υποστηρίζει πως οφείλεται στην ανεπάρκεια του ατόμου να εκπληρώσει τα κοινωνικά πρότυπα του φύλου που η κοινωνία επιτάσσει (Ellis, 2013). Υπάρχουν

βέβαια και άλλοι μελετητές, οι οποίοι ορίζουν την ομοφυλοφιλία ως σεξουαλική απελευθέρωση από τα πολιτιστικά και κοινωνικά στερεότυπα (Kinsey, 1948).

Η ομοφοβική συμπεριφορά και στάση παραμένει σε σημαντικό βαθμό σε ολόκληρο τον πλανήτη (Albuquerque, et al., 2016). Υπάρχουν, ακόμη, χώρες που επιτρέπουν το γάμο και την υιοθεσία, αλλά η στάση απέναντι στους ομοφυλόφιλους είναι αρνητική, χώρες που επιτρέπουν την υιοθεσία αλλά όχι το γάμο και άλλες που επιτρέπουν το γάμο και όχι την υιοθεσία. Σε ανασκόπηση της βιβλιογραφίας το 2014, οι Webb και Chonody, παρατηρούν ότι πολλά ομόφυλα ζευγάρια είναι θύματα διακρίσεων, σωματικής και ψυχικής βίας, ενώ η αναγνώριση της δυνατότητας γάμου είναι περιορισμένη σε λίγες μόνο χώρες. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι η έλλειψη βασικών δικαιωμάτων σε αυτά τα ζευγάρια, όπως το δικαίωμα υιοθεσίας, η αναγνώριση γονικών δικαιωμάτων και στους δύο γονείς, η ύπαρξη οικονομικών, κληρονομικών και ασφαλιστικών οφελών (Webb & Chonody, 2014). Ορισμένοι παράγοντες που επηρεάζουν αυτή τη στάση είναι η συναναστροφή με ομοφυλόφιλα άτομα, η θρησκευτικότητα και η εξήγηση των ιερών κειμένων, το μορφωτικό επίπεδο, η πεποίθηση πως επηρεάζεται η σεξουαλικότητα και οι ρόλοι φύλου του παιδιού που υιοθετούν καθώς και η γνώση για την αιτιολόγηση της ομοφυλοφιλίας (Webb & Chonody, 2014).

Οι εμπειρίες ενός ομόφυλου ζευγαριού διαφέρουν σημαντικά από εκείνες των ετερόφυλων λόγω της ομοφοβίας και της επικράτησης ετεροφυλικών στοιχείων και ρόλων στη σύγχρονη κοινωνία. Ωστόσο, φαίνεται πως η ποιότητα των σχέσεων είναι εξίσου καλή. Μάλιστα, η εμπειρία ψυχολόγων δείχνει πως η σχέση μπορεί να είναι τόσο σταθερή, ευέλικτη και ισότιμη όσο και των ετερόφυλων ζευγαριών (Pachankis & Goldfried, 2013). Όμως, η καταπίεση και ο στιγματισμός της κοινωνίας οδηγεί κάποια ζευγάρια να περιορίζουν την έκφραση συναισθημάτων και να νοιώθουν ντροπή για τη συναισθηματική τους ευαισθησία και έκφραση (Pachankis & Goldfried, 2013). Ο ρόλος των ψυχολόγων σε αυτές τις περιπτώσεις περιλαμβάνει την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της ελεύθερης εκφραστικότητας (Pachankis & Goldfried, 2013).

Σύμφωνα με στοιχεία από μελέτες των Κωστοπούλου (2016) και Γεωργακόπουλου (2016) παρατηρείται μια μεταβολή στις στάσεις των Ελλήνων απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια. Φαίνεται πως οι νεαροί ενήλικες

είναι πιο διαλλακτικοί απέναντι στο ζήτημα έναντι των γηραιότερων με ποσοστό αρνητικής στάσης 59%-79% για άτομα 28-39 ετών και αντίστοιχα 80%-89% για άτομα άνω των 55 ετών (Γεωργακόπουλος, 2016; Κωστοπούλου, 2016). Επίσης, το μορφωτικό επίπεδο φαίνεται να επηρεάζει τις απόψεις των ατόμων καθώς όσο πιο υψηλό είναι, τόσο μικρότερο είναι το ποσοστό απόρριψης της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια. Για παράδειγμα, άτομα με μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών φαίνεται να απορρίπτουν το ζήτημα σε ποσοστό 60%, ενώ άτομα με μεσαίο ή κατώτερο επίπεδο μόρφωσης να το απορρίπτουν σε ποσοστό 80%-92% (Κωστοπούλου, 2016; Γεωργακόπουλος, 2016). Παρόμοια τάση αναφέρεται και σε μεταγενέστερη μελέτη στάσεων απέναντι στους ομοφυλόφιλους, όπου οι γυναίκες φαίνεται να έχουν πιο μετριοπαθείς στάσεις από ότι οι άνδρες, με χαμηλά ποσοστά ρατσιστικής διάθεσης, περίπου 30%, από τις γυναίκες ηλικίας 30– 50 ετών και περίπου 60% για άνδρες ηλικίας 25- 40 ετών (Κάτρα & Κόκκινου, 2017).

Η σεξουαλική επαφή μεταξύ ανδρών και μεταξύ γυναικών έχει νομιμοποιηθεί στην Ελλάδα από το 1951. Νόμοι κατά των διακρίσεων στην εργασία υφίστανται από το 2005. Από τότε, οι νόμοι κατά των διακρίσεων έχουν επεκταθεί και σε άλλα πεδία, όπως η ταυτότητα φύλου. Οι νομοθεσίες σχετικά με τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους είναι από τις πιο άκαμπτες και τις πιο περιεκτικές νομοθεσίες στην Ευρώπη. Το 2015 το σύμφωνο συμβίωσης νομιμοποιείται και για ζευγάρια του ίδιου φύλου, δίνοντας έτσι σε νοικοκυριά ομόφυλων ζευγαριών τη δυνατότητα για νομική προστασία σχεδόν ισάξια με παντρεμένα ζευγάρια του αντίθετου φύλου. Εξαίρεση αποτελεί η δυνατότητα απόκτησης παιδιών ως ζευγάρι, η οποία και αλλάζει από τον Μάιο του 2018.

Η γκέι κοινότητα είναι ζωντανή στην Ελλάδα. Υπάρχουν 4 εκδηλώσεις γκέι υπερηφάνειας που διοργανώνονται κάθε χρόνο στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα και το Ηράκλειο (Colour Youth, 2011). Σύμφωνα με την έκθεση του ILGA-Europe το 2016, το οποίο κάνει εκτιμήσεις για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ (Λεσβιακών- Ομοφυλοφίλων- Αμφισεξουαλικών- Τρανσεξουαλικών- LGBT, Lesbian- Gay- Bisexual- Transgender) στην Ευρώπη, η Ελλάδα κατατάχθηκε το 2016 στην 15η θέση από τις 49 χώρες στην Ευρώπη παρουσιάζοντας την μεγαλύτερη ετήσια ποσοστιαία μεταβολή (+19%) ως προς την βελτίωση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ σε σχέση με το προηγούμενο έτος (ILGA, 2016).

Η σεξουαλική διάκριση δεν αναφέρεται πουθενά στο Ελληνικό σύνταγμα, ωστόσο ένας νόμος που προστατεύει τα ομοφυλόφιλα άτομα ενάντια στην άνιση μεταχείριση με βάση τον γενετήσιο προσανατολισμό υιοθετήθηκε το 2005 (Ν.3304/05) σε συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στις 8 Δεκεμβρίου του έτους 2010 ψηφίστηκε ο νόμος 3896/2010, που εξισώνει οποιαδήποτε διάκριση εναντίον των διαφυλικών ατόμων που βασίζεται στο φύλο. Έτσι, οποιαδήποτε προστασία έναντι στη διάκριση με βάση το φύλο, ισχύει για τους διαφυλικούς. Ο νόμος ήρθε να ενσωματώσει την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2006/64/ΕΕ. Επιπλέον, οι διαφυλικοί έχουν το δικαίωμα να αλλάξουν το φύλο και το όνομά τους στην ληξιαρχική πράξη γεννήσεώς τους με μια αίτηση στο τοπικό Μονομελές Πρωτοδικείο, το οποίο είναι υποχρεωμένο να τη δεχθεί αυτομάτως.

Δικαιώματα παιδιών

Τα παιδιά έχουν και αυτά δικαιώματα, όπως και οι ενήλικες. Αυτά κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού που υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και έχει επικυρωθεί από 193 χώρες. Σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989 από τον Ο.Η.Ε., που αποτελεί και μέρος του νομοθετικού πλαισίου της χώρας μας από το 1992, τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην μη- διάκριση, στην εξυπηρέτηση του καλύτερου συμφέροντος του παιδιού, στην επιβίωση, ανάπτυξη και προστασία και στη συμμετοχή. Συνολικά αποτελείται από 54 άρθρα και τα τέσσερα κυριότερα είναι αυτά που αναφέρθηκαν (192/A/2-12-1992, 1992). Στόχος είναι η διαφύλαξη της αξιοπρέπειας, της αξίας του ανθρώπου, η προαγωγή καλύτερων συνθηκών διαβίωσης με ανατροφή σε περιβάλλον αγάπης, προστασίας και υποστήριξης από την οικογένεια.

Μάλιστα ορισμένα άρθρα είναι τα εξής:

Άρθρο 3

«1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

»2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτό όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.

»3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι

υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ό,τι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.»

Άρθρο 14

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

»2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νόμιμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

»3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.»

Άρθρο 27

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.

»2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

»3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν

τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

»4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.»

Βασισμένοι στα δικαιώματα του παιδιού και προσπαθώντας να τα προασπίσουν, κάποιοι διερωτώνται για τις συνέπειες της υιοθεσίας τους από ομόφυλα ζευγάρια. Ενδεικτικά, η Somerville το 2007 με βάση την αλλαγή του νόμου περί δημιουργίας οικογένειας μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών, προτείνει ότι χρειάζεται επαναπροσδιορισμός και διαφύλαξη των δικαιωμάτων του παιδιού εν όψει του δικαιώματος των ομόφυλων ζευγαριών να υιοθετούν παιδιά. Το παιδί έχει το δικαίωμα να γνωρίζει τις ρίζες του, δηλαδή τους βιολογικούς του γονείς, εκτός και εάν πρόκειται για μια πράξη που θα βλάψει το παιδί. Προτείνει, πως η ανάγκη του παιδιού να γνωρίζει τις βιολογικές του απαρχές πρέπει να υπερβαίνει τις προτιμήσεις των γονέων του (Somerville, 2007). Επιπλέον, εγείρει το ζήτημα της ηθικότητας της υιοθεσίας ενός παιδιού από ομόφυλο ζευγάρι, καθώς αποτελεί νέα και πολύ πρόσφατη μορφή οικογένειας, που δεν έχει μελετηθεί ως προς τα αποτελέσματα στο παιδί και υποστηρίζει ότι αποτελεί μορφή πειράματος (Somerville, 2007).

Οι Grotevant και McDermott (2014), συνοψίζοντας τη μελέτη τους αναφέρουν πως τα παιδιά που υιοθετούνται εμφανίζουν προβλήματα συμπεριφοράς λόγω της φύσης της υιοθεσίας, όπως είναι η προσαρμογή στη νέα οικογένεια και στις νέες συνθήκες ζωής. Η ανάπτυξη ενός παιδιού έγκειται τόσο σε βιολογικούς παράγοντες όσο και κοινωνικούς, ενώ το στρες αποτελεί έναν παράγοντα που επηρεάζει το παιδί σε όλα τα επίπεδα ανάπτυξης (Grotevant &

McDermott, 2014). Η υιοθεσία αποτελεί έναν επιπρόσθετο στρεσσογόνο παράγοντα για το παιδί, γι' αυτό και η καλή επικοινωνία και σχέση μεταξύ της βιολογικής και θετής οικογένειας, όταν αυτό είναι δυνατό, μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη ανάπτυξή του. Φαίνεται ότι η σεξουαλική ταυτότητα των γονέων δεν επηρεάζει την καλή ανάπτυξή τους, ενώ αυτά τα παιδιά δε διαφέρουν ως προς την ικανότητα προσαρμογής σε σχέση με παιδιά ετερόφυλων γονέων (Grotevant & McDermott, 2014). Σημαντικό ρόλο, υποστηρίζουν, ότι παίζει η σχέση των γονέων και η λειτουργία της οικογένειας σε κάθε μορφή της (Grotevant & McDermott, 2014).

Ο Χατζής (2016), αντικρούει πολλά από τα επιχειρήματα εναντίον της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια, μελετώντας τη διεθνή βιβλιογραφία. Μάλιστα, επισημαίνει και ο ίδιος πως το συμφέρον του παιδιού είναι αυτό που προέχει σε κάθε περίπτωση. Παραθέτει, επίσης, πως το πλήθος των μελετών που αφορούν σε οικογένειες που έχουν ήδη υιοθετήσει κάποιο παιδί, καταλήγουν πως αυτά μεγαλώνουν και ανατρέφονται με αγάπη και φροντίδα από τους γονείς τους και οι εκβάσεις αυτών των παιδιών δεν παρεκκλίνουν από τα παιδιά ετερόφυλων γονέων (Χατζής, 2016).

Νομοθεσία ανά τον κόσμο

Από τον Νοέμβρη του 2013, 16 κράτη έχουν επιτρέψει την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια χωρίς περιορισμούς. Αυτά είναι: η Αργεντινή, το Βέλγιο, η Βραζιλία, ο Καναδάς, η Δανία, η Αγγλία, η Γαλλία, η Ολλανδία, Η Νορβηγία, η Σκωτία, η Νότιος Αφρική, η Ισπανία, η Σουηδία, η Ουρουγουάη και η Ουαλία (Montero, 2014a).

Παρακάτω περιγράφεται η κατάσταση που επικρατεί σε διάφορα κράτη ανά τις ηπείρους σχετικά με τα δικαιώματα των ομόφυλων ζευγαριών.

Αμερική

Η κατάσταση που επικρατεί συνοπτικά, ως προς τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ φαίνεται να είναι η παρακάτω (EQUALDEX, 2018; Σωτήρχου, 2013; Colour Youth, 2011; HRW, 2018; Gates, et al., 2007):

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής : Ο γάμος μεταξύ ομόφυλων ατόμων έχει νομιμοποιηθεί και στις 50 πολιτείες από το 2015, ενώ από το 2004 επέτρεπαν τη νόμιμη συμβίωση ομόφυλων ζευγαριών σε κάποιες πολιτείες. Η υιοθεσία παιδιών άρχισε να επιτρέπεται σε κάποιες πολιτείες από το 1993 και επιτράπηκε σε όλες τις πολιτείες από το 2015. Μέχρι πρόσφατα, το Ουισκόνσιν, το Οχάιο και Κολοράντο είχαν νόμους που απέρριπταν τα ομόφυλα ζευγάρια από τις διαδικασίες υιοθεσίας (Lambda Legal, 2005).

Καναδάς : Από το 2003 άρχισε να αναγνωρίζεται σε κάποιες περιοχές το δικαίωμα γάμου και επιτράπηκε παντού το 2005 και από το 2010 το δικαίωμα υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια.

Μεξικό : Επιτρέπεται ο γάμος ή το σύμφωνο συμβίωσης σε κάποιες περιοχές, ενώ σε όλες αναγνωρίζεται ο γάμος που έχει τελεστεί σε χώρα όπου επιτρέπεται. Η υιοθεσία επιτρέπεται σε όλα τα παντρεμένα ομόφυλα ζευγάρια σε όλο το Μεξικό από το 2016.

Κόστα Ρίκα : Επιτρέπεται η υιοθεσία παιδιού μόνο από ένα άτομο ΛΟΑΤ και όχι από ζευγάρι.

Γουαδελούπη : Επιτρέπεται ο γάμος και η υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια από το 2013.

Τζαμάικα : Απαγορεύεται στους άνδρες η έκφραση ομοφυλοφιλίας και τιμωρείται με δεκαετή βαριά καταναγκαστικά έργα.

Πουέρτο Ρίκο : Επιτρέπεται ο γάμος ομόφυλων ζευγαριών και η υιοθεσία από το 2015.

Τρινιδάδ και Τομπάκο : Το 2018 έγινε νόμιμη η έκφραση ομοφυλοφιλίας.

Αργεντινή : Επιτρέπεται ο γάμος και η υιοθεσία σε ομόφυλα ζευγάρια από το 2010.

Βραζιλία : Ο γάμος ομόφυλων ζευγαριών επιτρέπεται από το 2012 και η υιοθεσία από το 2010.

Κολομβία : Επιτρέπεται ο γάμος ομόφυλων ζευγαριών από το 2016 και η υιοθεσία από το 2015.

Ευρώπη

Οι στάσεις των Ευρωπαίων απέναντι στους ομοφυλόφιλους φαίνεται να είναι αρνητικές σύμφωνα με μελέτη σε 20 Ευρωπαϊκές χώρες το 2012. Ένας παράγοντας που επηρεάζει είναι η θρησκεία, μάλιστα οι χώρες με μουσουλμανικό, καθολικό ή χριστιανικό ορθόδοξο θρήσκευμα τείνουν να είναι πιο αρνητικές απέναντι στους ομοφυλόφιλους, ενώ πιο θετικές είναι οι απόψεις, όπου η θρησκεία δεν επηρεάζει τον πληθυσμό (van der Akker, et al., 2012).

Από μελέτη σε 25 Ευρωπαϊκές χώρες ως προς τη στάση τους απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια φαίνεται πως τη μικρότερη υποστήριξη βρίσκουν στην Κύπρο, Ελλάδα, Σλοβακία, Πολωνία, Ρωσία, Ρουμανία, Εσθονία, Λετονία, Κροατία, Λιθουανία, Βουλγαρία και Ουκρανία, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά συμπαράστασης βρίσκονται στην Ολλανδία, την Ισλανδία και τη Σουηδία (EQUALDEX, 2018; Takacs, et al., 2016; Montero, 2014a; Festy, 2006).

Ευρωπαϊκή Ένωση : Επιτρέπεται ο γάμος ομόφυλων ζευγαριών σε 13 από τα 28 κράτη-μέλη, η νόμιμη συμβίωση στα 23 κράτη- μέλη και η υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια στα 14 κράτη- μέλη, ενώ η υιοθεσία από το ένα μόνο άτομο του ζεύγους σε 18 κράτη- μέλη.

Αυστρία : Ο γάμος επιτρέπεται από το 2017, το σύμφωνο συμβίωσης από το 2010 και η υιοθεσία από το 2016.

Κροατία : Επιτρέπεται το σύμφωνο συμβίωσης από το 2014, απαγορεύεται ο γάμος ομόφυλων ζευγαριών. Όσον αφορά στην υιοθεσία, από το 2014 ο συμβίος θεωρείται κηδεμόνας του παιδιού με γονικές ευθύνες. Μάλιστα, το 2011, με την είσοδό της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δέχθηκε πιέσεις να εφαρμόσει νόμους κατά των διακρίσεων για την προστασία των σεξουαλικών μειονοτήτων και από το 2012 άρχισαν οι μετατροπές στο νομικό πλαίσιο της χώρας παρά τις αντιδράσεις της καθολικής εκκλησίας (Vuletic, 2013).

Γερμανία : Ισχύει συμβόλαιο κοινής ζωής ομόφυλων ζευγαριών από το 2000, ο γάμος επιτράπηκε το 2017, καθώς και η υιοθεσία παιδιών.

Ουγγαρία : Απαγορεύεται με νόμο ο γάμος και η υιοθεσία, αλλά επιτρέπεται η νόμιμη συμβίωση. Οι στάσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους είναι σχετικά θετικές και υπάρχει νομοθεσία που προστατεύει τα άτομα αυτά από τη βία. Ωστόσο, δεν επιτρέπεται η υιοθεσία και η τεχνητή γονιμοποίηση με δωρητή σπέρματος σε λεσβίες. Το 75% του πληθυσμού δηλώνει θρησκευτική ευλάβεια και οι περισσότερες εκκλησιαστικές δραστηριότητες είναι ανοιχτά ομοφοβικές (COWI, 2009).

Ελβετία : Επιτρέπεται η συμβίωση από το 2001 σε κάποιες περιοχές και από το 2018 η υιοθεσία παιδιού που έχει ήδη ως νόμιμο γονέα το σύντροφο του ατόμου.

Δανία : Η πρώτη χώρα που έδωσε πλήρη δικαιώματα γάμου για όλα τα ζευγάρια χωρίς καμιά διάκριση – από την 1^η Απριλίου του 2001, ενώ επιτρεπόταν η συμβίωση από το 1989.

Ολλανδία : Στην Ολλανδία, μετά από 3 χρόνια κοινής ζωής τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια μπορούν να κάνουν αίτηση για δικαστική έγκριση υιοθεσίας ενώ καταργούνται και όλες οι νομικές ασάφειες ή κενά σχετικά με τις κληρονομίες, τις συντάξεις, τη φορολογία και τα διαζύγια. Το 2010 έγινε νόμιμη η υιοθεσία παιδιών

από ομόφυλα ζευγάρια, ενώ ανάδοχοι γονείς μπορούσαν να θεωρούνται από το 1999.

Φινλανδία : Η σύναψη συμβολαίου συμβίωσης επιτράπηκε το 2002 και ο γάμος έγινε νόμιμος το 2017, ενώ η πράξη υιοθεσίας επιτρέπεται, επίσης, από το 2017.

Ισλανδία : Ο γάμος επιτρέπεται από το 2010 και η υιοθεσία από το 2006.

Νορβηγία : Επιτρέπεται ο γάμος από το 2009, όπως και η υιοθεσία, μετά από 30 χρόνια αιτήματος της ΛΟΑΤ κοινότητας.

Σουηδία : Από το 2003 επιτρέπεται η υιοθεσία και η συμβίωση από το 1995, ενώ ο γάμος από το 2009.

Κύπρος : Το 2015 επιτράπηκε η νόμιμη συμβίωση.

Βέλγιο : Το 2003 υποστήριξε το γάμο σε ομόφυλα ζευγάρια και το 2006 επιτράπηκε η υιοθεσία παιδιού.

Ισπανία : Παραχωρήθηκε δικαίωμα για σύναψη γάμου καθώς και για υιοθεσία από τον Ιούλιο του 2005. Ωστόσο, υπήρχε αναγνώριση του δικαιώματος συμβίωσης από το 1998, ενώ το 2007 εισήχθη νόμος περί ισότητας των φύλων.

Πορτογαλία : Επιτρέπεται η ένωση από το 2001, ο γάμος από το 2010 και η υιοθεσία από το 2016.

Ηνωμένο Βασίλειο : Ισχύει το Αστικό συμβόλαιο συμβίωσης (civilpartnershipAct) από τις 5 Δεκεμβρίου του 2005. Τα ομόφυλα ζευγάρια μπορούν να δηλώνουν τη συντροφικότητά τους στο ληξιαρχείο, αποκτώντας έτσι τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των παντρεμένων ετερόφυλων ζευγαριών όπως αποζημίωση ατυχημάτων, ασφάλεια ζωής, εργασιακά προνόμια.

Γαλλία : Το 2013 ψηφίστηκε το νομοσχέδιο που επιτρέπει τόσο το γάμο όσο και την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια.

Ιταλία : Επιτράπηκε το 2016 η σύναψη συμβολαίου συμβίωσης.

Μάλτα : Ο γάμος επιτρέπεται από το 2017, ενώ η υιοθεσία από το 2014 από ομόφυλα ζευγάρια που έχουν υπογράψει σύμφωνο συμβίωσης (νόμιμο από το 2014), σύμφωνα με το κίνημα στήριξης των ομοφυλόφιλων δικαιωμάτων της Ευρώπης και παρά τις αντιδράσεις της καθολικής εκκλησίας.

Ρωσία : Επιτράπηκε η δημόσια έκφραση ομοφυλοφιλίας στους άνδρες το 1993. Ωστόσο, στην Τσετσενία θεωρείται παράνομο και οι ομοφυλόφιλοι απαγάγονται και εντάσσονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Ασία- Αφρική- Αυστραλία

Στο μεγαλύτερο μέρος των ηπείρων αυτών, φαίνεται, πως δεν υπάρχουν θεσμοθετημένα δικαιώματα για τη δημιουργία οικογένειας μεταξύ ομοφυλόφιλων ατόμων, εάν εξαιρεθεί η Αυστραλία που πρόσφατα θεσμοθέτησε την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια σε όλες τις περιοχές της επικράτειάς της(Μάρτιος 2018) (EQUALDEX, 2018).

Αλγερία : Οι ομοφυλοφιλικές δραστηριότητες τιμωρούνται με πρόστιμο και φυλάκιση έως 2 έτη, από το 1996.

Αίγυπτος : Απαγορεύεται η έκφραση ομοφυλοφιλικών τάσεων και τιμωρείται με φυλάκιση έως και 17 ετών, με νόμο από το 2000.

Κανάριες Νήσους : Επιτρέπεται ο γάμος από το 2003 και η υιοθεσία παιδιών από το 2005.

Λιβύη : Απαγορεύεται νομικά από το 1953 η έκφραση ομοφυλοφιλικών δραστηριοτήτων.

Μαδέιρα : Νομιμοποίηση γάμου από το 1983 και υιοθεσίας από το 2016.

Νότιος Αφρική : Νομιμοποίηση γάμου από το 2006 με πρότερη άτυπη αναγνώριση συμβίωσης, ενώ η υιοθεσία ήταν νόμιμη από το 2002.

Μαρόκο : Απαγορεύεται με νόμο από το 1962 η εκδήλωση ομοφυλοφιλικών τάσεων.

Ουγκάντα : Η Ουγκάντα έχει κάποιους από τους πιο αυστηρούς αντι-ομοφυλοφιλικούς νόμους στην Αφρική, με ποινή φυλάκισης για την ομοφυλοφιλία από 14 χρόνια μέχρι και ισόβια.

Σαουδική Αραβία : Από το 1944 υπάρχει νόμος που απαγορεύει την έκφραση ομοφυλοφιλικών εκδηλώσεων και τιμωρείται με μέχρι 3 χρόνια φυλάκιση.

Σουδάν : Απαγορεύεται η ομοφυλοφιλία από το 1989 και τιμωρείται με έως δεκαετή φυλάκιση.

Τυνησία : Απαγορεύεται η ομοφυλοφιλία από το 1913, και τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τριών ετών.

Μπουρούντι : Φυλάκιση μέχρι 3 χρόνια για ομοφυλοφιλική συμπεριφορά.

Ισραήλ : Αναγνωρίζονται οι γάμοι που έχουν γίνει σε χώρες όπου αυτό είναι επιτρεπτό. Στο Ισραήλ δεν επιτρέπεται ο ομοφυλοφιλικός γάμος παρά μόνο η άτυπη συμβίωση ομοφύλων. Η υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια επιτρέπεται από το 2017.

Ιράν : Η ομοφυλοφιλία τιμωρείται στους άνδρες με ποινή που ποικίλει από 74 ραβδισμούς έως επιβολή θανατικής ποινής, ενώ στις γυναίκες επιβάλλονται 50 ραβδισμοί έως θανατική ποινή, ιδίως μετά την τέταρτη φορά που θα κατηγορηθούν.

Ιαπωνία : Ο γάμος δεν επιτρέπεται, με κύριους απορριπτικούς παράγοντες την παράδοση, αλλά και κυρίως τις οικογένειες ετερόφυλων που δε θεωρούν τα ομόφυλα ζευγάρια ικανά να αναθρέψουν παιδιά (Tamagawa, 2016).

Κατάρ : Η ομοφυλοφιλία θεωρείται εγκληματική συμπεριφορά που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι 7 χρόνια (ή ισόβια, όταν κάποιο από τα πρόσωπα είναι κάτω των 16 ετών).

Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα : Η ομοφυλοφιλία θεωρείται έγκλημα που τιμωρείται με απέλαση, πρόστιμα, φυλάκιση ή θανατική ποινή.

Αυστραλία : Στην Αυστραλία επιτρέπεται η συμβίωση ομόφυλων ζευγαριών από το 2009, ενώ ο γάμος από το 2017. Η υιοθεσία επιτρεπόταν σε κάποιες περιοχές από το 2002, ενώ το 2018 εκχωρήθηκε το δικαίωμα σε όλη την επικράτεια.

Νέα Ζηλανδία : Το 2013 ψηφίστηκε το δικαίωμα γάμου και υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια. Μεταβλήθηκε το νομικό πλαίσιο τόσο του γάμου όσο και της υιοθεσίας, γενικά, δίνοντας ευκαιρία και σε ομοφυλόφιλους να έχουν νόμιμες σχέσεις όσο και παιδιά. Μάλιστα, μέχρι τότε οι υιοθεσίες που λάμβαναν χώρα δεν

κατέγραφαν στοιχεία της βιολογικής οικογένειας ή του τόπου καταγωγής, και ως αντίκτυπο αυτού, προκαλούνταν ανασφάλεια και συναισθηματικά προβλήματα στις νέες οικογένειες και ειδικά στα παιδιά (Blake & Coombes, 2016).

Νομοθεσία στην Ελλάδα

Η υιοθεσία, γενικά, επιτυγχάνεται ενώπιον του δικαστηρίου και αφότου ολοκληρωθεί ο έλεγχος των γονέων και του περιβάλλοντος όπου θα τεθεί το παιδί υπό υιοθεσία. Σύμφωνα με το Νόμο 2447/1996, μπορούν να υιοθετηθούν ανήλικα άτομα των οποίων το συμφέρον και εξυπηρετείται. Αυτοί που υιοθετούν πρέπει να είναι από 30 έως 60 ετών, να είναι κατά 18 έτη μεγαλύτεροι από το υιοθετούμενο τέκνο, να είναι έγγαμο ζευγάρι ή ένα άτομο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, και να έχουν μηδενικό ποινικό μητρώο. Πρόκειται για νομική πράξη με οριστική ισχύ, χωρίς να επιτρέπεται ο όρος της προθεσμίας. Η γνώμη του ανηλίκου προς υιοθεσία γίνεται δεκτή, όταν αυτό είναι σε θέση να την καταθέσει, δηλαδή να είναι άνω των 12 ετών και να μην έχει κάποια σοβαρή ψυχική ή διανοητική διαταραχή. Επίσης, ανάλογα με την ωριμότητά τους λαμβάνεται υπόψη η γνώμη των τέκνων που προϋπάρχουν στην οικογένεια. Υιοθεσία στην χώρα μας, μπορεί να προκύψει με τρεις τρόπους:

Η κρατική υιοθεσία, όπου εμπλέκονται οι κρατικοί φορείς, για να πιστοποιήσουν την καταλληλότητα του ζευγαριού και να υποδείξουν το παιδί, που βρίσκεται σε κρατικό φορέα φιλοξενίας, προς υιοθεσία.

Η ιδιωτική υιοθεσία, που γίνεται χωρίς τη διαμεσολάβηση κρατικού ιδρύματος, πέρα από την εκτίμηση από την Κοινωνική Υπηρεσία της Περιφέρειας πριν το δικαστήριο για τη σύνταξη της κοινωνικής έκθεσης. Επίσης, σε άλλα κράτη όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, λειτουργούν ιδιωτικές κοινωνικές υπηρεσίες που αναλαμβάνουν την προετοιμασία για την υιοθεσία, μέσω κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων και δικηγόρων που απασχολούνται στις υπηρεσίες αυτές.

Η διακρατική υιοθεσία, όπου το παιδί προέρχεται από άλλο κράτος και μεσολαβούν συγκεκριμένες περιφέρειες και η διεύθυνση Οικογένειας και Παιδιού του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Οι υπηρεσίες διεξαγωγής της κοινωνικής έρευνας και των διαδικασιών της υιοθεσίας ανηλίκων που διαμένουν σε δημόσια ιδρύματα στη χώρα μας, περιγράφονται στη συνέχεια:

- Οι Διευθύνσεις Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας Περιφερειακής Ενότητας όλων των Περιφερειών της χώρας, για υιοθεσίες συγκεκριμένων ανηλίκων, ύστερα από αίτηση που υποβάλλεται από συγκεκριμένους θετούς γονείς
- Το Αναρρωτήριο Π.Ι.Κ.Π.Α. Πεντέλης
- Το Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα»
- Η Παιδόπολη «Άγιος Ανδρέας» στην περιοχή Καλαμακίου Αττικής
- Το Δημοτικό Βρεφοκομείο Θεσσαλονίκης «Άγιος Στυλιανός».

Αρχικά, οι υποψήφιοι γονείς πρέπει να απευθυνθούν σε κατάλληλο δικηγόρο και να καταθέσουν την αίτηση υιοθεσίας. Έτσι, εισάγονται στην πρώτη φάση όπου ελέγχονται τα αποδεικτικά τους και στην περίπτωση που εγκριθούν συνεχίζεται η δεύτερη φάση της διαδικασίας. Κατά τη διάρκεια αυτής, γίνεται εκτίμηση του ζευγαριού και του περιβάλλοντός του από κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους και άλλους ειδικούς, αν χρειαστεί. Εφόσον κριθούν κατάλληλοι περιμένουν να ελευθερωθεί νομικά ένα παιδί. Η συνολική διαδικασία μπορεί να διαρκέσει έως και τέσσερα (4) χρόνια. Στην Ελλάδα καταγράφονται τα τελευταία χρόνια όλο και λιγότερες πράξεις υιοθεσίας. Μάλιστα το 2012 πραγματοποιήθηκαν 543 υιοθεσίες, το 2013 496, το 2014 361, το 2015 271 και το 2016 μόλις 221 υιοθεσίες παιδιών, όπως αναφέρει η εισήγηση στη Βουλή των Ελλήνων για τη λήψη νέων μέτρων περί διευκόλυνσης της υιοθεσίας και αναδοχής παιδιών (Αnon., 2018). Επίσης, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό οι βιολογικοί γονείς μπορούν να έλθουν σε απευθείας επαφή με τους υποψήφιους θετούς γονείς χωρίς την διαμεσολάβηση κοινωνικής υπηρεσίας, ωστόσο οφείλουν να δηλώσουν την πρόθεση υιοθεσίας στην αρμόδια υπηρεσία.

Σύμφωνα με έρευνες, η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις πιο ομοφοβικές χώρες και όπως υπολογίστηκε με βάση το Ευρωβαρόμετρο του 2008 ο στιγματισμός αυτών των ατόμων ήταν σε επίπεδα 73% έναντι 51% στην υπόλοιπη Ευρώπη (Pavliou, 2009; Montero, 2014a). Ως προς την άποψή τους για το ζήτημα της υιοθεσίας το 89% των Ελλήνων διαφωνούν έναντι του 61% των Ευρωπαίων (Pavliou, 2009; Montero, 2014a). Επιπλέον, οι διακρίσεις και η βία εναντίον των ομοφυλοφίλων

εμφανίζονται σε πολλά επίπεδα της καθημερινότητας (Pavlou, 2009; Montero, 2014a).

Διακρατική/ Διαφυλετική υιοθεσία

Ως διακρατική ορίζεται η πράξη υιοθεσίας ενός παιδιού με μόνιμη διαμονή σε κάποιο συμβαλλόμενο κράτος, κράτος προέλευσης, από συζύγους ή ένα άτομο που διαμένει μόνιμα σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, κράτος υποδοχής.

Σύμφωνα με το άρθρο 21 της χάρτας για τα δικαιώματα του παιδιού:

«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και /ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και:

»α) Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάσει όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νομίμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεση τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

»β) Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, ένα αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.

»γ) Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.

»δ) Παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμιγμένα σ' αυτή.

»ε) Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση,

και προσπαθούν μέσα σε αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετηθείσες παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.»

Στην Ελλάδα, τη διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας για διακρατικές υιοθεσίες, αναλαμβάνουν οι παρακάτω υπηρεσίες και οργανώσεις:

- Η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Αττικής με έδρα την Αθήνα για το Νομό Αττικής (Αθήνα, Πειραιά, Ανατολική και Δυτική Αττική), τους Νομούς των περιφερειών Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας, καθώς και τους Νομούς των περιφερειών Βορείου και Νοτίου Αιγαίου
- Η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, με έδρα τη Θεσσαλονίκη για τους Νομούς των περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
- Η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, με έδρα την Πάτρα για τους Νομούς των Περιφερειών Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Ιονίων νήσων
- Η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Κρήτης, με έδρα το Ηράκλειο
- Η Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Ηπείρου, με έδρα τα Ιωάννινα
- Τον Ελληνικό Κλάδο της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας με έδρα την Αθήνα
- Το Δημοτικό Βρεφοκομείο Θεσσαλονίκης «Άγιος Στυλιανός»
- Το Αναρρωτήριο Π.Ι.Κ.Π.Α. Πεντέλης
- Το Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα»
- Η Παιδόπολη «Άγιος Ανδρέας» στην περιοχή Καλαμακίου Αττικής

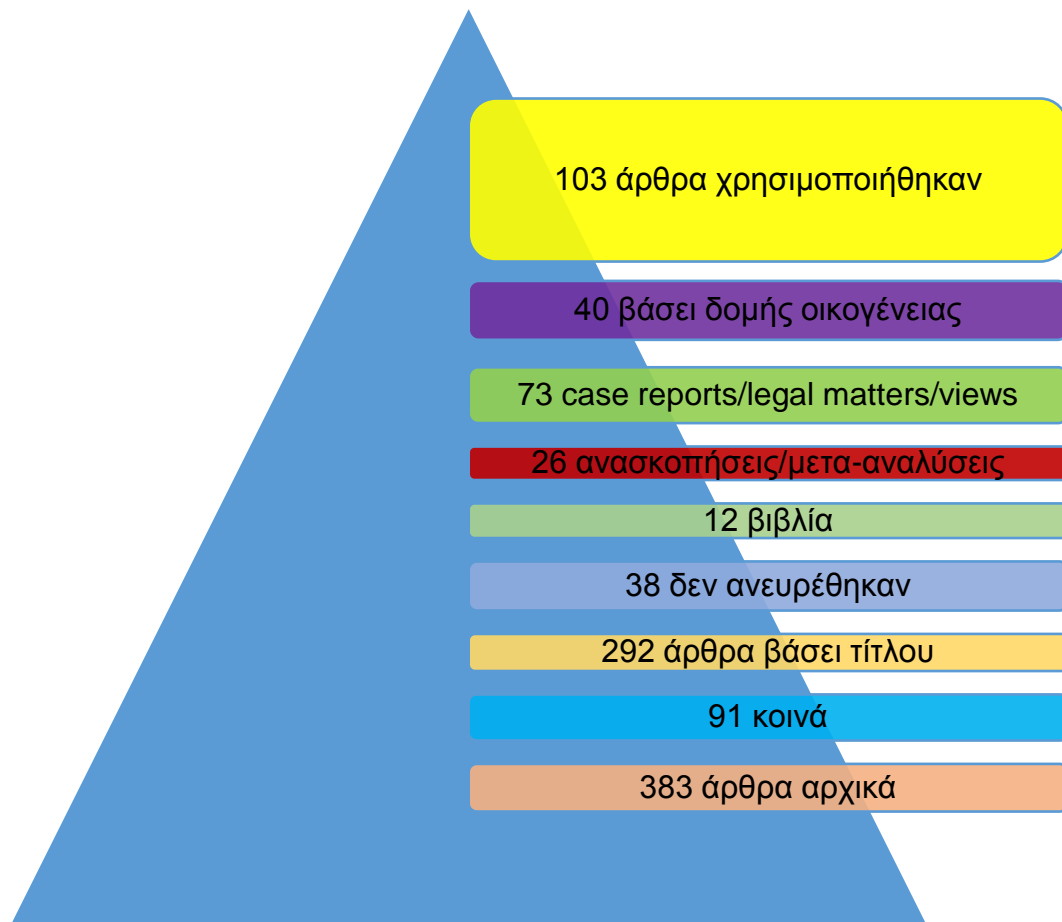
Στην περίπτωση των ομόφυλων ζευγαριών, το κύριο πρόβλημα είναι η άρνηση της χώρας καταγωγής του παιδιού να υιοθετηθεί το παιδί από ομοφυλόφιλα άτομα ή ζευγάρια. Υπάρχει νομοθεσία που δεν επιτρέπει την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια στην ίδια τη χώρα και επιπλέον υπάρχει

δυσπιστία στην ικανότητα αυτών των ζευγαριών να αναθρέψουν ένα παιδί (Jennista, 2005).

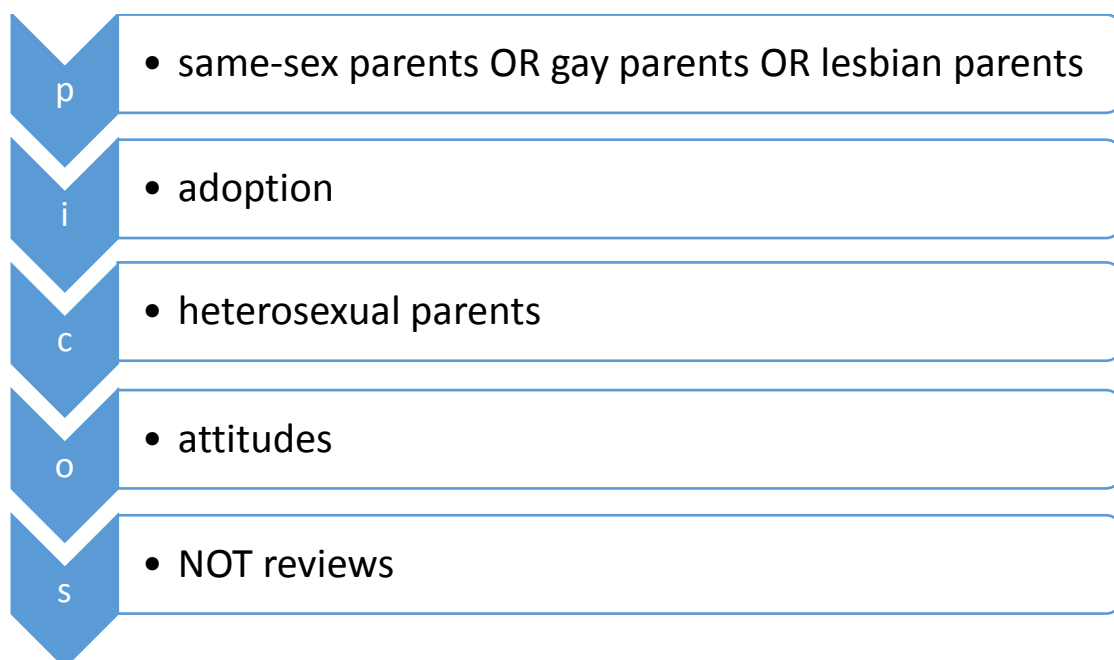
Σκοπός

Η αλλαγή που συμβαίνει στη χώρα μας, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο στη δυνατότητα των ομόφυλων ζευγαριών να υιοθετούν, επιβάλλει τη μελέτη αυτής της νέας μορφής οικογένειας και τη διερεύνηση των στάσεων απέναντι σε αυτό το ζήτημα. Σκοπός είναι να αναγνωριστούν οι θετικές και αρνητικές ενδεχόμενες επιπτώσεις στα παιδιά που υιοθετούνται από ομόφυλους γονείς, ώστε να μπορέσουμε να τα προστατέψουμε και να αναγνωριστούν οι αιτίες του κενού γνώσης και ενημέρωσης του κοινού που οδηγεί σε ομοφοβικά συναισθήματα και εκφράσεις.

Έγινε συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας κατά το διάστημα Οκτώβριος 2017 έως Απρίλιος 2018, με ανεύρεση ερευνητικών άρθρων από τις βιβλιοθήκες PubMed, Scopus, Cinahl και Cochrane, με λέξεις κλειδιά same-sex parents, gay parents, lesbian parents, adoption, attitudes. Αρχικά ανευρέθηκαν συνολικά 383 άρθρα. Κριτήρια ένταξης στην ανασκόπηση ήταν να πρόκειται για ερευνητική μελέτη, με θέμα την υιοθεσία και την ομόφυλη σχέση των γονέων, που υιοθετούν από κοινού ένα, τουλάχιστον, παιδί. Επιπλέον, για τις ανάγκες της μελέτης αυτής, αναζητήθηκαν και άρθρα που αφορούσαν τη στάση της κοινωνίας είτε ως σύνολο, είτε ως υποομάδες απέναντι στην υιοθεσία παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια. Προέκυψε ένας κοινός αριθμός άρθρων, 91 συνολικά. Από τα υπόλοιπα, τα 292 επιλέχθηκαν βάσει τίτλου. Επιπλέον, 38 άρθρα δεν ήταν δυνατό να ανευρεθούν, ενώ 12 ήταν αποσπάσματα από βιβλία, 26 ήταν ανασκοπήσεις/ μετα-αναλύσεις, 40 αφορούσαν οικογένειες με ομοφυλόφιλους γονείς με παιδί που έχει αποκτηθεί από ετεροφυλόφιλο γάμο και μεγαλώνει με ένα ομοφυλόφιλο γονέα σε διάσταση με τον ετεροφυλόφιλο γονέα, 73 ήταν μελέτες περιστατικών, προσωπικές απόψεις μελετητών ή αφορούσαν νομικά θέματα.

Λέξεις κλειδιά : same-sex parents, gay parents, lesbian parents, adoption, attitudes

Ειδικό Μέρος

Αποτελέσματα

Γονείς που υιοθετούν : Λεσβίες μητέρες, Gay πατέρες

Η επιλογή να γίνουν γονείς

Σύμφωνα με τους Ryan και Whitlock (2007), οι λεσβίες γυναίκες που ετοιμάζονται για να υιοθετήσουν, αναζητούν βοήθεια και πληροφορίες από κάποια υπηρεσία υιοθεσίας σε ποσοστό 85,4%, ενώ για ιδιωτικές υιοθεσίες χρησιμοποιούνται πληροφορίες από δικηγόρους σε ποσοστό 76% και ένα ποσοστό 60% απευθύνεται και σε κοινωνικούς λειτουργούς. Εκτός αυτού, φαίνεται ότι πληροφορίες αποκτήθηκαν από ομάδες ή σελίδες στο διαδίκτυο, από άλλους γονείς που έχουν υιοθετήσει στο παρελθόν, από συγγενείς και από φίλους στη ΛΟΑΤ κοινότητα (Ryan & Whitlock, 2007).

Στη συνέχεια, αναφέρονται λόγοι που γκέι άνδρες αποφασίζουν να αναλάβουν γονικό ρόλο και επιλέγουν να υιοθετήσουν ένα παιδί. Οι λόγοι που αναφέρουν ζευγάρια γκέι ανδρών για ανοιχτή ιδιωτική υιοθεσία, αφορούν πρώτα στην επιθυμία για υιοθεσία ενός βρέφους, ώστε να είναι εύκολη η συναισθηματική προσκόλληση στην οικογένεια. Αυτό τους δίνει την αίσθηση ότι είναι βιολογικοί γονείς, ενώ τη θεωρούν πιο ασφαλή διαδικασία, με οριστικό χαρακτήρα, που προσφέρει στο παιδί την ευκαιρία να συνδέεται με τις βιολογικές του απαρχές και να επιλύει, πιθανώς, μελλοντικές απορίες και συναισθηματικά ζητήματα. Επίσης, ως επιχείρημα προβάλλεται η ύπαρξη μητρικού προτύπου όσο μεγαλώνει το παιδί (Downing, et al., 2009; Goldberg, 2012). Ως προς τις υιοθεσίες μέσω δημόσιας υπηρεσίας, πρώτος λόγος αναδεικνύεται η θέλησή τους να προσφέρουν σε ένα παιδί φροντίδα, ενώ είναι πιο οικονομικά ανεκτός τρόπος υιοθεσίας, καθώς τα έξοδα της κοινωνικής υπηρεσίας καλύπτονται από το κράτος (Downing, et al., 2009; Goldberg, 2012). Για την επιλογή μιας διεθνούς υιοθεσίας, αναφέρεται πως παρέχεται το δικαίωμα επιλογής βρέφους ή παιδιού με κοινή φυλετική καταγωγή με τους γονείς. Ακόμη, προβάλλεται η θέλησή τους να αναθρέψουν ένα παιδί από αναπτυσσόμενη χώρα και να του παρέχουν όσα δεν υπήρχε δυνατότητα στη χώρα τους, ενώ και η απουσία επαφής με τους βιολογικούς γονείς θεωρείται

πλεονέκτημα από κάποιους, ιδίως αν πρόκειται για ομοφοβικά άτομα (Downing, et al., 2009). Από την άλλη, για τις διεθνείς υιοθεσίες αναφέρεται πως πολλές χώρες δεν επιθυμούν να συνεργαστούν με ομόφυλα ζευγάρια και έτσι πρέπει αυτά να αποκρύψουν τη σεξουαλική τους σχέση και ταυτότητα, ώστε να υιοθετήσουν ένα παιδί, γεγονός με το οποίο δεν είναι πρόθυμοι όλοι οι γονείς να συμβιβαστούν (Downing, et al., 2009; Goldberg, 2012).

Οι γκέι άνδρες που αποφασίζουν ή θέλουν να υιοθετήσουν φαίνεται να έχουν υψηλή αυτοπεποίθηση ($F=6.18, p<0,001$). Όταν η υιοθεσία επιτρέπεται στη χώρα τους φαίνεται πως όσοι επιθυμούν να υιοθετήσουν δεν εμφανίζουν κατάθλιψη ($b=-0,04$, $SD=0,02$, $p\leq 0,1$) (Bauermeister, 2014). Αντίθετα, σε χώρες με απαγόρευση γάμου μεταξύ ομοφυλοφίλων και υιοθεσίας από αυτούς, μετρώνται αυξημένα επίπεδα καταθλιπτικών συμπτωμάτων σε όσους έχουν επιθυμία να υιοθετήσουν ένα παιδί ή το παιδί του συντρόφου τους ($b=0,06$, $SD=0,02$, $p\leq 0,1$) (Bauermeister, 2014).

Οι Brown και συνεργάτες (2009), στο άρθρο τους παραθέτουν τις δυσκολίες που αναφέρουν 183 ομόφυλα ζευγάρια που επιθυμούν να υιοθετήσουν. Περισσότεροι από τους μισούς γονείς αυτής της μελέτης αναφέρουν πως αντιμετώπισαν κάποια μορφή διάκρισης στην προσπάθεια τους να υιοθετήσουν, όπως η απαγόρευση υιοθεσίας από ομόφυλους γονείς, είτε από νόμους της χώρας τους είτε από τους νόμους της χώρας καταγωγής του παιδιού (Brown, et al., 2009). Πέρα από το νομοθετικό καθεστώς, οι υποψήφιοι γονείς είχαν να αντιμετωπίσουν και την άρνηση των ιδιωτικών υπηρεσιών υιοθεσίας, που δεν αναλάμβαναν να τους καθοδηγήσουν στη διαδικασία της υιοθεσίας, αλλά και την άρνηση ή την επιφυλακτικότητα των βιολογικών γονέων του παιδιού (Brown, et al., 2009). Επιπλέον, αναφέρουν πως δεν είχαν την κατάλληλη πληροφόρηση για θέματα υιοθεσίας, όπως και τη συναισθηματική στήριξη που χρειαζόνταν τόσο από τους συγγενείς όσο και από τους φίλους τους (Brown, et al., 2009). Ένα μικρό ποσοστό (8,3%) φαίνεται να έχει αμφιβολίες για τις ικανότητές του να υιοθετήσει και αναθρέψει ένα παιδί, ενώ φαίνεται να έχουν ενστερνιστεί απόψεις αναξιότητας ανατροφής ενός παιδιού εξαιτίας του σεξουαλικού τους προσανατολισμού (Brown, et al., 2009).

Από την άλλη πλευρά, οι ομόφυλοι γονείς βιώνουν τις ίδιες χαρές με ετερόφυλους γονείς σε ποσοστό 68%, ενώ όπως αναφέρει σε μελέτη της η Goldberg (2012), η δυνατότητα απόκτησης παιδιού είναι για ορισμένους εκπλήρωση ρόλου που θεωρούνταν απαγορευμένος. Επίσης, κάποιοι παρατηρούν βελτίωση και ενίσχυση των ενδοοικογενειακών δεσμών (Brown, et al., 2009; Goldberg, 2012).

Επιπρόσθετο πρόβλημα αναφέρουν πως είναι η αναγνώριση ως γονέα μόνο του ενός εκ των δύο ατόμων που συζούν και ανατρέφουν ένα παιδί χωρίς να τους αναγνωρίζονται νομικά δικαιώματα, γεγονός το οποίο προκαλεί ιατρικά, οικονομικά, ασφαλιστικά, κληρονομικά προβλήματα (Brown, et al., 2009). Η αντιμετώπιση των διακρίσεων και του στίγματος που ακολουθεί τη δημιουργία οικογένειας από ομόφυλους γονείς αναφέρεται στο 40% των υπό μελέτη περιπτώσεων, ενώ το 37% αναφέρει δυσκολία στην ανεύρεση σχολείου που να αποδέχεται το παιδί ως μέρος μιας φυσιολογικής οικογένειας (Brown, et al., 2009). Επισημαίνεται η ανάγκη ένταξης σε μια κοινωνία με περισσότερα ομόφυλα ζευγάρια, ώστε να μειωθεί το αίσθημα απομόνωσης και να ενισχυθεί το αίσθημα κανονικότητας, συμπαράστασης και συνύπαρξης (Brown, et al., 2009).

Οι Goldberg και Smith (2009), ερευνούν την ικανότητα που νοιώθουν τα ομόφυλα ζευγάρια ώστε να υιοθετήσουν το πρώτο τους παιδί. Φαίνεται πως η αντίληψη για την ικανότητά τους να μεγαλώσουν ένα παιδί βελτιώνεται μετά την υιοθεσία, ενώ για τους γκέι άντρες αυτή η διαφορά φαίνεται να είναι εντονότερη από ότι στις λεσβίες γυναίκες. Οι γυναίκες είτε ομοφυλόφιλες είτε ετεροφυλόφιλες, έχουν μεγαλύτερο σκορ στις κλίμακες ως προς την ετοιμότητά τους για υιοθεσία ενός παιδιού, ενώ οι ομοφυλόφιλοι άνδρες φαίνεται να έχουν υψηλότερο σκορ από ετεροφυλόφιλους άνδρες που πρόκειται να υιοθετήσουν (Goldberg & Smith, 2009). Ως προβλεπτικό στοιχείο που φαίνεται να μειώνει το αίσθημα ικανότητας για φροντίδα ενός παιδιού, επισημαίνεται η ύπαρξη καταθλιπτικών συμπτωμάτων (20% λεσβιών, 19% γκέι ανδρών, 18% ετεροφυλόφιλων γυναικών και 23% ετεροφυλόφιλων ανδρών, $\gamma = -0,26$, $SE = 0,09$, $p < 0,01$) πριν την υιοθεσία. Ενώ, φαίνεται πως οι προϋπάρχουσες συγκρούσεις και διαμάχες ανάμεσα στο ζευγάρι που επηρεάζουν αρνητικά την αντίληψή τους για την ικανότητά τους να αναθρέψουν ένα παιδί, μετά την υιοθεσία φαίνεται να μειώνονται και το αίσθημα ικανότητας να ενισχύεται ($\gamma = -0,08$, $SE = 0,03$, $p < 0,01$) (Goldberg & Smith, 2009).

Επίσης, τα άτομα που πίστευαν ότι απαιτείται περισσότερη ενασχόληση με το παιδί από ότι χρειάστηκε στην πραγματικότητα φαίνεται να έχουν τη μικρότερη βελτίωση στην αντίληψή τους για ικανότητά τους να φροντίσουν ένα παιδί ($\gamma = -0,19$, $SE = 0,08$, $p < 0,05$) (Goldberg & Smith, 2009).

Η Goldberg (2009), μελέτησε την πρόθεση ομόφυλων ζευγαριών να υιοθετήσουν παιδί από άλλη φυλή. Αναφέρει πως το 91% των λεσβιακών ζευγαριών που συμμετείχε στη μελέτη ήταν πρόθυμο να υιοθετήσει ένα παιδί με διαφορετικό χρώμα δέρματος ($p < 0,001$), σε αντιπαράθεση με το 68% των ετερόφυλων ζευγαριών (Goldberg, 2009). Ωστόσο, μόνο στο 87% των ζευγαριών αυτών και οι δύο γυναίκες συμφωνούν για την υιοθεσία έγχρωμου παιδιού (Goldberg, 2009). Οι λόγοι που τους επηρεάζουν προς αυτή την κατεύθυνση είναι η ύπαρξη έγχρωμων ατόμων στο φιλικό περιβάλλον ($\chi^2 = 2,27$, $p = 0,09$), το γεγονός ότι ανήκουν σε κοινότητες με έντονο στοιχείο διαφορετικότητας των κατοίκων ($\chi^2 = 12,46$, $p < 0,001$), η ύπαρξη υποστηρικτικού πλαισίου ($\chi^2 = 2,36$, $p < 0,05$) και η ήδη υπάρχουσα διαφορετικότητα ($\chi^2 = 6045$, $p < 0,05$) (Goldberg, 2009).

Κάποια ομόφυλα ζευγάρια που αποφασίζουν να αποκτήσουν απογόνους έχουν ως πρώτη τους επιλογή την υιοθεσία, συγκριτικά με ετερόφυλα ζευγάρια, αν και υπάρχουν ζευγάρια που επιλέγουν και άλλους τρόπους αναπαραγωγής (Jennings, et al., 2014). Η απόκτηση παιδιών θεωρείται ως η φυσική συνέχεια της οικογένειά τους, αν και η πιθανότητα αυτή φαινόταν στην αρχή ανύπαρκτη λόγω των αντιλήψεων περί ετερόφυλων οικογενειών στην κοινωνία που έχουν μεγαλώσει. Επίσης, αναφέρεται πως υπήρχε φόβος ακαταλληλότητας να αναθρέψουν τα παιδιά τους, λόγω ομοφοβικών ιδεών και στίγματος που τους ακολουθεί (Jennings, et al., 2014). Αντίθετα, για τα ετερόφυλα ζευγάρια η απόκτηση παιδιών θεωρείται αυτονόητο και για την πλειοψηφία των συμμετεχόντων στη μελέτη η υιοθεσία αποτελούσε το βήμα μετά την εξάντληση προσπαθειών για απόκτηση βιολογικών παιδιών. Σε μικρότερο βαθμό ισχύει το ίδιο και για τα ζευγάρια λεσβιών (Jennings, et al., 2014). Βέβαια, για όλες τις οικογένειες η υιοθεσία είχε επιχειρήματα ηθικής φύσεως, ενώ περιείχε και την αντίθεση της βιολογικής ή κοινωνικής σχέσης με το παιδί (Jennings, et al., 2014). Επίσης, τα ομόφυλα ζευγάρια που υιοθετούν θεωρούν πως είναι ισότιμα υπεύθυνοι και συνδεδεμένοι με το παιδί σε αντίθεση με την απόκτηση παιδιού μέσω παρένθετης μητρότητας ή μέσω δωρητή σπέρματος (Jennings, et al., 2014).

Ομόφυλα ζευγάρια που αποφασίζουν να υιοθετήσουν παιδί που ήταν υπό αναδοχή, φαίνεται πως μετά το πέρασμα ενός χρονικού διαστήματος 2 (δύο) ετών αναφέρουν αισθήματα ευχαρίστησης και ικανοποίησης από τη υιοθεσία (Lanver, et al., 2014). Επίσης, φαίνεται να μειώνονται τα καταθλιπτικά συναισθήματα και το στρες, καθώς και η κοινωνική υποστήριξη συγκριτικά με την αρχή της υιοθεσίας (Lanver, et al., 2014).

Ομόφυλοι γονείς στην Ιταλία αναφέρουν πως το να αποκτήσουν και να μεγαλώσουν ένα παιδί προέκυψε ως κάτι φυσικό για αυτούς από ανάγκη να αναλάβουν γονικό ρόλο (Trappolin & Tiano, 2015). Ωστόσο, αναφέρουν ότι τα προβλήματα που συναντούν όταν προσπαθούν να αποκτήσουν παιδί οφείλονται στις διακρίσεις απέναντί τους από το κοινωνικό περιβάλλον (Trappolin & Tiano, 2015). Επίσης, φαίνεται να νοιώθουν πως πρέπει να υπερασπίζονται το δικαίωμά τους και την υπόσταση της οικογένειάς τους (Trappolin & Tiano, 2015), ενώ, η νομοθεσία που δεν επιτρέπει και στους δύο γονείς να υιοθετήσουν το παιδί τους δημιουργεί αίσθημα ανασφάλειας και κοινωνικής ανισότητας (Trappolin & Tiano, 2015).

Επιπτώσεις στο ζευγάρι

Σύμφωνα με στοιχεία, η αλλαγή που μπορεί να επιφέρει μια υιοθεσία στη σχέση ενός ζευγαριού, ανεξάρτητα από το σεξουαλικό προσανατολισμό του, φαίνεται να σχετίζεται με την αγάπη που αναφέρει κάθε ζευγάρι να υπάρχει μεταξύ τους πριν και μετά την υιοθεσία, την ύπαρξη συγκρούσεων ανάμεσά τους και την αμφιθυμία ως προς την υιοθεσία (Goldberg, et al., 2010). Οι γυναίκες αναφέρουν υψηλότερα ποσοστά προσπάθειας διατήρησης της σχέσης σε σχέση με τους άνδρες ($g=0,451$, $SE=0,082$, $t(240)=5,44$, $p<0,001$) (Goldberg, et al., 2010). Ακόμη, τα άτομα με καταθλιπτικά συμπτώματα και λιγότερη εμπλοκή στη διατήρηση της σχέσης ή τη χρήση της στρατηγικής αποφυγής του προβλήματος, πριν την υιοθεσία, αναφέρουν μικρότερα ποσοστά αισθήματος αγάπης κατά την υιοθεσία, και μεγαλύτερα ποσοστά αμφιθυμίας (Goldberg, et al., 2010). Όμοια, υψηλά ποσοστά συγκρούσεων αναφέρουν αυτά τα άτομα που έχουν μεγάλη εμπλοκή στη διατήρηση της σχέσης χρησιμοποιώντας την τεχνική της ευθέως αντιμετώπισης ενός προβλήματος (Goldberg, et al., 2010). Χαρακτηριστικό είναι το εύρημα πως τα ίδια αποτελέσματα παρατηρούνται για ομόφυλα και ετερόφυλα ζευγάρια, με μείωση του αισθήματος αγάπης, ένταση των συγκρούσεων και της αμφιθυμίας, όπου υπάρχουν καταθλιπτικά συμπτώματα και απαιτείται προσπάθεια για διατήρηση της σχέσης (Goldberg, et al., 2010).

Η ψυχολογία των γονέων φαίνεται να επιβαρύνεται μετά την υιοθεσία, με την εμφάνιση καταθλιπτικών συμπτωμάτων, καθώς αυτά είναι κάτω από το παθολογικό όριο πριν την υιοθεσία και αυξάνουν κατά 0,07 κάθε μήνα μετά τη υιοθεσία ($t=2,03$, $p<0,5$). Επίσης, παρόμοια αποτελέσματα παρατηρούνται για το επίπεδο άγχους, που αυξάνει κατά 0,10 το μήνα μετά την υιοθεσία ($t=3,50$, $p=0,001$) (Goldberg & Smith, 2011). Ο ενστερνισμός της ομοφοβίας φαίνεται να οδηγεί σε κατάθλιψη ($\gamma=0,28$, $SE=0,14$, $p<0,05$), ενώ η ύπαρξη υποστηρικτικού πλαισίου στην κοινότητα ($\gamma=-1,48$, $SE=0,67$, $p<0,05$), στο χώρο εργασίας ($\gamma=-1,74$, $SE=0,67$, $p<0,05$), και από την οικογένεια ($\gamma=-2,09$, $SE=0,79$, $p<0,01$) συνδέθηκαν αρνητικά με την εμφάνιση καταθλιπτικών συμπτωμάτων (Goldberg & Smith, 2011). Επίσης, οι δυσκολίες της νομικής διαδικασίας οδηγούν σε αύξηση καταθλιπτικών συμπτωμάτων ($\gamma=-0,14$, $SE=0,05$, $p<0,05$) (Goldberg & Smith, 2011). Ως προς το άγχος των νέων γονέων φαίνεται πως συνεισφέρουν στη

μείωσή του η υποστήριξη στον εργασιακό χώρο ($\gamma=-2,13$, $SE=0,88$, $p<0,001$), στο οικογενειακό περιβάλλον ($\gamma=-2,10$, $SE=0,74$, $p<0,01$), στο φιλικό περιβάλλον ($\gamma=-3,61$, $SE=1,41$, $p<0,05$), ενώ η εσωτερική ομοφοβία σε συνδυασμό με προβλήματα στη νομική διαδικασία αυξάνουν τα επίπεδα άγχους ($\gamma=-0,03$, $SE=0,01$, $p<0,05$) (Goldberg & Smith, 2011).

Σε μια επιπλέον μελέτη που περιλάμβανε γκέι άνδρες που είχαν υιοθετήσει, αναφέρεται πως προτεραιότητα δόθηκε στην οικογένεια έναντι της εργασίας τους, με θετικά συναισθήματα για την επιλογή αυτή στους περισσότερους από αυτούς (15/22), ενώ οι υπόλοιποι ένοιωθαν τύψεις που ασχολούνταν λιγότερο με την εργασία τους με την οποία πρότερα ταυτίζονταν (Richardson, et al., 2012). Αντίθετα, ένα μικρό ποσοστό γκέι ανδρών ασχολήθηκε εντονότερα με την εργασία τους λόγω αυξημένου αισθήματος ευθύνης να παρέχουν στην οικογένεια τους (Richardson, et al., 2012). Σε κάθε περίπτωση αναφέρονται δυσκολίες στην εξισορρόπηση οικογενειακής και εργασιακής ζωής, λόγω των απαιτήσεων ή των πολλών ωρών εργασίας, που τους απομακρύνουν από την οικογένεια και κάποιες φορές και το αντίθετο, όπου ένοιωθαν ότι οι οικογενειακές ευθύνες τους στερούσαν χρόνο από τη δουλειά τους (Richardson, et al., 2012). Στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος εφάρμοσαν κάποια μέτρα, όπως αναζήτηση βοήθειας από τρίτο, οικογένεια, φίλο ή επαγγελματία για την ανατροφή του παιδιού, μείωση ή τροποποίηση του προγράμματος εργασίας, όπου ήταν δυνατό, ενώ κάποιοι αναφέρουν πως ασχολούνταν στο ελάχιστο δυνατό ή στο μέγιστο ώστε να μη χρειάζεται να έχουν δουλειά πέραν του ωραρίου. Σημαντικό παράγοντα αποτέλεσε η ευέλικτη φύση της εργασίας και η κατανόηση από έναν υποστηρικτικό προϊστάμενο (Richardson, et al., 2012; Goldberg, 2012).

Σε ό,τι αφορά το στρες που μπορεί να προκαλέσει μια υιοθεσία στα ζευγάρια παρατηρείται πως δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές που να σχετίζονται με το φύλο και το σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων (Goldberg & Smith, 2014b). Παράγοντας που εντείνει το στρες φαίνεται να είναι η μεγαλύτερη ηλικία του παιδιού ($\beta=0,41$, $SE=0,10$, $t=4,05$, $p<0,05$) και η ύπαρξη σοβαρών σωματικών ή ψυχικής υγείας προβλημάτων του παιδιού ($\beta=16,88$, $SE=4,35$, $t=3,87$, $p<0,001$) (Goldberg & Smith, 2014b). Πριν την υιοθεσία φαίνεται πως περισσότερο στρες έχουν εκείνα τα ζευγάρια που έχουν περισσότερα καταθλιπτικά συμπτώματα ($\beta=11,0$, $SE=2,22$, $t=5,1$, $p<0,001$), λιγότερη αγάπη ($\beta=-3,35$,

SE=1,14, $t=-2,95$, $p=0,004$) και μικρότερη υποστήριξη από την οικογένεια και τους φίλους ($\beta = -2,07$, SE=1,09, $t=-1,90$, $p<0,001$ και αντίστοιχα $\beta=-6,94$, SE=1,90, $t=-3,64$, $p=0,059$) (Goldberg & Smith, 2014b). Μετά από 3 μήνες από την υιοθεσία ο μόνος παράγοντας που σχετιζόταν με το στρες των γονέων ήταν η αναφορά προβλημάτων σχετικά με τα παιδιά ($\beta=3,59$, SE=1,96, $t=1,83$, $p=0,069$) (Goldberg & Smith, 2014b). Μετά από 2 χρόνια, οι γονείς έχουν στρες όταν τα παιδιά μεγαλώνουν και έχουν σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς, ενώ οι γυναίκες μητέρες φαίνεται να έχουν μεγαλύτερο στρες ($\beta=0,63$, SE=0,19, $t=3,15$, $p=0,072$ και $\beta=0,54$, SE=0,11, $t=4,85$, $p=0,002$) (Goldberg & Smith, 2014b).

Η μελέτη των Goldberg και Garcia (2015), ερευνά την επίδραση της υιοθεσίας παιδιού στη σχέση του ζευγαριού και στη λήψη διαζυγίου. Φαίνεται πως η συνύπαρξη σε ένα ομόφυλο ζευγάρι που υιοθετεί δεν οδηγείται σε διαζύγιο περισσότερο ή λιγότερο συχνά σε σχέση με ένα ετερόφυλο ζευγάρι ($\chi^2=3,84$, $p=0,15$) (Goldberg & Garcia, 2015). Τα λεσβιακά και ετερόφυλα ζευγάρια φαίνεται να χωρίζουν περισσότερα χρόνια μετά την υιοθεσία σε σχέση με τα γκέι ζευγάρια, χωρίς αυτό το αποτέλεσμα να φτάνει σε στατιστικά σημαντικά επίπεδα (Goldberg & Garcia, 2015). Επίσης, φαίνεται πως τα ζευγάρια με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης χωρίζουν πιο συχνά, συγκριτικά με τα ζευγάρια με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, ενώ τα ζευγάρια που υιοθετούν παιδιά μεγαλύτερα της βρεφικής ηλικίας, χωρίζουν συχνότερα ($\chi^2=2,71$, $p<0,1$, $b=-1,59$, $p=0,02$). Ένας παράγοντας που οδηγεί σε διαζύγιο είναι η κακή προετοιμασία για υιοθεσία ενός παιδιού ($b=1,38$, $p=0,02$) (Goldberg & Garcia, 2015), όπως ακόμη η ελλιπής ενασχόληση με τη διατήρηση της σχέσης ή υπερβολική ενασχόληση μπορεί να οδηγήσει σε χωρισμό του ζευγαριού ($b=0,40$, $p=0,07$) (Goldberg & Garcia, 2015).

Γκέι άνδρες που έχουν υιοθετήσει παιδί στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, αναφέρουν πως υψηλό γονεϊκό στρες προκαλεί η ύπαρξη περισσότερων του ενός παιδιού στην οικογένεια ($r=0,20$, $p<0,010$), η μεγαλύτερη ηλικία του παιδιού ($r=0,32$, $p<0,001$) και η έλλειψη υποστηρικτικού πλαισίου από την οικογένεια ($r=-0,22$, $p<0,01$) και τους φίλους ($r=-0,35$, $p<0,01$) (Tornello, et al., 2011). Η ανάληψη του γονικού ρόλου προκάλεσε περισσότερο στρες σε άνδρες που υιοθέτησαν παιδί από το πρόγραμμα ανάδοχων οικογενειών σε σχέση με άλλα είδη υιοθεσίας ($M=81,21$, $SD=23,71$). Προσωπικά χαρακτηριστικά όπως η δυσκολία αποκάλυψης της σεξουαλικής ταυτότητας ($r=-0,18$, $p<0,05$), η ευαισθησία στο στιγματισμό

($r=0,32$, $p<0,001$), η αβεβαιότητα ως προς την ταυτότητά τους ($r=0,15$, $p<0,05$) και η δυσκολία της διαδικασίας υιοθεσίας ($r=0,24$, $p<0,01$) είναι παράγοντες που αυξάνουν το στρες της πατρότητας (Tornello, et al., 2011).

Επιπρόσθετα, μια άλλη μελέτη αναδεικνύει ως ενισχυτή στρες για τους ομόφυλους γονείς την έλλειψη νομικής αναγνώρισής τους ως νόμιμους γονείς, παρά ως ανάδοχους γονείς παιδιών με επιπτώσεις τόσο συναισθηματικές αλλά και πρακτικές, με απώλεια της δυνατότητας λήψης αποφάσεων για το παιδί (Goldberg, et al., 2012).

Σύμφωνα με στοιχεία από λεσβιακά, γκέι και ετερόφυλα ζευγάρια που έχουν υιοθετήσει παιδί φαίνεται ότι λαμβάνουν υποστήριξη από το οικογενειακό ($M=17,45$, $SD=2,87$), το φιλικό περιβάλλον ($M=17,58$, $SD=2,75$) και τους συντρόφους τους ($M=18,26$, $SD=2,76$) (Sumontha, et al., 2016). Ακόμα και αν χωρίσει το ζευγάρι η φιλική υποστήριξη δε σταματά να υπάρχει, αλλά αυτοί που χωρίζουν αναφέρουν πως πριν το διαζύγιο υπήρχε λιγότερη υποστήριξη από την οικογένειά τους ($M=14,56$, $SD=2,85$) και από τους συντρόφους τους ($M=15,75$, $SD=3,55$) (Sumontha, et al., 2016). Επίσης, ίδια ποσοστά ανάμεσα στα είδη ζευγαριών περιγράφονται και για την συμμετοχή των συζύγων στην ανατροφή του παιδιού (Λεσβίες $M=82,69$, $SD=10,02$, Γκέι $M=85,65$, $SD=11,48$, Ετερόφυλοι $M=85,29$, $SD=13,59$) (Sumontha, et al., 2016). Παραθέτουν ότι η συνεργασία των γονέων ενισχύεται από την υποστήριξη της οικογένειας ($t=2,55$, $\beta_1=0,43$, $p=0,012$) και από τη συνολική υποστήριξη που δέχεται το ζευγάρι κατά την ανατροφή ενός παιδιού ($t=2,39$, $\beta_1=0,38$, $p=0,019$), χωρίς να υπάρχουν διαφορές σε ομόφυλα και ετερόφυλα ζευγάρια γονέων (Sumontha, et al., 2016).

Σε μελέτη με 27 οικογένειες λεσβιών της Farr (2016), παρατηρείται πως μετά την υιοθεσία τα 8 χώρισαν και ως αιτίες φαίνονται τα λίγα χρόνια διάρκειας της σχέσης του ζευγαριού ($t= 2.50$, $p= 0.019$) και η συμπεριφορά υποτίμησης των ευθυνών της γονεϊκότητας και από τους δύο ($t= 2.33$, $p= 0.024$) (Farr, 2016a). Αντίθετα, φαίνεται πως η αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας, η ικανότητα του ζευγαριού να προσαρμοστεί, και η ικανοποίηση από το μοίρασμα των ευθυνών του νοικοκυριού δεν επηρέασαν το ρυθμό των διαζυγίων με στατιστικά σημαντική ισχύ (Farr, 2016a).

Οικογένειες λεσβιών με μια βιολογική και μια θετή μητέρα

Η Gartrell και συνεργάτες (1996), μελέτησαν λεσβίες γυναίκες που προσπαθούσαν να αποκτήσουν παιδί και παραθέτουν πως τα ζευγάρια για την απόφαση αυτή μοιράζονταν κοινές αξίες, είχαν καλή επικοινωνία μεταξύ τους και ήταν σε μονογαμική σχέση. Αναφέρεται πως εξέφραζαν άγχος για το ενδεχόμενο να μην έχουν χρόνο για να επενδύσουν στη σχέση τους, αλλά το 78% αυτών είχαν τη στήριξη της οικογένειά τους (Gartrell, et al., 1996). Κύριος λόγος απόκτησης παιδιού φαίνεται να ήταν η ανάγκη του ρόλου της μητρότητας, ενώ το 47% δεν ήθελε να γνωρίζει την ταυτότητα του πατέρα (Gartrell, et al., 1996). Οι περισσότερες, επίσης, αναφέρεται ότι ήταν πρόθυμες να είναι ειλικρινείς με τα παιδιά τους για τη σεξουαλικότητά τους, ώστε να τα προετοιμάζουν για την ομοφοβία της κοινωνίας (Gartrell, et al., 1996).

Σε ποιοτική μελέτη με συνεντεύξεις από λεσβίες μητέρες που ανατρέφουν παιδιά σε ηλικία 10 ετών κατά τη στιγμή της μελέτης, υποστηρίζεται ότι η δεύτερη μητέρα, υιοθετώντας το παιδί, αποκτά τη νομική κηδεμονία του παιδιού, πέρα από την ευχαρίστηση της ανατροφής ενός παιδιού (Gartrell, et al., 2006). Αναφέρεται πως το παιδί προσκολλάται και στις δύο ως μητρικές παρουσίες, αν και σε κάποιες περιπτώσεις φαίνεται να υπάρχει ζήλια και ανταγωνισμός στο ζευγάρι για την σχέση με το παιδί (Gartrell, et al., 2006). Σε ποσοστό 51% των μητέρων υποστηρίζεται ότι συνδυάζεται ικανοποιητικά η εργασία με το γονικό τους ρόλο, ενώ σε ποσοστό 39% ένοιωθαν πως δεν είχαν αρκετό χρόνο για κανένα από τα δύο (Gartrell, et al., 2006). Υποστήριξη φαίνεται να δέχονταν από τη λεσβιακή κοινότητα, όπου το 79% συμμετείχε ενεργά, καθώς και από την κοινότητα στην οποία διέμεναν και κοινωνικοποιούνταν, αλλά και από τις οικογένειές τους (Gartrell, et al., 2006). Ως προς το επίπεδο υγείας των μητέρων, παρατίθεται ότι το 72% τρέφεται υγιεινά και αθλείται συστηματικά, το 76% ήταν σε θεραπεία με ψυχολόγο για προβλήματα στη σχέση τους, ενώ το 48,6% αναφέρει μείωση του ενδιαφέροντος για σεξουαλική δραστηριότητα (Gartrell, et al., 2006).

Στη συνέχεια αναφέρουν πως το 48% των ζευγαριών είχε χωρίσει μετά την υιοθεσία, αλλά όσες είχαν υιοθετήσει τα παιδιά συμμετείχαν ακόμα στην ανατροφή τους και έπαιρναν από κοινού τις αποφάσεις με τη βιολογική μητέρα. Επίσης, όσες είχαν χάσει την κηδεμονία ή δεν είχε ολοκληρωθεί η υιοθεσία είχαν αρνητικά

συναισθήματα προς τη μητέρα που κράτησε την κηδεμονία του παιδιού (Gartrell, et al., 2006). Αιτίες χωρισμού αναφέρονται οι διαφορές στον τρόπο που ήθελαν να μεγαλώσουν το παιδί, το ανισότιμο μοίρασμα των ευθυνών του νοικοκυριού και η μειωμένη σεξουαλική δραστηριότητα μετά τον ερχομό του παιδιού (Gartrell, et al., 2006).

Η Pelka (2009), μελετά την ύπαρξη ζήλιας ανάμεσα στο λεσβιακό ζευγάρι και βρίσκει πως υπάρχει σε όλα τα ζευγάρια που θέλουν και οι δύο μητέρες να κυοφορήσουν, στο 64% των ζευγαριών όταν μόνο η μια θέλει να κυοφορήσει και στο 50% αυτών όταν αναφέρονται διαφωνίες για τα χαρακτηριστικά του εμβρύου. Ωστόσο, στην περίπτωση που έχουν καθορισμένους και διαφορετικούς ρόλους στην ανατροφή του παιδιού, το 83% αναφέρει ότι δεν υπάρχει ζήλια στο ζευγάρι, όπως επίσης και το 92% εφόσον έχουν μοιράσει τις ευθύνες της εργασίας και του νοικοκυριού (Pelka, 2009). Ένας άλλος παράγοντας ζήλιας, ήταν ο μητρικός θηλασμός και ο δεσμός εξ αυτού με τη μητέρα, ενώ όταν δεν υπήρχε δυνατότητα θηλασμού δεν υπήρχε και ζήλια (Pelka, 2009).

Οι κύριοι λόγοι που οι μητέρες που αποφασίζουν να υιοθετήσουν το παιδί στη σχέση τους με άλλη μητέρα, φαίνεται να είναι πρακτικοί, για την κηδεμονία του παιδιού, την οικονομική, υγειονομική ασφάλιση και τα κληρονομικά δικαιώματα του παιδιού (Malmquist, 2015). Επίσης, διασφαλίζεται, σε περίπτωση διαζυγίου, σε ένα ποσοστό, η σχέση τους με το παιδί, κάτι που προκαλεί στρες όταν έρχονται σε διαφωνία για διάφορα προβλήματα, ενώ τους παραχωρούνται και καθημερινά δικαιώματα, όπως η δυνατότητα για ιατρικές αποφάσεις, ή η δυνατότητα για ταξίδια (Malmquist, 2015). Η υιοθεσία υποστηρίζεται ότι επικυρώνει το γονικό ρόλο και δίνει αυτοπεποίθηση στο θετό γονέα (Malmquist, 2015). Πέρα από τους λόγους της υιοθεσίας, αναφέρονται κάποια προβλήματα που αντιμετώπισαν, κυρίως με τη νομοθεσία, τη γραφειοκρατία και τους κοινωνικούς λειτουργούς (Malmquist, 2015). Περιγράφεται ως πολύ χρονοβόρα και πολύπλοκη διαδικασία, ενώ οι κοινωνικοί λειτουργοί σε κάποιες περιπτώσεις είναι επικριτικοί και δε δέχονται να τους βοηθήσουν (Malmquist, 2015).

Ψυχοσυναισθηματικά προβλήματα

Η ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών γίνεται μέσα στην οικογένεια από τους πρώτους μήνες ζωής και για αυτό σημαντικό ρόλο στη φυσιολογική ανάπτυξη του παιδιού διαδραματίζουν οι γονείς. Για αυτό το λόγο πολλοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη παιδιών που έχουν μεγαλώσει χωρίς γονείς για ένα διάστημα και τις αλλαγές που επιφέρει στον ψυχισμό και την ανάπτυξη τους, η υιοθεσία τους από μια οικογένεια. Έτσι, μια μελέτη που αφορούσε παιδιά που έχουν υιοθετηθεί, δείχνει πως αυτά παρουσιάζουν περισσότερα προβλήματα από άλλα παιδιά που μεγαλώνουν με τους βιολογικούς τους γονείς και λιγότερα προβλήματα από τα παιδιά που δεν υιοθετήθηκαν (Van IJzendoorn & Juffer, 2006). Επιπλέον, διαπιστώνεται πως παρά την εμφάνιση προβλημάτων αυτά τα παιδιά μεγαλώνουν με παρόμοια ψυχοσυναισθηματική εξέλιξη με παιδιά από οικογένειες με δύο γονείς (Van IJzendoorn & Juffer, 2006).

Ομόφυλοι γονείς με καλή λειτουργικότητα ως ζευγάρι που αποφασίζουν να υιοθετήσουν παιδιά με αναπηρίες, συναντούν δυσκολίες μετά την υιοθεσία καθώς το παιδί μεγαλώνει (Leung, et al., 2005). Αναφέρεται ότι η υιοθεσία παιδιού που έχει κάποια αναπηρία, που έχει κακοποιηθεί ή υιοθετείται μαζί με τα αδέρφια του οδηγεί σε αποσταθεροποίηση της οικογένειας και μειώνει το σκορ στην κλίμακα της λειτουργικότητας (Self-Report Family Functioning- SFI) (Leung, et al., 2005).

Τα παιδιά με ιστορικό κακοποίησης και διαφορετικής φυλής από τους θετούς γονείς τους που ήταν σε καθεστώς αναδοχής και στη συνέχεια υιοθετήθηκαν φαίνεται ότι έχουν παρόμοια γνωσιακή ανάπτυξη και προβλήματα συμπεριφοράς είτε έχουν ομόφυλους ή ετερόφυλους γονείς. Λιγότερα προβλήματα εσωτερίκευσης φαίνεται να έχουν παιδιά με δύο μητέρες λεσβίες ή δύο γκέι πατέρες ($r=0,29$, $p<0,05$) (Lanver, et al., 2012). Ωστόσο, παιδιά που έχουν υιοθετηθεί φαίνεται να μεγαλώνουν φυσιολογικά, χωρίς παθολογικά προβλήματα συμπεριφοράς (Lanver, et al., 2012).

Σε μελέτη παιδιών που έχουν υιοθετηθεί από ομόφυλα ζευγάρια, ερωτήθηκαν τα παιδιά για την εμπειρία τους να μεγαλώνουν σε αυτές τις οικογένειες (Farr, et al., 2015). Παρατηρήθηκε πως το 78% των παιδιών,

ανεξάρτητα από την ηλικία του, αναφέρει ότι αισθάνεται διαφορετικό είτε μέσα στην οικογένεια, είτε λόγω της σεξουαλικής προτίμησης των γονιών του, είτε επειδή είναι υιοθετημένο (Farr, et al., 2015). Επίσης, τα παιδιά αναφέρουν πως έχουν υποστεί έστω ένα περιστατικό επιθετικότητας όπως σχολικός εκφοβισμός, στιγματισμός, αμφισβήτηση αυθεντικότητας της οικογένειάς τους (Farr, et al., 2015). Από την άλλη, αναφέρουν υψηλά ποσοστά θετικών συναισθημάτων από την οικογένειά τους και θετικά συναισθήματα προς τα ομόφυλα ζευγάρια (71% των παιδιών), με αυξημένα επίπεδα ψυχικής ανθεκτικότητας ανεξάρτητα από την ηλικία τους ($r(49)=0,45$, $p=0,001$) (Farr, et al., 2015).

Η Farr (2016), μελετά την επίδραση του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων στην ανάπτυξη των παιδιών σχολικής ηλικίας που έχουν υιοθετήσει. Σύμφωνα με τα αποτελέσματά της, φαίνεται να μεγαλώνουν φυσιολογικά ανεξάρτητα από το φύλο των γονέων τους, ενώ το στρες των γονέων μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα συμπεριφοράς ($p<0,001$), όπως θα δούμε και σε άλλες μελέτες (Farr & Patterson, 2013; Farr, et al., 2010; Goldberg & Smith, 2013; Farr, 2016). Η ανάπτυξη των παιδιών κατά τη σχολική ηλικία δε φαίνεται να συνοδεύεται από προβλήματα συμπεριφοράς που να σχετίζονται με το σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων, ενώ η οικογένεια παρουσιάζεται λειτουργική (Farr, 2016).

Επιπλέον, η μελέτη των Sumontha και συνεργατών (2017), αναφέρει πως τα κορίτσια ομόφυλων γονέων έχουν πιο ευέλικτη συμπεριφορά ως προς το φύλο σε σχέση με τα κορίτσια ετερόφυλων γονέων, ενώ στα αγόρια δεν παρατηρήθηκε επιρροή από το σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων τους. Στη συνέχεια, παρατηρούν πως τα παιδιά ομόφυλων γονέων που έχουν πιο διαλλακτικές απόψεις για τη συμπεριφορά των φύλων τείνουν και τα ίδια να έχουν πιο διαλλακτικές απόψεις, αντίθετα με παιδιά ετερόφυλων γονέων που τείνουν να έχουν πιο αυστηρές απόψεις όταν οι γονείς τους έχουν πιο φιλελεύθερες απόψεις (Sumontha, et al., 2017). Παιδιά γονέων που μοιράζονται ισότιμα την ανατροφή τους έχουν την τάση να πιστεύουν στην ισότητα των φύλων σχετικά με την εργασία, τις δραστηριότητες και τα χαρακτηριστικά ($\chi^2=631,16$, $p<0,001$) (Sumontha, et al., 2017). Η ταυτότητα του φύλου κάθε παιδιού αναπτύσσεται ανεξάρτητα από το σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων , ενώ οι

συμπεριφορές του φύλου επηρεάζονται από τις συμπεριφορές φύλου των γονέων ($\chi^2=118,66$, $p<0,001$) (Sumontha, et al., 2017).

Σε διαχρονική μελέτη με εφήβους από οικογένειες με ομόφυλους γονείς στην Αμερική συγκρινόμενοι με εφήβους από ετερόφυλες οικογένειες, περιγράφονται και για τις δύο ομάδες, θετικά αποτελέσματα στην ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη, με χαμηλό σκορ στις κλίμακες καταθλιπτικών και αγχωδών συμπτωμάτων και υψηλό σκορ στην κλίμακα αυτοπεποίθησης (Patterson & Wainright, 2007). Επιπλέον, δε φαίνεται να διαφέρουν από το γενικό πληθυσμό στις σεξουαλικές προτιμήσεις και από την άλλη παρατηρείται ότι η σχέση με τους γονείς τους είναι θετική και υποστηρικτική (Patterson & Wainright, 2007). Επίσης, αναφέρεται πως ανεξάρτητα με τη μορφή της οικογένειας οι έφηβοι έχουν χαμηλά ποσοστά χρήσης και κατάχρησης ουσιών, όπως αλκοόλ, κάπνισμα, ναρκωτικά, παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά αντικοινωνικής συμπεριφοράς και δεν έχουν υποστεί κάποια μορφή βίας (Patterson & Wainright, 2007). Επίσης, οι σχέσεις με τους συνομήλικους είναι φυσιολογικές για την ηλικία τους ανεξάρτητα από την οικογένεια στη οποία ανήκουν (Patterson & Wainright, 2007).

Η πιθανότητα συναισθηματικής προσκόλλησης των εφήβων στη θετή τους οικογένεια φαίνεται να μη διαφέρει σε σχέση με τη σεξουαλική ταυτότητα των γονιών τους, σύμφωνα με μελέτη των Erich και συνεργατών (2009). Όμως, αναφέρεται ότι για μεγαλύτερο δείγμα ίσως αυτό να διαφέρει καθώς η ανάλυση για τη δύναμη αυτής της υπόθεσης είναι μάλλον ασθενής (δύναμη κάθε t-test κυμαίνεται από 0,6 έως 0,43) (Erich, et al., 2009). Από την άλλη πλευρά, ως σημαντικοί παράγοντες αναδεικνύονται η ικανοποίηση από την ποιότητα ζωής τους ($r=-0,516$, $p<0,001$), το επίπεδο ικανοποίησης των γονιών από τη σχέση με τον έφηβο ($r=0,394$, $p<0,01$), ο αριθμός των ανάδοχων οικογενειών που είχαν τοποθετηθεί στο παρελθόν ($r=-0,216$, $p<0,05$), ενώ παράγοντας καλής σύνδεσης με την οικογένεια αναγνωρίζεται και η ηλικία των εφήβων κατά τη συμμετοχή στη μελέτη ($r=-0,250$, $p<0,05$) (Erich, et al., 2009).

Σε μια ποιοτική μελέτη που συμμετείχαν έφηβοι, με ομόφυλους γονείς, αναφέρεται πως αντιλαμβάνονται την έννοια της οικογένειας ως ίδια με την παραδοσιακή οικογένεια σε όρους αγάπης, προστασίας, σύνδεσης και ανοχής (Welch, 2011). Οι έφηβοι αναφέρεται πως αντιμετώπισαν δυσκολίες κατά τη

διάρκεια απόκτησης της δικής τους ταυτότητας, της έννοιας του εαυτού τους, όπως και του διαχωρισμού της ύπαρξής τους από εκείνη των γονέων τους και την αποκόλληση της εικόνας τους από εκείνη του παιδιού με τους δύο ομόφυλους γονείς (Welch, 2011). Επίσης, αναφέρεται πως έπρεπε να υπερασπιστούν τη σεξουαλική τους ταυτότητα είτε συμφωνούσε είτε διαφωνούσε με εκείνη των γονέων τους (Welch, 2011). Επιπροσθέτως, δυσκολία αναφέρεται στην αλλαγή της αντίληψης και των προσδοκιών των άλλων ως προς την οικογένεια στην οποία ανήκουν, ενώ υποστηρίζεται πως ένοιωθαν εγκλωβισμένοι σε τέτοιες συμπεριφορές και αντιλήψεις (Welch, 2011). Βέβαια, περιγράφεται ότι η ανατροφή σε μια οικογένεια με ομόφυλους γονείς τους καθιστά πιο δυνατούς χαρακτήρες, πιο ανθεκτικούς και με περισσότερη αυτοπεποίθηση (Welch, 2011). Η Welch (2011), παραθέτει πως οι έφηβοι αυτοί είχαν να αντιμετωπίσουν στο σχολείο το στίγμα κατά της ομοφυλοφιλίας και πως ένοιωθαν υπεύθυνοι και αναγκασμένοι να υπερασπιστούν την οικογένειά τους και τους γονείς τους. Κάποιοι, μάλιστα, αναφέρεται πως προκειμένου να ενσωματωθούν στην ομάδα συνομήλικων, στο σχολείο, απέκρυπταν το φύλο των γονιών τους ή έλεγαν ψέματα για την οικογένειά τους (Welch, 2011). Η συμμετοχή σε ομάδες με κοινές εμπειρίες ή η γνωριμία με άλλους συμμαθητές με ομόφυλους γονείς, φαίνεται ότι τους ενδυνάμωνε, τους έδινε τη δυνατότητα να μοιραστούν εμπειρίες και συνεπώς μετριαζόταν το στρες, το άγχος, ενώ οδηγούσε σε καλύτερο χειρισμό των προβλημάτων που ανέκυπταν (Welch, 2011).

Σε μελέτη με εφήβους στην Αυστραλία, βρέθηκε πως το συνολικό επίπεδο υγείας τους δε διαφέρει ανάμεσα σε αυτούς που έχουν μεγαλώσει με ομόφυλους ή ετερόφυλους γονείς. Αντίθετα, οι έφηβοι με ομόφυλους γονείς φαίνεται να έχουν καλύτερη κατάσταση υγείας, τόσο σε επίπεδο σωματικής υγείας, καλής διατροφής και άσκησης όσο και σε επίπεδο συναισθηματικής υγείας (Crouch, et al., 2014). Επίσης, στις οικογένειες με γονείς ίδιου φύλου οι έφηβοι φαίνεται να βρίσκουν υποστήριξη από την άμεση και την ευρύτερη οικογένεια τους, που αποτελείται από φίλους και φίλες των γονιών τους, οι οποίοι αναλαμβάνουν και τους ρόλους-πρότυπα που δεν αναπαρίστανται από τους γονείς τους (Crouch, et al., 2014). Ακόμη, οι έφηβοι αναφέρεται ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα με τον κοινωνικό περίγυρο, που παρά τη θετική στάση συνομήλικων και την υποστήριξη φίλων, υπάρχουν άτομα ή κάποιες φορές μέσα μαζικής ενημέρωσης που εκφράζουν

ομοφοβικές απόψεις απέναντί τους, δημιουργώντας ανασφάλεια (Crouch, et al., 2014).

Σύμφωνα με στοιχεία έρευνας για εφήβους που έχουν υιοθετηθεί από ομόφυλα ζευγάρια, βρέθηκε ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στη χρήση ουσιών, όπως αλκοόλ, τσιγάρων, στην εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς και θυματοποίησης σε σχέση με εφήβους που μεγαλώνουν σε άλλες μορφές οικογένειας (Wainright & Patterson, 2006). Αναφέρονται υψηλά ποσοστά καλής οικογενειακής σχέσης των παιδιών με τους γονείς, με υψηλό επίπεδο και ποιότητα φροντίδας (Wainright & Patterson, 2006). Στη συνέχεια, παρατηρήθηκε πως η καλή οικογενειακή σχέση, τόσο σε οικογένειες με ετερόφυλους, όσο και σε οικογένειες με ομόφυλους γονείς, σχετίζεται με μικρότερα ποσοστά χρήσης και κατάχρησης ουσιών, αντικοινωνικής συμπεριφοράς και θυματοποίησης (Wainright & Patterson, 2006).

Σε μια μελέτη με πολυπαραγοντική ανάλυση του 2009 φαίνεται πως τα παιδιά 1,5-5 ετών που υιοθετήθηκαν από οικογένειες με άλλα παιδιά είναι πιο εσωστρεφή στην έκφραση προβλημάτων σε σχέση με παιδιά που υιοθετήθηκαν μόνο τους ($b=2,26$, $p<0,5$) (Averett, et al., 2009). Παρατηρούν, επίσης, πως τα παιδιά γονιών που δηλώνουν ευχαριστημένοι με την διαδικασία και την προετοιμασία της υιοθεσίας, τείνουν να εξωτερικεύουν περισσότερο τα προβλήματά τους ($b=-0,117$, $p<0,5$) (Averett, et al., 2009). Τα ευρήματα αφορούσαν τόσο τις οικογένειες με ετερόφυλους γονείς όσο και τις οικογένειες με ομόφυλους γονείς (Averett, et al., 2009). Οι έφηβοι που υιοθετούνται από οικογένειες τόσο με ετερόφυλους όσο και με ομόφυλους γονείς φαίνεται να εσωτερικεύουν περισσότερο τα προβλήματά τους όσο αυξάνεται η ηλικία στην οποία υιοθετούνται και εάν προϋπάρχει σεξουαλική κακοποίηση ($b=2,76$, $p<0,01$) (Averett, et al., 2009). Η εσωστρέφεια περιορίζεται όταν το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας αυξάνεται, όταν η οικογένεια έχει καλή λειτουργία και οι γονείς είναι ικανοποιημένοι από την προετοιμασία της υιοθεσίας (Averett, et al., 2009). Από την άλλη, η πρότερη σεξουαλική κακοποίηση και η υιοθεσία σε μεγαλύτερη ηλικία, καθώς και η ύπαρξη σωματικής κακοποίησης στο παρελθόν αυξάνουν τις πιθανότητες εμφάνισης προβληματικών συμπεριφορών (Averett, et al., 2009). Τα κορίτσια υποστηρίζεται ότι εμφανίζουν λιγότερα ποσοστά παραβατικής συμπεριφοράς από τα αγόρια ($b=-0,02$, $p<0,1$) (Averett, et al., 2009).

Οι Farr και συνεργάτες (2010), βρήκαν πως το στρες των γονέων σχετίζεται θετικά με την εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς ($r(212)=0,59$, $p<0,001$) ανεξάρτητα από το σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων, ενώ το ίδιο συμβαίνει και με την εφαρμογή δυσλειτουργικών στρατηγικών πειθαρχίας ($r(212)=0,34$, $p<0,001$) και το αντίθετο με την προσαρμοστικότητα του ζευγαριού ($r(212)=-0,29$, $p<0,001$) (Farr, et al., 2010).

Παιδιά που έχουν υιοθετηθεί από ομόφυλους γονείς φαίνεται πως ως ενήλικες έχουν αυξημένη συχνότητα ανεργίας (28% vs 8%), χρήσης υπηρεσιών ψυχικής υγείας (19% vs 8%) και σεξουαλικής προτίμησης προς το ίδιο φύλο ή τάσης να θεωρούν πιθανό να έλκονται από το ίδιο φύλο (61% vs 90%) σε σχέση με εκείνους που μεγάλωσαν με δύο ετερόφυλους γονείς (Regnerus, 2012) . Επίσης, αναφέρεται σεξουαλική κακοποίηση να συμβαίνει πιο συχνά σε κορίτσια που μεγαλώνουν με ομόφυλους γονείς, κυρίως με λεσβίες μητέρες. Ωστόσο, το ποσοστό των υιοθετημένων εξ αυτών είναι πολύ μικρό (23% vs 3%), που αντιστοιχεί στο ποσοστό των παιδιών που μεγάλωσαν είτε με ετερόφυλους γονείς είτε με γκέι πατέρες (2% και 10%) (Regnerus, 2012). Επίσης, τα υιοθετημένα παιδιά φαίνεται να εμφανίζουν πιο συχνά κακή κατάσταση υγείας, κακή οικονομική κατάσταση και συναισθηματικά προβλήματα στην ενήλικη ζωή, συγκρινόμενα με παιδιά από πυρηνικές οικογένειες, αλλά έχουν καλύτερες εκβάσεις σε σχέση με παιδιά από διαλυμένες οικογένειες (Regnerus, 2012).

Από μελέτη με παιδιά στην Αυστραλία προκύπτει πως το επίπεδο υγείας, η γενική συμπεριφορά και η συνοχή της οικογένειας των παιδιών με δύο ομόφυλους γονείς δε διαφέρει από τα παιδιά στο γενικό πληθυσμό (Crouch, et al., 2014a). Ωστόσο, τα 67% των παιδιών αυτών φαίνεται να έχει υποστεί κοινωνική διάκριση τουλάχιστον μιας μορφής, που φαίνεται να επιδρά αρνητικά στη φυσική δραστηριότητα, την ψυχική υγεία, τα συναισθηματικά προβλήματα του παιδιού και την οικογενειακή συνοχή (Crouch, et al., 2014a).

Από ποιοτική έρευνα με ενήλικες γυναίκες που έχουν μεγαλώσει στα πλαίσια μιας οικογένειας με δύο γονείς ομόφυλους, φαίνεται πως ένοιωθαν πως πρέπει να κρύψουν από τους συνομήλικους και το σχολείο την ταυτότητα των γονιών τους, παρότι αναφέρουν πως μεγάλωσαν σε μια οικογένεια προστατευτική, υποστηρικτική και με αγάπη (Joos & Broad, 2007). Αναφέρεται πως είχαν

συναντήσει ομοφοβικές συμπεριφορές που τις έκαναν να νοιώσουν ότι απειλούνται και να φοβούνται να αποκαλύψουν την ταυτότητα της οικογένειάς τους στο μέλλον (Joos & Broad, 2007). Ωστόσο, αναφέρεται η έκπληξή τους για την αποδοχή που δέχτηκαν από τους φίλους και συνομήλικους όταν αποκάλυψαν ότι έχουν δύο μητέρες ή δύο πατέρες. Αν και αυτό έγινε, κυρίως, στην φοιτητική ηλικία, αλλά η αποκάλυψη αυτή οδήγησε σε αίσθημα ανεξαρτησίας και ελευθερίας (Joos & Broad, 2007).

Οι Goldberg και Smith (2013), μελετώντας την ψυχολογική προσαρμογή υιοθετημένων παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια, παρατηρούν πως τα παιδιά εμφανίζουν περισσότερα προβλήματα συμπεριφοράς όταν οι γονείς δεν είναι προετοιμασμένοι για την υιοθεσία, όταν έχουν καταθλιπτικά συμπτώματα οι γονείς τους, ανεξάρτητα από το είδος της σεξουαλικής σχέσης των γονέων τους, ομόφυλο ή ετερόφυλο ζευγάρι. Το ίδιο παρατηρούν και για τα συναισθηματικά προβλήματα των παιδιών, γεγονός που σημαίνει πως η έλλειψη προετοιμασίας για την υιοθεσία και τα καταθλιπτικά συμπτώματα των γονέων σχετίζονται θετικά με την εμφάνιση συναισθηματικών προβλημάτων (Goldberg & Smith, 2013). Ωστόσο, σε μελέτες που ακολούθησαν φαίνεται πως τα καταθλιπτικά συμπτώματα παύουν να επηρεάζουν την εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς ή συναισθήματος και ρόλο παίζει η διαφωνία και αντιπαράθεση μεταξύ των γονέων (Goldberg & Smith, 2013). Τα ευρήματα παραμένουν σταθερά είτε πρόκειται για παιδιά ομόφυλων γονέων είτε ετερόφυλων γονέων (Goldberg & Smith, 2013).

Σύμφωνα με στοιχεία από οικογένειες όπου οι γονείς αναφέρουν χαμηλή ικανοποίηση με τον καταμερισμό της φροντίδας του παιδιού και που έχουν υποτιμητική σχέση μεταξύ τους ως προς την ανατροφή του, φαίνεται τα παιδιά τους να εμφανίζουν περισσότερα προβλήματα συμπεριφοράς και χαμηλή προσαρμοστικότητα (Farr & Patterson, 2013). Το ανωτέρω βελτιώνεται όταν οι γονείς έχουν καλή αλληλεπίδραση μεταξύ τους, αντλούν ευχαρίστηση από τη σχέση τους, είναι λιγότερο ανταγωνιστικοί και είναι ευχαριστημένοι από το μοίρασμα των ευθυνών φροντίδας του παιδιού (Farr & Patterson, 2013).

Σε έρευνα στο Ηνωμένο Βασίλειο, φαίνεται πως τα παιδιά οικογενειών με ομόφυλους γονείς παρουσιάζουν τουλάχιστον διπλάσια πιθανότητα να εμφανίσουν συναισθηματικά προβλήματα σε σχέση με παιδιά από οικογένειες με

ετερόφυλους γονείς. Μάλιστα, το 58% των παιδιών αυτών εμφάνισαν ΔΕΠΥ (Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητα), 49% μαθησιακές δυσκολίες, 7% νοητικά προβλήματα και το 72% των παιδιών είχαν μια ή περισσότερες από αυτές τις διαταραχές (Sullins, 2015). Τα παιδιά που είναι θύματα στιγματισμού ή εκφοβισμού από συνομήλικους έχουν τέσσερις φορές μεγαλύτερη πιθανότητα εμφάνισης συναισθηματικών διαταραχών, ανεξάρτητα από το είδος της οικογένειας που ανήκουν. Επίσης, φαίνεται πως τα παιδιά ομόφυλων γονέων δεν υφίστανται περισσότερο εκφοβισμό από συνομήλικους σε σχέση με εκείνα ετερόφυλων ζευγαριών και έτσι δεν διαφέρουν ως προς αυτόν τον παράγοντα στην ανάπτυξη συναισθηματικής διαταραχής (Sullins, 2015). Τα υιοθετημένα παιδιά ομόφυλων ζευγαριών εμφανίζουν διπλάσια πιθανότητα ανάπτυξης συναισθηματικής διαταραχής συγκριτικά με παιδιά ετερόφυλων ζευγαριών (Sullins, 2015).

Οι Cenegy και συνεργάτες (2017), χρησιμοποιούν τα αρχεία από την εθνική στατιστική μελέτη επιπέδου υγείας ώστε να προσδιορίσουν το επίπεδο υγείας παιδιών από οικογένειες με ομόφυλους γονείς σε σχέση με άλλα είδη οικογένειας. Παρατηρούν πως τα παιδιά αυτών των οικογενειών φαίνεται να έχουν λίγο χειρότερη βαθμολόγηση επιπέδου υγείας, αλλά χωρίς στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα (Cenegy, et al., 2017). Ως παράγοντες που επηρεάζουν την πρόγνωση καλής υγείας αναγνωρίζονται το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των γονέων, το βίωμα του διαζυγίου των γονέων, που ήταν συχνότερο σε παιδιά που έχουν υιοθετηθεί (20% έναντι 2% σε ζευγάρια ετερόφυλων γονέων) και η υπαγωγή τους σε κάποια μειονότητα (Cenegy, et al., 2017).

Το στίγμα φαίνεται πως επιδρά στην αυτοπεποίθηση παιδιών στην εφηβεία με δύο ομόφυλες μητέρες, αλλά όταν αναπτύσσονται θετικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης, παρατηρείται ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους, καθώς και βελτίωση της εικόνας του εαυτού τους ($\beta=-1,86$, $p<0,01$ και αντίστοιχα $\beta=-1,59$, $p<0,04$) (Gershon, et al., 1999). Ωστόσο, όσο πιο έντονο το αίσθημα στιγματισμού που βιώνουν, τόσο πιο δύσκολα αυτό αντιμετωπίζεται και κατά συνέπεια μειώνεται η αυτοεκτίμησή τους και αλλοιώνει την εικόνα που έχουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους (Gershon, et al., 1999).

Σε ποιοτική μελέτη με λεσβίες μητέρες που ανατρέφουν παιδιά 10 ετών κατά τη στιγμή της μελέτης, παρουσιάστηκαν προβλήματα μετά το διαζύγιο ορισμένων ζευγαριών (Gartrell, et al., 2006). Ορισμένες αντιδράσεις των παιδιών περιγράφεται ότι ήταν θυμός, άγχος, φόβος και κλάμα, ενώ οι γονείς έπρεπε να τους εξηγήσουν την έννοια του διαζυγίου και την έννοια της ομοφυλοφιλίας. Συνεπώς, το παιδί αναφέρεται ότι έπρεπε να αντιμετωπίσει το στίγμα της ομοφυλοφιλίας και του διαζυγίου των γονιών (Gartrell, et al., 2006).

Οι Bos και συνεργάτες (2007), βρίσκουν πως τα παιδιά που μεγαλώνουν με δύο λεσβίες μητέρες, δε διαφέρουν με τον πληθυσμό σε σύγκριση με παιδιά ετερόφυλων ζευγαριών σχετικά με την ψυχοκοινωνική προσαρμογή τους (Bos, et al., 2007). Οι θετές μητέρες συγκρινόμενες με τους πατέρες στις ετερόφυλων γονέων οικογένειες, βρέθηκε ότι εμπλέκονται περισσότερο με την ανατροφή του παιδιού, αλλά γενικά οι γονείς δε διέφεραν στη συναισθηματική εμπλοκή, στη γονική ευθύνη και το ενδιαφέρον, στην υποστήριξη του παιδιού και στην ενίσχυση της αυτονομίας του παιδιού (Bos, et al., 2007). Η συναισθηματική κατάσταση του παιδιού φαίνεται να επηρεάζεται αρνητικά όταν οι γονείς δεν είναι ικανοποιημένοι από τη σχέση τους ($\beta = -0,36$, $p < 0,001$) και το επίπεδο υποστήριξης μεταξύ τους ($\beta = 0,26$, $p < 0,001$), και στα δύο είδη οικογένειας (Bos, et al., 2007).

Από μια διαχρονική μελέτη σε παιδιά από οικογένειες με δύο μητέρες στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το 43% των παιδιών αναφέρει πως έχει βιώσει ομοφοβικό στίγμα και φαίνεται πως οδηγείται σε υψηλότερα ποσοστά άγχους ή κατάθλιψης, κοινωνικών προβλημάτων και προβλημάτων εστίασης της προσοχής, υιοθέτησης παραβατικής και επιθετικής συμπεριφοράς (Bos, et al., 2008). Επίσης, υψηλά επίπεδα απόσυρσης, επιθετικής συμπεριφοράς και κοινωνικών προβλημάτων παρατηρούνται σε παιδιά που φοιτούν σε σχολεία χωρίς πρόγραμμα ευαίσθητο στους ΛΟΑΤ (Bos, et al., 2008). Ακόμη, ο συνδυασμός απουσίας πρωτοκόλλων ευαίσθητων στους ΛΟΑΤ στα σχολεία και η αντιμετώπιση διακρίσεων, οδηγεί στην εμφάνιση περισσότερων κοινωνικών προβλημάτων και επιθετικών συμπεριφορών σε σχέση με την παρακολούθηση μαθημάτων σε σχολεία με υιοθέτηση τέτοιων πρωτοκόλλων ($F = 12,03$, $p < 0,01$ και $F = 8,01$, $p < 0,01$, αντίστοιχα) (Bos, et al., 2008).

Σε μελέτη κοριτσιών από την Κίνα που υιοθετήθηκαν από οικογένειες λεσβιών στις Η.Π.Α., φαίνεται πως τα κορίτσια αυτά τείνουν μεν να προσαρμόζονται καλά στη νέα οικογένεια, αλλά να εμφανίζουν περισσότερα εσωτερικευμένα προβλήματα, σωματικά προβλήματα και απομόνωση, καθώς και προβλήματα συμπεριφοράς και σκέψης σύμφωνα με την CBCL κλίμακα (Child Behavior Checklist), σε σχέση με κορίτσια που υιοθετήθηκαν από μια μητέρα μόνο ή από ετερόφυλα ζευγάρια (Tan & Baggerly, 2009).

Συγκρίνοντας παιδιά που έχουν μεγαλώσει με δύο μητέρες στις Η.Π.Α. και στην Ολλανδία, φαίνεται πως το 37,5% των παιδιών στην Αμερική έχουν υποστεί ομοφοβικό εκφοβισμό σε σχέση με το 14,7% των Ολλανδών, $\chi^2=4,38$, $p<0,05$. Η προσαρμοστικότητα των παιδιών ήταν καλύτερη στην Ολλανδία από ότι στις Η.Π.Α., $\lambda=0,22$, $F=3,21$, $p<0,001$ (Bos, et al., 2008a). Ο συνδυασμός ομοφοβίας και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής δίνει στατιστικά σημαντική συσχέτιση, δηλαδή τα παιδιά και στις δύο χώρες έχουν δυσκολία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή τους $z=-1,93$, $p<0,05$. (Bos, et al., 2008a)

Μια άλλη ποιοτική μελέτη δείχνει πως η επίδοση των εφήβων στο σχολείο είναι υψηλή με μέσο βαθμό A- έως B+. Επίσης, φαίνεται πως έχουν φιλικές σχέσεις με συνομήλικούς τους και ότι τους μιλούν ανοιχτά για την οικογένειά τους με δύο μητέρες που τις θεωρούν κατάλληλα πρότυπα (Gartrell, et al., 2012). Από πλευράς κατάστασης υγείας, το κυριότερο πρόβλημα που αναφέρεται είναι το άσθμα, όπως και στο γενικό πληθυσμό. Σημειώνεται όμως πως το 13% των κοριτσιών και 2,7% των αγοριών στην εφηβεία έχουν μια διάγνωση διαταραχής πρόσληψης τροφής, ενώ πάνω από τους μισούς έχουν δεχθεί για κάποιο λόγο ψυχοθεραπεία (Gartrell, et al., 2012).

Από μελέτη σε εφήβους που μεγαλώνουν με δύο μητέρες αναφέρεται πως σε ποσοστό 50% έχουν δεχθεί ομοφοβική συμπεριφορά εξαιτίας του σεξουαλικού προσανατολισμού των μητέρων τους, με τα κορίτσια να αναφέρουν το πρόβλημα πιο συχνά συγκριτικά με τα αγόρια (van Gelderen, et al., 2012). Τα συμβάντα αφορούν τόσο σε συμμαθητές όσο και σε ενήλικες και αναδεικνύονται μέσα από τη χρήση προσβλητικής γλώσσας, τις ενοχλητικές και διεισδυτικές ερωτήσεις, την απομόνωση των εφήβων και τον χλευασμό. Κάποιοι έφηβοι φαίνεται να υιοθετούν αρνητικές στρατηγικές αντιμετώπισης, όπως απομόνωση, παθητικότητα και

αποφυγή, ενώ άλλοι φαίνεται να εφαρμόζουν πιο ενεργές δράσεις, όπως ευθεία αντιπαράθεση, αντιμετώπιση του προβλήματος με αισιοδοξία και αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης (van Gelderen, et al., 2012).

Σε οικογένειες με δύο μητέρες, οι έφηβοι δε φαίνεται να διαφέρουν από εφήβους με ετερόφυλους γονείς ως προς τη σχέση τους με τους γονείς τους ($\lambda=0,89$, $F=3,99$, $p=0,010$) και τη χρήση ουσιών (κάπνισμα, αλκοόλ, μαριχουάνα) ($\lambda=0,99$, $F=0,23$, $p=0,078$ (Bos, et al., 2014). Τα κορίτσια των οικογενειών αυτών φαίνεται να θεωρούν τους γονείς τους περισσότερο ελεγκτικούς σε σχέση με τα αγόρια. Ωστόσο, τα κορίτσια φαίνεται να αποκάλυπταν περισσότερα για την προσωπική τους ζωή στους γονείς τους, τόσο στις ετερόφυλες οικογένειες όσο και στις οικογένειες με μητέρες λεσβίες (Bos, et al., 2014). Από την άλλη πλευρά, οι έφηβοι με δύο μητέρες που έχουν ποιοτική σχέση με τους γονείς τους, έχουν στατιστικά σημαντικά υψηλότερο σκορ στην κλίμακα της αυτοπεποίθησης (Bos, et al., 2014). Το αντίθετο παρατηρείται για εφήβους με ελεγκτικούς γονείς και για τα δύο είδη οικογένειας. Ακόμη, οι έφηβοι λεσβιών μητέρων φαίνεται να έχουν μικρότερα ποσοστά προβλημάτων συμπεριφοράς σε σχέση με την ομάδα σύγκρισης (Bos, et al., 2014). Η ποιοτική σχέση με τους γονείς, η ελεύθερη επικοινωνία των εφήβων με τους γονείς τους και η μη ελεγκτική συμπεριφορά των γονέων σχετίζονται με λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς (Bos, et al., 2014).

Σε οικογένειες όπου ερωτήθηκαν και πάλι έφηβοι, τα κορίτσια ανέφεραν ότι έχουν περισσότερα προβλήματα που εσωτερικεύουν ($p<0,0001$), ενώ επισημαίνεται πως οι περισσότεροι έφηβοι έχουν έρθει αντιμέτωποι με στίγμα για την οικογένειά τους, και κυρίως από συμμαθητές που ρωτούν ενοχλητικές ερωτήσεις, όπως δήλωσαν (van Rijn- van Gelderen, et al., 2015). Το βίωμα στίγματος συνδέεται με εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς, τόσο εσωτερικών ($\beta=0,33$, $p=0,003$) όσο και εξωτερικών ($\beta=0,49$, $p<0,0001$) (van Rijn- van Gelderen, et al., 2015).

Ενήλικες γυναίκες που μεγάλωσαν με δύο μητέρες αναφέρεται πως έζησαν σε ένα περιβάλλον αγάπης και αποδοχής, υποστήριξης, ένταξης σε μια κοινότητα αποδοχής της διαφορετικότητας, χωρίς να υπακούν σε κοινωνικούς ετεροσεξιστικούς κανόνες (Leddy, et al., 2012). Φαίνεται ότι έχουν βιώσει στιγματισμό στη ζωή τους που τους προκάλεσε θυμό, στεναχώρια, ντροπή.

Επίσης, αναφέρεται πως βίωσαν αποδοχή και θετικά συναισθήματα από τους συνομηλίκους τους, ειδικά όπου υπήρχε ανοιχτή και ελεύθερη επικοινωνία για τη μορφή της οικογένειάς τους (Leddy, et al., 2012). Όπου αντιμετώπισαν ομοφοβικό εκφοβισμό και πειράγματα, οι περισσότερες φαίνεται να τα αντιμετώπισαν ευθέως, χωρίς να φοβηθούν και προσπάθησαν να τους επιμορφώσουν πάνω στο θέμα. Από την άλλη πλευρά, υπήρχαν και άλλες που κράτησαν μυστικό το είδος της οικογένειάς τους, όταν το περιβάλλον ήταν ομοφοβικό (Leddy, et al., 2012).

Μελέτη σε οικογένειες εφήβων με μητέρες λεσβίες συγκρινόμενοι με έφηβους από το γενικό πληθυσμό, με στόχο να ανευρεθούν προβλήματα σύμφωνα με τη ταξινόμηση των νόσων κατά DSM, φαίνεται πως δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους δύο πληθυσμούς (Bos, et al., 2013). Η μόνη διαφορά στην ομάδα των εφήβων με λεσβίες μητέρες που έχουν υπάρξει θύματα ομοφοβικού στιγματισμού, φαίνεται να αφορά σε υψηλότερα ποσοστά στη διάγνωση «προβλήματα συμπεριφοράς», για παράδειγμα εμπλοκή σε καυγάδες (conduct problems) (Bos, et al., 2013).

Ρόλοι φύλου και Σεξουαλικός προσανατολισμός

Ένα από τα προβλήματα που έχει απασχολήσει τους ερευνητές είναι η επίδραση της σεξουαλικής προτίμησης των γονέων στην έκφραση και συμπεριφορά του παιδιού, αλλά στην επιλογή σεξουαλικού προσανατολισμού.

Έφηβοι που έχουν υιοθετηθεί από ζεύγη γυναικών αναφέρεται πως είχαν ανδρικά πρότυπα μεγαλώνοντας από το συγγενικό ή φιλικό περιβάλλον (48,7% των αγοριών και 51,4% των κοριτσιών) (Bos, et al., 2012). Όσον αφορά στα χαρακτηριστικά του φύλου, τα κορίτσια φαίνεται να έχουν περισσότερο θηλυκή συμπεριφορά από ότι αντίστοιχα αρρενωπή συμπεριφορά τα αγόρια οικογενειών με λεσβίες μητέρες (Bos, et al., 2012). Επίσης, από τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής συμπεραίνεται πως η ύπαρξη ή μη ανδρικού προτύπου για τα παιδιά δε φαίνεται να επηρεάζει την απόκτηση χαρακτηριστικών συμπεριφοράς του φύλου (Bos, et al., 2012).

Συγκρίνοντας παιδιά λεσβιών με παιδιά ετερόφυλων ζευγαριών ως προς την ταυτότητα του φύλου που υιοθετούν, δεν ανευρίσκονται διαφορές στα παιδιά σε σχέση με τη μορφή της οικογένειας (Bos & Sanford, 2010). Τα παιδιά λεσβιών μητέρων, κυρίως τα αγόρια, έχουν συμπεριφορές πιο τυπικές του φύλου και ένοιωθαν λιγότερη πίεση από τους γονείς και τους συνομήλικούς τους σχετικά με την ταυτότητά τους. Ταυτόχρονα, ουδέτερες ήταν οι προσδοκίες για τη μελλοντική σεξουαλική ταυτότητα των παιδιών τους σε αντίθεση με ετερόφυλους γονείς, που αναφέρεται πως επιθυμούσαν τα παιδιά τους να έχουν ετερόφυλες σεξουαλικές προτιμήσεις (Bos & Sanford, 2010).

Σε μια ακόμα μελέτη για την επιρροή της ανάληψης ρόλων του φύλου από παιδιά που έχουν υιοθετηθεί από ομόφυλους γονείς σε σχέση με παιδιά με ετερόφυλους γονείς, φαίνεται πως τα παιδιά λεσβιών μητέρων εμφάνιζαν συμπεριφορές λιγότερο αντίστοιχες προς το φύλο τους, σε σχέση με τα παιδιά ετερόφυλων γονέων, όπου επιλέγονται πιο στερεοτυπικές συμπεριφορές ($d=0,67$, $p<001$) (Sutfin, et al., 2008).

Σε μελέτη με εφήβους που ανήκουν σε οικογένειες με δύο μητέρες, παρατηρείται πως τα αγόρια αυτών των οικογενειών αναφέρουν ότι δεν απαιτούν την παρουσία κάποιου ανδρικού προτύπου ώστε να αναπτυχθούν φυσιολογικά, με

υγιή ψυχολογική κατάσταση (Bos, et al., 2012). Σύμφωνα με τους ερευνητές, την άποψη αυτή φαίνεται να υποστηρίζουν και οι μητέρες τους (Bos, et al., 2012). Επιπλέον, στη μελέτη αυτή φάνηκε πως όσον αφορά στην ψυχολογική προσαρμογή των εφήβων, τα κορίτσια εμφανίζουν μεγαλύτερο ποσοστό άγχους σε σχέση με τα αγόρια, ενώ δεν παρατηρείται εμφάνιση συμπεριφορών θυμού ή κατάθλιψης και για τα δύο φύλα, ανεξάρτητα εάν υπάρχει ανδρικό πρότυπο κατά την ανατροφή τους ή όχι (Bos, et al., 2012).

Ψυχίατροι αξιολογώντας παιδιά που ανατρέφονται σε οικογένειες με δύο λεσβίες μητέρες ή γκέι πατέρες βρίσκουν πως αρχικά τα μικρά παιδιά δεν αντιλαμβάνονται την οικογένεια ως διαφορετική και δεν καταλαβαίνουν τη σεξουαλική ταυτότητα των γονιών τους (Colombok, et al., 1983). Οι ρόλοι στην οικογένεια ήταν περισσότερο ισότιμα μοιρασμένοι ανάμεσα στους δύο γονείς στις λεσβιακές οικογένειες (Colombok, et al., 1983). Ως προς τη σεξουαλική ταυτότητα και τους ρόλους του φύλου του παιδιού, οι γονείς αναφέρουν πως δεν έχουν πρόβλημα εάν γίνουν ομοφυλόφιλα ή ετεροφυλόφιλα μεγαλώνοντας, ενώ κάποιοι προτιμούν να έχουν ετεροφυλόφιλες προτιμήσεις. Επίσης, τα πρότυπα που αναφέρεται να τους παρέχουν είναι κατάλληλα για το φύλο τους ή δε διαφέρουν για τα δύο φύλα, καθώς επίσης φαίνεται να προσφέρουν και κατάλληλο για το βιολογικό φύλο ντύσιμο και παιχνίδια (Colombok, et al., 1983). Ακόμη, αναφέρεται πως τα παιδιά δεν είχαν συμπεριφορές και ρόλους του άλλου φύλου και κανένα δεν ένοιωθε δυσφορία με το φύλο του, ενώ σε εφηβική ηλικία, όπου εκδηλώνεται η σεξουαλικότητα, οι ρομαντικές προτιμήσεις φαίνονται ετεροφυλόφιλες (Colombok, et al., 1983). Ως προς την ανάπτυξη ψυχιατρικών διαταραχών παρουσιάζεται πως τα παιδιά μεγαλώνουν φυσιολογικά, αποδεκτά από τους φίλους τους και με ανάπτυξη λιγότερων ψυχιατρικών διαταραχών συγκριτικά με παιδιά ετερόφυλων ζευγαριών που συμμετείχαν στη μελέτη (Colombok, et al., 1983).

Σε μελέτη το 2008 για την υιοθέτηση ρόλων του φύλου σε παιδιά που έχουν υιοθετηθεί από ομόφυλα ζευγάρια από πολύ μικρή ηλικία, φαίνεται πως δεν επηρεάζεται η ανάληψη των ρόλων (Fultcher, et al., 2008). Επίσης, φαίνεται πως τα κορίτσια εκλαμβάνουν τις κοινωνικές και ηθικές παραβάσεις ως ταυτόσημες, ενώ θεωρούν τις σεξουαλικές αποκλίσεις λιγότερο σημαντικές, αντίθετα από παιδιά με γονείς ετερόφυλους ($F(1,64)=5,01, p<0,01$), (Fultcher, et al., 2008). Επίσης, όταν οι γονείς ήταν αυστηροί, τα παιδιά είχαν λιγότερη ανοχή στις

σεξουαλικές αποκλίσεις, ενώ η περίπτωση που οι γονείς αφιέρωναν τον ίδιο χρόνο στη φροντίδα των παιδιών τους φαίνεται να επηρεάζει την επιλογή επαγγελματιών ανεξάρτητα από το φύλο τους (Fultcher, et al., 2008).

Η Ackbar (2011), στη διατριβή της μελετά την επίδραση του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων στην έκφραση του φύλου και της σεξουαλικότητας των παιδιών τους. Στην έκφραση συμπεριφορών του φύλου οι γονείς συνεισφέρουν μέσω ευκαιριών που παρέχουν στα παιδιά τους, όπως για παράδειγμα μέσω των παιχνιδιών που τους προτρέπουν ή απαγορεύουν να παίζουν (πχ όπλα, κούκλες, βιβλία, περιοδικά), που όμως δεν επιτυγχάνουν πάντα, καθώς τα παιδιά και τα παιχνίδια που παίζουν επηρεάζονται από τρίτους όπως άλλοι συγγενείς, φίλοι, παιδιά στο σχολικό περιβάλλον (Ackbar, 2011). Η επίδραση στην έκφραση συμπεριφορών του φύλου αναφέρουν κάποιοι γονείς πως γίνεται μέσω κατάλληλων για το φύλο ρούχων, παιχνιδιών, δραστηριοτήτων και διακόσμησης του παιδικού δωματίου, ενώ πολλοί αναφέρουν πως υποστηρίζουν τις εκφραζόμενες επιλογές του παιδιού τους. Τα κορίτσια καταγράφεται πως εξέφραζαν περισσότερο ευέλικτη συμπεριφορά μέχρι και την εφηβεία, με στοιχεία συμπεριφοράς τόσο θηλυκά όσο και αρρενωπά και τους γονείς να τηρούν υποστηρικτική στάση (Ackbar, 2011). Αντίθετα, τα αγόρια φαίνεται να έχουν πιο σύμφωνες με το φύλο τους συμπεριφορές, με την υποστήριξη της επιλογής από τους γονείς. Οι γονείς φαίνεται να τηρούν υποστηρικτική στάση ακόμα και εάν τα αγόρια υιοθετούν συμπεριφορές με θηλυκά και αρσενικά στοιχεία (Ackbar, 2011). Ωστόσο, υπάρχουν γονείς που παρά την υποστήριξη που προσφέρουν στα παιδιά τους για τις επιλογές τους, φοβούνται τον ομοφοβικό σεξουαλικό στιγματισμό από την κοινωνία στην οποία μεγαλώνουν και προσπαθούν να προσφέρουν παραδείγματα συμπεριφορών περισσότερο τυπικά του φύλου των παιδιών (Ackbar, 2011).

Οι Goldberg και Garcia (2016), μελετώντας τη συμπεριφορά που σχετίζεται με το φύλο παιδιών που έχουν υιοθετηθεί από ομόφυλα ζευγάρια, παραθέτουν πως η συμπεριφορά κατά τη διάρκεια παιχνιδιών φαίνεται να είναι ίδια για τα παιδιά, ανάλογα με το φύλο τους, ανεξάρτητα εάν ανήκουν σε οικογένεια με δύο μητέρες, δύο πατέρες ή μια μητέρα και έναν πατέρα. Τα αγόρια είχαν περισσότερο αρρενωπή συμπεριφορά σε σχέση με τα κορίτσια τόσο σε οικογένειες με ετερόφυλους όσο και σε οικογένειες με ομόφυλους γονείς ($b=9,86$,

SE=0,91, $p < 0,01$ και $b=8,37$, SE=1,28, $p < 0,001$. Επίσης, τα αγόρια είχαν πιο αρρενωπή συμπεριφορά τόσο σε οικογένειες με ετερόφυλους και γκέι γονείς, $b=-3,49$, SE=1,56, $p=0,025$, όσο και σε λεσβιακών οικογενειών με αγόρια γκέι οικογενειών, $b=-4,98$, SE=1,36, $p < 0,001$, αλλά και σε οικογένειες λεσβιακών μητέρων και ετερόφυλων γονέων (Goldberg & Garcia, 2016). Όμως, η συμπεριφορά στο παιχνίδι των αγοριών με δύο μητέρες είναι λιγότερο αρρενωπή σε σχέση με τα αγόρια των άλλων μελετώμενων οικογενειών και η συμπεριφορά στο παιχνίδι κοριτσιών με δύο μητέρες φαίνεται λιγότερο θηλυκή σε σχέση με κορίτσια ετερόφυλων ή γκέι ζευγαριών (Goldberg & Garcia, 2016). Σε οικογένειες με λεσβίες μητέρες τα παιδιά φαίνεται να έχουν λιγότερο συμβατική με το φύλο συμπεριφορά, ενώ γενικά φαίνεται πως τα παιδιά έχουν περισσότερο αρρενωπή συμπεριφορά σε όλες τις μορφές οικογένειας (Goldberg & Garcia, 2016).

Απόψεις των επαγγελματιών και φοιτητών ψυχολόγων ή ψυχιάτρων απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια

Από μια μελέτη του 1999 σε ψυχολόγους, αναφέρεται πως η άποψή τους απέναντι σε ζευγάρια που ανατρέφουν παιδιά εστιάζει στην ικανότητα τους να μάθουν στα παιδιά αξίες και στην πιθανότητα να κακοποιήσουν τα παιδιά. Φαίνεται κάποιои να πιστεύουν πως η ομοφυλοφιλία δεν είναι επιλογή και πως ένα αρσενικό παιδί με δύο μητέρες έχει αυξημένες πιθανότητες να κακοποιηθεί σωματικά ($M=3,28$), από ότι αγόρια με γκέι γονείς ($M=1,59$) και ετερόφυλους γονείς ($M=1,41$) (Crawford, et al., 1999). Από την άλλη, αυτοί που πιστεύουν πως η ομοφυλοφιλία είναι επιλογή δε θεωρούν τις οικογένειες με δύο μητέρες ικανές να μεταλαμπαδεύσουν αξίες στα παιδιά τους, ιδίως στα αγόρια ($M=4,14$), σε αντίθεση με γκέι ζευγάρια που ανατρέφουν αγόρια ($M=1,7$) ή κορίτσια ($M=2,00$) και ετερόφυλα ζευγάρια που μεγαλώνουν αγόρια ($M=2,09$) ή κορίτσια ($M=2,55$) (Crawford, et al., 1999). Επίσης, αυτοί που θεωρούν ότι η ομοφυλοφιλία είναι επιλογή φαίνεται να ήταν λιγότερο πρόθυμοι να θέσουν ένα παιδί υπό την υιοθεσία λεσβιών και γκέι ανδρών, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραμάτιζε και η πεποίθηση ότι θα στιγματιστούν τα παιδιά που μεγαλώνουν σε τέτοιες οικογένειες (Crawford, et al., 1999).

Σχολικοί ψυχολόγοι που έχουν επαφή με παιδιά από οικογένειες με γονείς ίδιου φύλου, φαίνεται να έχουν θετική στάση απέναντι στις οικογένειες αυτές, ενώ μόνο το 30% αυτών έχει λάβει κάποιο είδος εκπαίδευσης που να σχετίζεται με οικογένειες ομοφυλοφίλων (Choi, et al., 2005). Οι ψυχολόγοι που είχαν λιγότερα χρόνια εργασίας φαίνεται να είχαν και περισσότερο θετική στάση απέναντι σε αυτές τις οικογένειες (Choi, et al., 2005). Επιπλέον, φαίνεται πως η επαφή με ομοφυλόφιλα άτομα στον περίγυρό τους προδιέθετε και σε πιο θετικά συναισθήματα και στάσεις απέναντι στους ομόφυλους γονείς στο σχολείο (Choi, et al., 2005).

Σε μελέτη της McCutcheon (2011) σε φοιτητές ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο Saskatchewan, φάνηκε πως είναι υπέρ της υιοθεσίας παιδιών ανεξάρτητα από τη σεξουαλική ταυτότητα των γονέων, με μέσο σκορ άνω του μέσου της κλίμακας που χρησιμοποιήθηκε (Adoption Vignette Scale). Ωστόσο, οι πρωτοετείς φοιτητές της σχολής αυτής φαίνεται να έχουν πιο αρνητική αντίληψη για την υιοθεσία παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια, καθώς και για τους

ομοφυλόφιλους στο σύνολο (McCutcheon, 2011). Επίσης, φαίνεται να πιστεύουν πως τα ζευγάρια με ομόφυλες γυναίκες μπορούν να υιοθετήσουν είτε αγόρια ($M=3,19$, $SD=0,81$) είτε κορίτσια ($M=3,28$, $SD=0,84$) ($t(155)=-0,53$, $p=0,600$) (McCutcheon, 2011). Ομοίως για τα ομόφυλα ζευγάρια ανδρών φαίνεται να θεωρούν πως δεν επηρεάζει την υιοθεσία το αρσενικό ή το θηλυκό γένος του παιδιού (αντίστοιχα $M=3,28$, $SD=0,85$ και $M=3,26$, $SD=0,85$, $t(147)=0,60$, $p=0,551$) (McCutcheon, 2011). Επιπλέον, οι ρόλοι που αντιστοιχούν στο φύλο δε φαίνεται να θεωρούνται ότι επηρεάζουν την ικανότητα για υιοθεσία και ανατροφή ενός παιδιού ανεξάρτητα από το σεξουαλικό προσανατολισμό του ζευγαριού, ομόφυλα ή ετερόφυλα (McCutcheon, 2011).

Οι Molina και Alarcon (2015) στην Ισπανία μελετώντας τη στάση επαγγελματιών που ασχολούνται με την υιοθεσία, περιλαμβάνουν ψυχολόγους (51,4%) οι οποίοι εντάσσονται στο σύνολο του υπό μελέτη πληθυσμού μαζί με τους κοινωνικούς λειτουργούς (40%). Η στάση αυτής της ομάδας υποστηρίζεται ότι είναι υπέρ των δικαιωμάτων των ομόφυλων ζευγαριών στο γάμο και την υιοθεσία, και φαίνεται ότι πιστεύουν πως τα παιδιά θα μεγαλώσουν φυσιολογικά, παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν αυτά τα ζευγάρια ως μειονότητες (Molina & Alarcon, 2015).

Σε φοιτητές ψυχολογίας ερευνήθηκε η στάση απέναντι σε γκέι και τρανσεξουαλικά ζευγάρια που υιοθετούν, με αποτέλεσμα να παρατίθεται η άποψη πως αυτά τα ζευγάρια θεωρούνται περισσότερο ασταθή συναισθηματικά σε σχέση με ετερόφυλα ζευγάρια ($\beta=0,15$, $p=0,06$), με εστίαση αυτής της πεποίθησης στα τρανσεξουαλικά ζευγάρια έναντι των γκέι ζευγαριών ($\beta=-0,16$, $p=0,05$) (Weiner & Zinner, 2015).

Η άποψη Γάλλων και Καναδών ψυχολόγων απέναντι στη νομιμοποίηση της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια φαίνεται να είναι θετική, με υψηλότερα ποσοστά στους ψυχολόγους από τον Καναδά (~80% Καναδοί έναντι 65% Γάλλων, $\beta=-0,19$, $p<0,001$) (Vecho & Schneider, 2012). Και οι δύο εθνικότητες ψυχολόγων φαίνεται να πιστεύουν πως τα παιδιά μπορούν να ανατραφούν φυσιολογικά από ομόφυλους γονείς ($\beta=0,45$, $p<0,001$) και οι οποίοι είναι εξίσου ικανοί με ζευγάρια ετερόφυλων ($\beta=0,2$, $p<0,001$). Ακολούθως, φαίνεται πως όσο μεγαλύτερης ηλικίας είναι οι ψυχολόγοι τόσο πιο αρνητική στάση έχουν ($\beta=-0,08$, $p<0,05$), καθώς και

όσοι ψυχολόγοι είναι ψυχαναλυτικής κατεύθυνσης έχουν πιο αρνητική άποψη σε σχέση με αυτούς που δεν είναι ($\beta=-0,09$, $p<0,05$) (Vecho & Schneider, 2012). Επίσης, οι αρνητικές πεποιθήσεις και στάση τους απέναντι στους ομοφυλόφιλους και η επαφή με ομοφυλόφιλα άτομα φαίνεται να επηρεάζει την στάση απέναντι στην υιοθεσία από αυτά τα άτομα αρνητικά και θετικά αντίστοιχα ($\beta=-0,06$, $p<0,1$ και $\beta=0,06$, $p<0,1$) (Vecho & Schneider, 2012).

Μέσα από τη μελέτη απόψεων φοιτητών ψυχικής υγείας ως προς τη στάση τους απέναντι σε διεθνείς υιοθεσίες από ομόφυλα ζευγάρια περιγράφεται ότι καταλήγουν στην προτίμηση λεσβιακών ζευγαριών έναντι ετερόφυλων και γκέι ζευγαριών ($M=-0,20$, $95\%CI=-0,21- -0,29$, και $M=+0,27$, $95\%CI=+0,17- +0,37$) (Tan, et al., 2016).

Σύμφωνα με μια μελέτη σε φοιτητές ψυχολογίας 17 έως 45 ετών, στην Πορτογαλία, φάνηκε πως η άποψή τους για την ικανότητα ομόφυλων ζευγαριών να μεγαλώσουν ένα παιδί επηρεάζεται αρνητικά από την έλλειψη επαφής με ομοφυλόφιλα άτομα και από τη συντηρητική άποψη για τους ρόλους που αντιστοιχούν στο κάθε φύλο (Gato & Fontaine, 2016). Ακόμη, φαίνεται να πιστεύουν πως τα παιδιά θα αποτελέσουν θύματα διακρίσεων και δε θα έχουν κανονική για το φύλο τους σεξουαλική ανάπτυξη (Gato & Fontaine, 2016).

Ως προς την ένταξη των παιδιών ομόφυλων ζευγαριών στο σχολικό περιβάλλον, κάποιοι γονείς φαίνεται να αναφέρουν πως έπρεπε να βρουν κατάλληλο σχολείο, που να αποδέχεται τις οικογένειες αυτές χωρίς προκατάληψη (Goldberg, 2014). Μάλιστα, οι περισσότεροι, 75% λεσβιών και 89% γκέι γονέων, αναφέρουν πως οι δάσκαλοι τους αποδέχτηκαν χωρίς κάποιο πρόβλημα, με υποστηρικτικό και ανοιχτό σε όλους περιβάλλον (Goldberg, 2014). Το 25% των λεσβιακών οικογενειών και το 11% των γκέι ζευγαριών, αντίθετα αναφέρεται πως αντιμετώπισαν προβλήματα που φαίνεται να αφορούν στην άγνοια των δασκάλων για τις ειδικές συνθήκες και προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από μια υιοθεσία, την έλλειψη ευαισθησίας και την αγνόηση τέτοιων προβλημάτων όπου εμφανίστηκαν, τη χρήση ακατάλληλης γλώσσας και την ανάγκη για εξήγηση στους δασκάλους για το είδος της υιοθεσίας και της οικογένειας (Goldberg, 2014).

Οι Goldberg και Smith (2014), σε μια ακόμη μελέτη διερευνούν τις εμπειρίες ομόφυλων γονέων που έχουν υιοθετήσει ένα παιδί, σε σχέση με τη συμπεριφορά των δασκάλων στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οι ομόφυλοι γονείς περιγράφεται ότι επέλεξαν σχολεία με πρώτο κριτήριο τη διδακτική του φιλοσοφία, όπως και τα ετερόφυλα ζευγάρια, ενώ ως δεύτερο κριτήριο τέθηκε η υιοθέτηση πρωτοκόλλου ΛΟΑΤ από τα σχολεία, σε αντίθεση με τους ετερόφυλους γονείς που δεύτερο κριτήριο ήταν το κόστος (Goldberg & Smith, 2014a). Οι ετερόφυλοι γονείς αναφέρεται πως έχουν μεγαλύτερα ποσοστά κακομεταχείρισης στο σχολικό περιβάλλον λόγω υιοθεσίας του παιδιού, ενώ οι ομόφυλοι γονείς αναφέρεται πως έχουν μεγαλύτερα ποσοστά κακομεταχείρισης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ανάλογα με το αν το περιβάλλον ήταν φιλικό προς τους ομοφυλόφιλους ή όχι ($F(1,86)= 5,07, p=0,027; B=0,18, SE=0,08, p=0,027$) (Goldberg & Smith, 2014a).

Τα παιδιά που έχουν υιοθετηθεί φαίνεται να έχουν ανάλογη προσαρμογή στο σχολείο, με την εμπλοκή των γονέων τους (Goldberg & Smith, 2014). Όσο πιο φιλικό και χωρίς στιγματισμό είναι το περιβάλλον τόσο της υιοθεσίας όσο και της ομοφυλοφιλίας των γονέων, τόσο αυξάνεται η εμπλοκή των γονέων και η προσαρμοστικότητα των παιδιών (Goldberg & Smith, 2014). Η καλή σχέση των γονέων με τους δασκάλους ήταν πιο συχνή στις οικογένειες με ομόφυλους γονείς

από ότι με τις οικογένειες με ετερόφυλους γονείς και η εμπλοκή των γονέων ήταν πιο έντονη όταν το περιβάλλον ήταν φιλικό προς τις φυλετικές, τις κοινωνικές και τις πολιτισμικές διαφορές, ανεξάρτητα από το είδος της οικογένειας (Goldberg & Smith, 2014).

Απόψεις ετερόφυλων ατόμων ή ζευγαριών

Σε μελέτη για τη στάση φοιτητών ενός πανεπιστημίου του Σικάγο, το 1996, βρέθηκε πως έχουν αρνητική εντύπωση για τα ομόφυλα ζευγάρια αφρό-αμερικανικής καταγωγής και θεωρούν ότι έχουν ασταθείς συναισθηματικούς δεσμούς, δεν έχουν προοπτικές να γίνουν καλοί γονείς και δε θα τους επέλεγαν για να υιοθετήσουν ένα παιδί (Crawford & Solliday, 1996).

Στην Καλιφόρνια (ΗΠΑ), διερευνώντας τις στάσεις απέναντι στους ΛΟΑΤ, φαίνεται πως οι ετεροφυλόφιλοι άνδρες και γυναίκες απορρίπτουν το γάμο ανάμεσα σε ομόφυλα ζευγάρια ($\chi^2=6,06$, $p<0,05$), χωρίς η άποψή τους να μεταβάλλεται από την πιθανότητα να πρόκειται για ζευγάρια που αγαπιούνται και έχουν σταθερή σχέση (Herek, 2002). Από την άλλη, φαίνεται να πιστεύουν πως η υιοθεσία θα ήταν καλύτερο να επιτραπεί σε λεσβίες από ότι σε γκέι άνδρες ($\chi^2=11,24$, $p<0,001$), με τις γυναίκες να είναι πιο πιθανό να υποστηρίξουν την υιοθεσία και από λεσβίες και από γκέι άνδρες ($\chi^2=5,2$, $p<0,05$ και αντίστοιχα $\chi^2=9,58$, $p<0,01$) (Herek, 2002).

Στην Ολλανδία το 1980, το 64% περιγράφεται ότι δε συναινούσε να παραχωρηθεί δικαίωμα γάμου και υιοθεσίας στους ομοφυλόφιλους, ενώ το 1985-1993 αυτό το ποσοστό μειώνεται κατά 9%, με κύρια αιτία αυτής της στάσης την επιρροή από θρησκευτικές πεποιθήσεις και ως επόμενη αιτία, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, και τη μεγάλη ηλικία των ατόμων που ερωτήθηκαν (Van de Meerendonk & Scheepers, 2004). Αντίθετα, το 90% σχεδόν των Ολλανδών φαίνεται να υποστηρίζει ότι έχουν ίσα δικαιώματα σε κληρονομικά θέματα και στη συγκατοίκηση (Van de Meerendonk & Scheepers, 2004).

Μελέτη στον πληθυσμό της Νορβηγίας φανερώνει πως υποστηρίζεται η ισότητα των ομόφυλων ζευγαριών στο γάμο, κυρίως από τον γυναικείο πληθυσμό και λιγότερο τον ανδρικό (Hollekim, et al., 2012). Επίσης, θετική περιγράφεται η στάση τους απέναντι στην παροχή ίσων δικαιωμάτων για υιοθεσία με τα ετερόφυλα ζευγάρια (Hollekim, et al., 2012). Αντίθετα, ένα μικρό ποσοστό, κυρίως ανδρών, φαίνεται να πιστεύουν ότι η ανατροφή από ομόφυλα ζευγάρια μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την υγεία του παιδιού, ενώ αυτοί που είναι θετικά προσκείμενοι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια πιστεύουν πως τα ζευγάρια

λεσβιών θα επιφέρουν πιο θετικά αποτελέσματα στο παιδί σε σχέση με τα γκέι ζευγάρια (Hollekim, et al., 2012).

Ερευνώντας τις στάσεις απέναντι σε ομόφυλα ζευγάρια στην Πορτογαλία παρατηρείται πως υπάρχει έντονο στίγμα κατά των ομοφυλόφιλων. Περιγράφεται ότι πιστεύουν στις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες και θεωρούν ότι οι ομοφυλόφιλοι είναι ακατάλληλοι να γίνουν γονείς (για γκέι άνδρες $t=3,417$, $p=0,001$ και για λεσβίες $t=3,578$, $p<0,001$) (Costa, et al., 2012). Επίσης, υποστηρίζεται ότι πιστεύουν πως τα παιδιά είναι πιθανό να αναπτύξουν συναισθηματικές διαταραχές, τόσο με δύο λεσβίες μητέρες $t=3,954$, $p=0,001$, όσο και με δύο γκέι πατέρες $t=3,981$, $p<0,001$ (Costa, et al., 2012).

Οι Gato και Fontaine (2013), στο Πολυτεχνείο της Πορτογαλίας, μελέτησαν τις απόψεις φοιτητών ως προς τη σεξουαλική και τη φυλετική ανάπτυξη παιδιών που υιοθετήθηκαν από ομόφυλα ζευγάρια. Αρχικά, αναφέρεται πως οι φοιτητές πιστεύουν ότι ετερόφυλα ζευγάρια γονέων οδηγούν σε ετεροφυλική σεξουαλική ανάπτυξη των παιδιών και στερεοτυπική ανάπτυξη του φύλου (Gato & Fontaine, 2013). Στη συνέχεια, φαίνεται να θεωρούν πως κορίτσια που μεγαλώνουν με λεσβίες μητέρες είναι πιο πιθανό να είναι ετεροφυλόφιλες σε αντίθεση με αγόρια λεσβιών μητέρων, ενώ το αντίστοιχο πιστεύουν και για τα παιδιά με γκέι πατέρες (Gato & Fontaine, 2013). Ως προς τους ρόλους του φύλου, πιστεύεται πως τα αγόρια θα επιλέγουν πιο γυναικεία πρότυπα όταν ανατρέφονται τόσο από λεσβίες μητέρες όσο και από γκέι πατέρες, σε σχέση με τα κορίτσια (Gato & Fontaine, 2013). Φαίνεται να πιστεύουν πως η σεξουαλική προτίμηση των παιδιών θα γίνει με βάση τη μίμηση της σεξουαλικής προτίμησης του γονέα που έχει το ίδιο φύλο με το παιδί (Gato & Fontaine, 2013).

Ο Montero (2014), συγκεντρώνοντας στοιχεία από 16 χώρες που έχουν νόμο περί απαρεμπόδιστης υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια, αναφέρει πως η στάση του πληθυσμού απέναντι στην υιοθεσία από αυτά τα ζευγάρια είναι θετική σε 12 από τις 16 χώρες με 70% του πληθυσμού κάθε χώρας να τίθεται υπέρ της υιοθεσίας από ομόφυλα ζεύγη. Από τις 16 χώρες στις 12 το 51% του πληθυσμού θεωρεί πως τα ομόφυλα ζευγάρια μπορούν να μεγαλώσουν ένα παιδί με επιτυχία (Montero, 2014a).

Χρησιμοποιώντας τα αποτελέσματα επτά μεγάλων στατιστικών εταιρειών από το 1994 έως το 2012, φαίνεται πως η στάση των Αμερικανών απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια έχει μεταβληθεί. Μάλιστα, το 1994 φαίνεται να συμφωνεί το 28%, ενώ το 2012 το 52% (Montero, 2014). Οι γυναίκες (57%), οι νεότεροι ενήλικες (67%), το ανώτερο μορφωτικό επίπεδο (65%) και η απουσία επιρροής κάποιας θρησκείας (86%), αναδεικνύονται ως παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στη νομιμοποίηση της υιοθεσίας από γκέι ή λεσβιακά ζευγάρια (Montero, 2014).

Σε μια μελέτη στην Πορτογαλία με 500 φοιτητές από διάφορες επιστημονικές κατευθύνσεις διερευνήθηκε η στάση τους απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια (Gato & Fontaine, 2015a). Φαίνεται να πιστεύουν τόσο οι άντρες όσο και οι γυναίκες, πως τα ομόφυλα ζευγάρια, λεσβίες ή γκέι άντρες, είναι λιγότερο σταθερά συναισθηματικά ($p=0,002$), έχουν αυξημένη πιθανότητα να κακοποιήσουν το παιδί ($<0,001$) και να είναι γενικά πιο κακοί γονείς σε σχέση με ένα ετερόφυλο ζευγάρι ($p<0,001$) (Gato & Fontaine, 2015a). Φαίνεται να πιστεύουν ακόμα, πως το παιδί θα αναπτύξει ψυχολογικά προβλήματα ($p<0,001$), δε θα προσαρμοστεί επιτυχώς ($p<0,001$) και θα επηρεαστεί η σεξουαλικότητά του ($p<0,001$) (Gato & Fontaine, 2015a).

Σε μια μελέτη 25 Ευρωπαϊκών κρατών περιγράφεται πως τα επίπεδα συμφωνίας με την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια ήταν υψηλά σε χώρες με επικράτηση φιλελευθέρων πολιτευμάτων και σε κράτη με κοινωνική πρόνοια (Takacs, et al., 2016). Επιπλέον, η υποστήριξη λιγότερο παραδοσιακών δομών οικογένειας, η ανοχή απέναντι στους ομοφυλόφιλους και τη γεινίαση με ομόφυλα ζευγάρια, η απόσταση από θρησκευτικές κοινότητες ή η χαλαρή συμμετοχή, οι αριστερές πολιτικές απόψεις, η μικρή ικανοποίηση ή η απογοήτευση από τη δημοκρατία, η απουσία παιδιού στην οικογένεια, το υψηλό μορφωτικό επίπεδο, το γυναικείο φύλο και το νεαρό της ηλικίας, αναδεικνύονται ως παράγοντες που επηρεάζουν θετικά τη στάση απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια (Takacs, et al., 2016). Επίσης, τα έγγαμα ζευγάρια που πίστευαν στο παραδοσιακό πρότυπο της οικογένειας και εκείνοι που δε θεωρούν σταθερή τη δομή της οικογένειας με μια μητέρα μόνο, υποστηρίζεται ότι ήταν αντίθετοι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια (Takacs, et al., 2016).

Σε μια ποιοτική μελέτη με εις βάθος συνεντεύξεις ομόφυλων γυναικείων ζευγαριών, φαίνεται πως τα μισά ζευγάρια θεωρούν πως ήταν αποδεκτά από άλλους ετεροφυλόφιλους γονείς και είχαν φιλικές σχέσεις με αρκετούς (Goldberg, et al., 2017) εν αντιθέσει με τα άλλα μισά ζευγάρια, που αντιλαμβάνονταν το περιβάλλον ως αφιλόξενο και άβολο σχετικά με τους άλλους γονείς (Goldberg, et al., 2017). Σε παλαιότερη μελέτη, κάποιοι γονείς αναφέρουν πως άλλοι ετεροφυλόφιλοι γονείς τους αποφεύγουν και δεν επιτρέπουν στα παιδιά τους να παίζουν με τα παιδιά ομόφυλων οικογενειών (Goldberg, 2014). Επιπροσθέτως, πέρα από το ομοφυλοφιλικό στίγμα, τις οικογένειες αυτές συνοδεύει και το στίγμα της φυλής, ειδικά όταν πρόκειται για διαφυλετικές υιοθεσίες (Goldberg, 2014). Ορισμένες γυναίκες αναφέρεται πως δεν είχαν σχέσεις με άλλους γονείς από φόβο μήπως απορριφθούν (Goldberg, et al., 2017).

Μελετώντας τη στάση απέναντι στην υιοθεσία από ζευγάρια ίδιου φύλου, φαίνεται πως οι γυναίκες συγκριτικά με τους άντρες, έχουν πιο θετικές απόψεις απέναντι στα λεσβιακά και τα γκέι ζευγάρια, καθώς πιστεύουν ότι έχουν καλύτερη προσαρμοστικότητα ως γονείς ($F=14,36$, $p<0,001$ και $F=15,89$, $p<0,001$) και καλύτερες δεξιότητες ($F=8,18$, $p=0,005$ και $F=11,41$, $p=0,001$) (Ioverno, et al., 2017). Αυτοί που εμφανίζουν αρνητική αντίληψη για τους ομοφυλόφιλους φαίνεται να πιστεύουν πως τα παιδιά δε θα προσαρμοστούν σε αυτές τις οικογένειες και δε θα ανατραφούν φυσιολογικά ($p<0,001$) (Ioverno, et al., 2017).

Απόψεις ομόφυλων ατόμων ή ζευγαριών

Στη μελέτη των Brown και συνεργατών (2009), αναφέρεται πως ένας από τους παράγοντες που δυσκόλευε την υιοθεσία ενός παιδιού από ένα ομόφυλο ζευγάρι, είναι η επικριτική στάση άλλων ομόφυλων ζευγαριών που είτε ήταν φιλικά ζευγάρια είτε ανήκαν στην ίδια κοινότητα. Αναφέρεται πως έβρισκαν την απόφαση για υιοθεσία ακατανόητη και αρνούνταν να τους υποστηρίξουν, τουλάχιστον κατά την αρχικά στάδια (Brown, et al., 2009).

Οι Riggs και συνεργάτες (2009), μελετούν τις στάσεις ομοφυλόφιλων απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια στην Αυστραλία και αναφέρουν πως είχαν θετική στάση απέναντι σε όλους τους γονείς ομοφυλόφιλους ή ετεροφυλόφιλους (Riggs, et al., 2009). Ειδικά όσοι είχαν ήδη παιδιά, ήταν πιο θετικοί απέναντι στους γονείς και στις ικανότητές τους, ενώ οι ομοφυλόφιλοι χωρίς παιδιά είχαν πιο θετικά συναισθήματα για τα ομόφυλα ζευγάρια (Riggs, et al., 2009).

Μελετώντας εμπειρίες από υιοθεσίες ομόφυλων ζευγαριών σε μικρές κοινότητες, αναφέρουν πως βρήκαν στήριξη στο φιλικό περιβάλλον, που όμως είχε ως επί των πλείστων το μειονέκτημα ότι δεν υπήρχαν άλλοι ομόφυλοι γονείς, αλλά και σε κοινοτικές ομάδες ΛΟΑΤ ατόμων, που όμως δεν υπήρχαν σε κάθε κοινότητα (Kinkler & Goldberg, 2011). Ωστόσο, όπου υπήρχε αυτή η στήριξη περιγράφεται ότι αποτέλεσε σημαντικό βοήθημα στη ζωή μετά την υιοθεσία (Kinkler & Goldberg, 2011).

Από συνεντεύξεις με γυναικεία ομόφυλα ζευγάρια που έχουν υιοθετήσει κάποιο παιδί, στα πλαίσια ποιοτικής μελέτης, φαίνεται πως οι σχέσεις τους με άλλα ομόφυλα ζευγάρια από το σχολικό περιβάλλον των παιδιών τους είναι φιλικές ή έστω καλές (Goldberg, et al., 2017). Αναφέρεται πως κάποιες σχέσεις προϋπήρχαν της υιοθεσίας παιδιών, διαμορφώθηκαν μέσω της σχέσης των παιδιών τους, μέσω διάφορων ομάδων ομόφυλων γονέων ή και σχολικών ομάδων όπου γνωρίστηκαν με άλλους γονείς (Goldberg, et al., 2017). Αντίθετα, κάποιοι γονείς αναφέρουν πως δεν είχαν σχέσεις με άλλους γονείς που ήταν ομοφυλόφιλοι καθώς είτε δεν αποτελούσε προτεραιότητα η αναζήτηση άλλων ομόφυλων

ζευγαριών, είτε γιατί δεν υπήρχαν κατάλληλες ομάδες στην περιοχή τους ή δεν υπήρχαν άλλα ομόφυλα ζευγάρια στο σχολείο τους (Goldberg, et al., 2017).

Θρησκεία και υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια

Έχει ήδη αναφερθεί πως η στάση της κοινωνίας απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια επηρεάζεται και από την επιρροή της θρησκείας. Η στάση απέναντι στο γάμο και την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια επηρεάζεται αρνητικά από τη θρησκευτικότητα που εκφράζουν τα άτομα που συμμετείχαν στη μελέτη του Schwartz (2010). Μάλιστα, άτομα που σπάνια ή καθόλου παρακολουθούν θρησκευτικές εκδηλώσεις ή τελετές φαίνεται να έχουν πιο θετική στάση απέναντι στο γάμο ατόμων του ίδιου φύλου και στην υιοθεσία παιδιών από αυτά (Schwartz, 2010). Ωστόσο, διαφορά φαίνεται να υπάρχει στη στάση των θρησκευόμενων ατόμων απέναντι στο γάμο και την υιοθεσία από ίδιου φύλου ζευγάρια, με θετική στάση απέναντι στην υιοθεσία ακόμη και ατόμων με πίστη σε κάποια θρησκεία ($R^2=0,30$, $p<0,001$ για το γάμο και $R^2=0,23$, $p<0,001$ για την υιοθεσία) (Schwartz, 2010).

Όσον αφορά στην υιοθεσία παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια, φοιτητές στο τμήμα ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Saskatchewan φαίνεται να πιστεύουν πως η θρησκευτικότητα επηρεάζει την στάση απέναντι στην υιοθεσία αλλά και γενικότερα απέναντι στην κοινότητα των ομοφυλόφιλων ($p<0,001$) (McCutcheon, 2011). Μάλιστα, φαίνεται πως δε συναινούν με την υιοθεσία από λεσβίες, σε αντίθεση με τα γκέι ζευγάρια, όπου η θρησκευτικότητα φαίνεται πως δεν αποτελεί σημαντικό παράγοντα αρνητικής στάσης απέναντί τους και στην πράξη υιοθεσίας από αυτά (McCutcheon, 2011).

Μια μελέτη στη Νορβηγία, επίσης, αναφέρει στα αποτελέσματά της πως άτομα με αυξημένη θρησκευτική συνείδηση δεν επικροτούν τη σύζευξη ομόφυλων ζευγαριών και δεν αναγνωρίζουν την ισότητα των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων με τον υπόλοιπο πληθυσμό (Hollekim, et al., 2012).

Ερευνώντας τις στάσεις απέναντι σε ομόφυλα ζευγάρια στην Πορτογαλία παρατηρείται πως οι Καθολικοί Πορτογάλοι συγκρινόμενοι με άθεους Πορτογάλους θεωρούν πως οι ομοφυλόφιλοι είναι ακατάλληλοι να γίνουν γονείς, κυρίως για τα ζευγάρια λεσβιών $t=2,494$, $p=0,01$ (Costa, et al., 2012). Επιπλέον, φαίνεται πως οι Καθολικοί Πορτογάλοι, σε αντίθεση με τους άθεους Πορτογάλους, θεωρούν ότι οι ομόφυλοι γονείς προκαλούν στα παιδιά συναισθηματικά

προβλήματα (λεσβίες $t=3,109$, $p<0,01$ και γκέι άνδρες $t=3,981$, $p=0,001$), ενώ φαίνεται να θεωρούν πως τα λεσβιακά ζευγάρια επιφέρουν κοινωνικό στιγματισμό στα παιδιά τους ($t=3,383$, $p=0,001$) (Costa, et al., 2012).

Οι πεπιοθήσεις περί θρησκείας φαίνεται να επηρεάζουν αρνητικά τη στάση των ατόμων απέναντι στο γάμο και την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια (Hichy, et al., 2015a). Βέβαια, η πίστη στις θρησκευτικές δοξασίες επηρεάζει αρνητικά τις στάσεις, ενώ η χρησιμοθηρική εφαρμογή της πίστης φαίνεται να επηρεάζει λιγότερο αρνητικά τις απόψεις για το γάμο και την υιοθεσία ομοφύλων (Hichy, et al., 2015a). Επιπλέον, όσοι δηλώνουν Καθολικοί απορρίπτουν το γάμο και την υιοθεσία, σε αντίθεση με όσους δεν έχουν κάποια θρησκευτική πεποίθηση (Hichy, et al., 2015a).

Στη μελέτη απόψεων σε κοινωνικούς λειτουργούς των Kimberly και Moore (2015), φαίνεται πως η πίστη σε κάποια θρησκεία προκαλεί σύγκρουση ανάμεσα στις θρησκευτικές πεπιοθήσεις του ατόμου και την επιλογή ενός ομόφυλου ζευγαριού για να υιοθετήσει ένα παιδί. Από την άλλη πλευρά, όσο αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης, οι θρησκευτικές αντιλήψεις παραγκωνίζονται (Kimberly & Moore, 2015).

Οι νεοφιλελεύθερες ιδέες που επικρατούν σε διάφορες θρησκευτικές ομάδες, όπως σε Ευαγγελιστές, Καθολικούς, Προτεστάντες δε φαίνεται να αλλάζουν τη στάση των ομάδων απέναντι στη υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια (Perry & Whitehead, 2015). Καμία από αυτές τις ομάδες θρησκευτικού προσανατολισμού δεν τάσσεται υπέρ του δικαιώματος ομοφύλων ζευγαριών να υιοθετήσουν παιδί, ενώ μόνο όσοι νεοφιλελεύθεροι δεν έχουν κάποια θρησκευτική πεποίθηση φαίνεται να τάσσονται υπέρ της υιοθεσίας (Perry & Whitehead, 2015).

Στην Ιταλία, οι στάσεις απέναντι στο θεσμό του γάμου μεταξύ ομοφύλων ζευγαριών φαίνεται να επηρεάζονται από τις θρησκευτικές πεπιοθήσεις (Hichy, et al., 2015). Μάλιστα, όσο μεγαλύτερα είναι τα επίπεδα Καθολικής ταυτότητας στον πληθυσμό, τόσο μικρότερη ήταν η υποστήριξη της θεσμοθέτησης του γάμου μεταξύ ομοφύλων ($b=-0,441$, $SE=0,079$, $p<0,001$) (Hichy, et al., 2015). Όσοι, όμως, υποστήριζαν το διαχωρισμό του κράτους από τη θρησκεία τάσσονται υπέρ της δυνατότητας γάμου μεταξύ ομοφύλων ζευγαριών ($b=-0,489$, $SE=0,049$, $p<0,001$) (Hichy, et al., 2015). Ως προς το θέμα της υιοθεσίας από αυτά τα ζευγάρια η

Καθολική θρησκευτική ιδιότητα επηρέαζε οριακά αρνητικά τις στάσεις ($b=-0,135$, $SE=0,071$, $p<0,06$), ενώ η άποψη για απόσταση του κράτους από τη θρησκεία επηρεάζει θετικά τις στάσεις απέναντι στην υιοθεσία ($b=0,363$, $SE=0,101$, $p<0,001$) (Hichy, et al., 2015).

Συγκρίνοντας απόψεις σε Καθολικούς αμερικανούς με το γενικό πληθυσμό, φάνηκε πως οι Καθολικοί ενέκριναν σε λιγότερο ποσοστό την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, σε σχέση με το γενικό πληθυσμό ($t=5,90$, $p<0,0001$, $95\%CI=0,241-0,427$) (Kirby & Michaelson, 2015), ενώ, η υιοθεσία από ένα άτομο, γυναίκα ή άντρα, φαινόταν πιο αποδεκτή και από τις δύο ομάδες (Kirby & Michaelson, 2015).

Το 38,3% των Αμερικάνων φαίνεται να υποστηρίζει την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια με σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης της στάσης αυτής την ευλάβεια προς τον Καθολικισμό (Whitehead & Perry, 2016). Φαίνεται να είναι πιο πιθανό να αντιτίθενται στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, όταν οι πιστοί ασκούν θρησκευτικές πρακτικές συχνά, διαβάζουν τη Βίβλο κυριολεκτικά, πιστεύουν ότι περιγράφει με απόλυτη αλήθεια όσα περιγράφει, ή είναι Ευαγγελιστές Προτεστάντες, (Whitehead & Perry, 2016). Αντίθετα, υποστηρικτικοί θεωρείται ότι είναι οι πιστοί που πιστεύουν πως η Βίβλος έχει λάθη, είναι ένα αρχαίο βιβλίο που δεν κυριολεκτεί, καθώς και όσοι δεν ξέρουν σε τι αναφέρεται η Βίβλος και όσοι δεν έχουν προσκόλληση σε μια πίστη (Whitehead & Perry, 2016). Μάλιστα, η πιθανότητα να μην υποστηρίζουν την υιοθεσία είναι 2,9 και 1,7 φορές μικρότερη σε αυτούς που μεταφράζουν και εξηγούν κυριολεκτικά τη Βίβλο, απέναντι σε αυτούς που πιστεύουν ότι περιέχει λάθη (Whitehead & Perry, 2016).

Σε μια ακόμη μελέτη σύγκρισης Καθολικών με το γενικό πληθυσμό στην Αμερική, φαίνεται πως όλοι υποστηρίζουν ως καλύτερη μέθοδο απόκτησης παιδιού από οικογένειες με ίδιο φύλο γονέων, την υιοθεσία (Gross, et al., 2017). Οι γυναίκες ήταν περισσότερο υποστηρικτικές προς την υιοθεσία από ότι ήταν οι άντρες (M_{diffs} 0,12 to 0,20, SE 0,027 to 0,029, $0,01< p_s<0,001$) και οι Καθολικοί ήταν πιο αρνητικοί σε σχέση με τους άθεους (M_{diffs} 0,17 to 0,25, SE 0,027 to 0,029, $p_s<0,001$). Από την άλλη, οι καθολικοί που ήταν λιγότερο προσκολλημένοι στη θρησκεία ήταν περισσότερο υποστηρικτικοί της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια (Gross, et al., 2017).

Ένας παράγοντας που επηρέαζε τη γνώμη κοινωνικών λειτουργών κατά τη συναναστροφή με ομόφυλα ζευγάρια που ήθελαν να υιοθετήσουν, αναφέρεται ότι ήταν η θρησκεία $F(4, 778) = 4.50, p = .001$). Μάλιστα, οι Καθολικοί φαίνεται να επιτρέπουν σε ομόφυλα ζευγάρια να υιοθετήσουν ($p < 0,001$) σε αντίθεση με τους προτεστάντες ($p < 0,001$), ενώ περισσότερο πιθανό ήταν να επιτρέψουν την υιοθεσία εάν ήταν άθεοι ($p = .001$), αγνωστικιστές ($p = .001$) ή είχαν μικρή επαφή με τη θρησκεία ($p = .035$) σε σχέση με τους προτεστάντες συναδέλφους τους (DeVault & Miller, 2017).

Πολιτικές πεπιοθήσεις και στάση απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια

Φαίνεται πως σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων απέναντι στην υιοθεσία από ίδιου φύλου ζευγάρια διαδραματίζουν οι πολιτικές πεπιοθήσεις κάθε ατόμου. Ο Schwartz (2010), διαπιστώνει πως ο κύριος παράγοντας σχηματισμού γνώμης απέναντι στην υιοθεσία από γκέι ή λεςβιακά ζευγάρια είναι οι πολιτικές στάσεις κάθε ατόμου ($R^2=0,23$, $\beta=0,34$, $p<0,001$). Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι εκείνοι που δηλώνουν φιλελεύθεροι υποστηρίζουν αυτό το δικαίωμα και αντίθετοι είναι όσοι δηλώνουν υποστηρικτές συντηρητικών πολιτικών πεπιοθήσεων (Schwartz, 2010).

Ο Montero (2014), επισημαίνει, επίσης, πως σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι πολιτικές απόψεις των ατόμων, όπου 69% των συντηρητικών αντιτίθεται στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, έναντι 85% των φιλελεύθερων δημοκρατικών που υποστηρίζουν αυτό το δικαίωμα, στην Αμερική (Montero, 2014).

Οι Kirby και Michaelson (2015), μάλιστα, βρίσκουν πως εάν οι καθολικοί είναι συντηρητικής παράταξης και χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου είναι λιγότερο πιθανό να αποδέχονται την υιοθεσία από ζευγάρια ίδιου φύλου σε σχέση με καθολικούς, υποστηρικτές φιλελεύθερης, αριστερής ή μεσαίας πολιτικής παράταξης και υψηλού μορφωτικού επιπέδου ($F=16.17$, $p<0,001$, $\eta^2=0,79$) (Kirby & Michaelson, 2015).

Ως προς τις δεξιές πολιτικές απόψεις, οι Hichy και συνεργάτες (2015), παραθέτουν πως προσομοιάζουν τις θρησκευτικές απόψεις του καθολικισμού, με αρνητική στάση στο γάμο και την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια ($B=-0,301$, $p<0,001$ για το γάμο και $B=-0,178$, $p<0,05$ για την υιοθεσία) (Hichy, et al., 2015). Επίσης, σε άλλη του μελέτη, παρατηρεί πως η πεποίθηση ανάγκης για απόσταση κράτους από τη θρησκεία φαίνεται να επιδρά θετικά στη στάση για υιοθεσία και γάμο από ομόφυλα ζευγάρια (Hichy, et al., 2015a).

Στην Ευρώπη, όπως φαίνεται από μελέτη σε 21 Ευρωπαϊκές χώρες, οι πολιτικές τάσεις φαίνεται να επηρεάζουν τη στάση απέναντι στην υιοθεσία, καθώς οι χώρες με πιο φιλελεύθερο πολίτευμα και οι οποίες λειτουργούν ως κράτος

κοινωνικού δικαίου τηρούν πιο θετικές στάσεις απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια (Takacs, et al., 2016).

Στάση των υπηρεσιών υιοθεσίας

Σε μελέτη της Spivey (2004) στα πλαίσια διατριβής της παραθέτει πως οι κοινωνικοί λειτουργοί επηρεάζονται από τις απόψεις τους απέναντι σε ομόφυλα ζευγάρια, για την τοποθέτηση παιδιού σε τέτοια οικογένεια. Υποστηρίζεται πως οι φοιτητές κοινωνικοί λειτουργοί εκφράζουν θετική στάση, έναντι των εργαζόμενων που τηρούν περισσότερο αρνητική στάση, αλλά στο σύνολο αναφέρεται μια θετική τάση στην επιλογή ομόφυλων ζευγαριών για να υιοθετήσουν (Spivey, 2004). Η στάση αυτή φαίνεται να επηρεάζεται και από την αντίληψη για τους ρόλους του φύλου που υπάρχουν μέσα σε ένα ομόφυλο ζευγάρι, όπως αυτοί γίνονται αντιληπτοί από τον επαγγελματία που αναλαμβάνει την υιοθεσία ή το φοιτητή κοινωνικό λειτουργό, που ερωτάται στα πλαίσια αυτής της μελέτης (Spivey, 2004). Επιπλέον, οι στάσεις απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια θεωρείται ότι διαμορφώνει και τις πολιτικές που υιοθετούνται από τις υπηρεσίες υιοθεσίας, οι οποίες αντίθετα δεν έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα στην εφαρμογή απέναντι σε ομόφυλα ζευγάρια (Spivey, 2004). Βέβαια, σημαντικό ρόλο φαίνεται ότι διαδραματίζει η προσωπική άποψη του επαγγελματία που θα χειριστεί την υπόθεση (Spivey, 2004). Η στάση των κοινωνικών λειτουργών και η απόφασή τους να προτείνουν ένα παιδί ώστε να υιοθετηθεί από ομόφυλο ζευγάρι, φαίνεται να επηρεάζεται και από τη θεματολογία στα μαθήματα της σχολής τους, εάν αυτά είχαν θέματα ευαισθητοποίησης απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια (Spivey, 2004).

Λεσβίες μητέρες που χρησιμοποίησαν υπηρεσίες υιοθεσίας για την απόκτηση παιδιού αναφέρεται πως ήταν αρκετά έως πολύ ικανοποιημένες από την διαδικασία υιοθεσίας σε ποσοστό 73% όσον αφορά στην ενσωμάτωση των επιθυμιών τους στον ορισμό στόχων, στην θετική αντίδραση των κοινωνικών λειτουργών απέναντί τους, στη γνώση των θεμάτων υιοθεσίας από αυτούς και στην ικανότητά τους να επιλύουν προβλήματα που ανακύπτουν, καθώς και στο ενδιαφέρον τους για το παιδί και την οικογένεια (Ryan & Whitlock, 2007).

Κατά την αναζήτηση υπηρεσίας υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια συναντώνται διάφορα προβλήματα. Η κρίση για την καταλληλότητα του ζευγαριού από τους κοινωνικούς λειτουργούς που αναλαμβάνουν την υιοθεσία φαίνεται να επηρεάζεται από τις προσωπικές τους πεποιθήσεις και αναφέρεται πως ενώ δεν απορρίπτουν ευθέως τις αιτήσεις καταγράφουν στις αξιολογήσεις τους αρκετά

προβλήματα, ώστε να απορριφθεί η υιοθεσία (Sullivan & Harrington, 2009). Ένας από τους λόγους που επηρεάζεται η στάση τους είναι η πεποίθηση πως τα παιδιά θα στιγματιστούν εξαιτίας του στίγματος που ακολουθεί τους γονείς τους (Sullivan & Harrington, 2009).

Σύμφωνα με μελέτη των Averett και συνεργατών σε ομόφυλα ζευγάρια που αποκτούν παιδί μέσω υιοθεσίας ηλικίας 1,5 έως 5 ετών, παρατηρείται ότι αναφέρουν μεγαλύτερο ποσοστό ικανοποίησης από τη διαδικασία προετοιμασίας για υιοθεσία σε σχέση με ετερόφυλα ζευγάρια, ενώ κατά την υιοθεσία μεγαλύτερων παιδιών η διαδικασία δε φαίνεται να επηρεάζει (Averett, et al., 2009). Φαίνεται, έτσι, πως οι εταιρείες υιοθεσίας θεωρούν πολύ σημαντικό και εστιάζουν στην προετοιμασία των ζευγαριών για την υποδοχή νεαρών παιδιών ως μέλος μιας νέας οικογένειας (Averett, et al., 2009).

Ομόφυλα ζευγάρια που προσπαθούν να υιοθετήσουν, αναφέρουν πως συνάντησαν πρόβλημα στην ανεύρεση υπηρεσίας υιοθεσίας να τους αποδεχτεί ως υποψήφιους γονείς, ενώ κάποιες φορές το προσωπικό των υπηρεσιών αυτών ήταν προκατειλημμένοι εναντίον τους και δεν παρείχαν υποστήριξη σε κάποια ζευγάρια (Kinkler & Goldberg, 2011).

Όπως περιγράφεται σε ποιοτική μελέτη του 2012, η αρνητική εμπειρία ορισμένων ομόφυλων γονέων που προσπαθούν να υιοθετήσουν, ενισχύεται από τη στάση των υπηρεσιών υιοθεσίας (Goldberg, et al., 2012). Μάλιστα, αναφέρεται συγκεκριμένα η έλλειψη υποστήριξης, καθοδήγησης και επικοινωνίας των ομόφυλων ζευγαριών από την αρμόδια υπηρεσία πριν και μετά την υιοθεσία αλλά και η έλλειψη, εν γένει, υπηρεσιών που δέχονται ομόφυλα ζευγάρια ως θετοί γονείς (Goldberg, et al., 2012). Επιπρόσθετα, αναφέρεται και έλλειψη οργάνωσης αλλά και ευαισθησίας στην αντιμετώπιση των ζευγαριών με χρήση ακατάλληλης γλώσσας, όπως «μητέρα- πατέρα» όταν απευθύνονται σε ομόφυλο ζευγάρι (Goldberg, et al., 2012).

Ο Brodzinsky (2012), σε μελέτη υιοθεσιών από ομόφυλα ζευγάρια μέσω υπηρεσιών υιοθεσίας στην Αμερική, παρατηρεί πως το 5,4% των διευθυντών των υπηρεσιών είχε άγνοια και το 9,9% δεν ήταν σίγουροι για την αλλαγή στη νομοθεσία περί της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια. Στο 67% των υπηρεσιών φαίνεται ότι υπήρχαν σε ισχύ πολιτικές για το χειρισμό των ζητημάτων των

ομόφυλων ζευγαριών και αποδέχονταν αιτήσεις στο 59,2% λεσβιακών ζευγαριών και στο 59,2% γκέι ζευγαριών (Brodzinsky, 2012a). Το 72,5% των υπηρεσιών περιγράφεται ότι ρωτούσε για το σεξουαλικό προσανατολισμό των ατόμων και το συμπεριλάμβανε στον έλεγχο για την υποψήφια ως προς την υιοθεσία οικογένεια (Brodzinsky, 2012a). Επίσης, αναφέρεται η επιρροή των θρησκευτικών πεποιθήσεων στην αποδοχή ομόφυλων ζευγαριών για υιοθεσία. Μάλιστα, η εβραϊκή ή λουθηρανική σχέση με τη θρησκεία φαίνεται να οδηγεί σε τοποθέτηση παιδιών σε οικογένειες ομόφυλων γονέων (Brodzinsky, 2012a). Άλλοι λόγοι που αναφέρεται ότι οδηγούσαν σε απόρριψη ζευγαριών από τη διαδικασία ήταν οι μη ρεαλιστικές τους στάσεις απέναντι στην υιοθεσία (31,8%), ψυχολογικά προβλήματα (31,8%), προβλήματα στη σχέση του ζευγαριού (24,6%), αμφίβολα κίνητρα (24,6%), πολιτική της υπηρεσίας (20,3%), απαγόρευση από τη χώρα καταγωγής του παιδιού (20,3%), ανυπαρξία υποστηρικτικού πλαισίου (11,6%), οικονομικά προβλήματα (8,7%) και άλλα προβλήματα υγείας (2,9%). Επίσης, αναφέρεται πως το 48% των υπηρεσιών ήταν πρόθυμοι να λάβουν κάποιο είδος εκπαίδευσης για το χειρισμό των ζητημάτων που προκύπτουν από την υποδοχή και προετοιμασία ομόφυλων ζευγαριών για να υιοθετήσουν (Brodzinsky, 2012a).

Σχετικά με την προετοιμασία που παρέχουν οι υπηρεσίες υιοθεσίας αναφέρεται πως ανεξάρτητα από το σεξουαλικό προσανατολισμό του ζευγαριού, το 82% αισθάνεται καλά προετοιμασμένο για να υιοθετήσει ένα παιδί, ενώ το 91% των υποψηφίων γονέων ζητά επιπλέον πληροφορίες και υποστήριξη για την υιοθεσία. Ακόμη, το 79% αναφέρεται ότι αιτείται πληροφορίες για το ιστορικό του παιδιού και το 77% πρακτικά μαθήματα και σεμινάρια (Brooks, et al., 2012). Ωστόσο, το 84% αναφέρεται πως δεν έλαβε κάποια στήριξη και προετοιμασία της υπόλοιπης οικογένειας για να δεχτούν και να κατανοήσουν την υιοθεσία, ενώ το 64% αναφέρει πως δεν υπήρχε επεξήγηση του τρόπου ανεύρεσης των βιολογικών γονέων του παιδιού στο μέλλον (Brooks, et al., 2012).

Κατά την νομιμοποίηση της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια στη Φλόριντα, αναφέρονται προβλήματα που αντιμετώπισαν οι επίδοξοι γονείς όταν ήρθαν αντιμέτωποι με το σύστημα υιοθεσίας. Ένα από αυτά τα προβλήματα φαίνεται ότι ήταν η αδιαφορία, η άγνοια για τη μεταβολή του νόμου ή η ομοφοβία των δικηγόρων που χειρίζονται θέματα υιοθεσίας (Goldberg, et al., 2014). Επίσης, αναφέρεται πως οι δικηγόροι που αναλάμβαναν την υιοθεσία είχαν μικρή ή

καθόλου εμπειρία και η οικονομική αποζημίωσή τους ήταν μεγάλη (Goldberg, et al., 2014). Από την άλλη πλευρά, αναφέρονται και θετικές εμπειρίες στη συναναστροφή με δικηγόρους υιοθεσίας, που φέρθηκαν με επαγγελματισμό, γνώση του θέματος και ικανότητες, πρόθεση να βοηθήσουν και να υποστηρίξουν τα ζευγάρια αυτά που προσπαθούσαν να υιοθετήσουν (Goldberg, et al., 2014). Παρόμοια προβλήματα φαίνεται να αντιμετωπίστηκαν και με τους κοινωνικούς λειτουργούς στις υπηρεσίες υιοθεσίας (Goldberg, et al., 2014). Ανάλογα με τη στάση των ανωτέρω, οι επίδοχοι θετοί γονείς περιγράφεται ότι είχαν την ευκαιρία να μελετήσουν επάνω σε θέματα υιοθεσίας και να συμπεριληφθούν σε ανάλογα μαθήματα με τη βοήθεια και καθοδήγηση των κοινωνικών λειτουργών που είχαν αναλάβει την υπόθεσή τους (Goldberg, et al., 2014). Ως προς την εκδίκηση των υποθέσεων, παρατηρείται πως επικρατούσε σύγχυση και ανησυχία για την αντιμετώπιση από το Δικαστή, που ίσως είχε ομοφοβικά συναισθήματα, ωστόσο στη μελέτη δεν αναφέρεται κάποια αρνητική εμπειρία με το δικαστικό σύστημα (Goldberg, et al., 2014).

Σε έρευνα στο Βέλγιο, μέσω συνεντεύξεων σε ομόφυλα ζευγάρια που έχουν υιοθετήσει παιδί μέσω διεθνούς υιοθεσίας από την Αιθιοπία, βρέθηκε πως υπήρχαν δυσκολίες στην υιοθεσία λόγω ομοφυλοφιλίας των γονέων. Αναφέρεται, πως παρότι το Βέλγιο έχει νομιμοποιήσει την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, ωστόσο αυτό δεν ισχύει για τις χώρες προέλευσης παιδιών που υιοθετούνται (De Graeve, 2014). Έτσι, οι γονείς φαίνεται να επιλέγουν να αποκρύπτουν το σεξουαλικό προσανατολισμό τους ώστε να μην ενημερώνεται η χώρα προέλευσης του παιδιού (De Graeve, 2014). Μάλιστα, υποστηρίζεται πως αυτό οφείλουν να το συνεχίζουν έως ότου ενηλικιωθεί το παιδί διότι η Αιθιοπία απαιτεί ετήσια αναφορά της καλής διαβίωσης του παιδιού (De Graeve, 2014). Έτσι, αναφέρεται πως βιώνουν διάκριση από τις υπηρεσίες ξένων κρατών που προτιμούν ετερόφυλα ζευγάρια. Επίσης, ρόλο φαίνεται να διαδραματίζει και η καλή οικονομική κατάσταση, που αναφέρεται πως κάποιες φορές καταλύει όλα τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν άλλες οικογένειες (De Graeve, 2014). Ακόμη, αναφέρεται πως έχουν επιπλέον προβλήματα, όπως το να ταξιδέψουν με τα παιδιά τους, τον περιορισμό στην ελεύθερη και ειλικρινή επικοινωνία με τη βιολογική οικογένεια ή το ορφανοτροφείο, τις υπηρεσίες υιοθεσίας της χώρας καταγωγής του παιδιού (De Graeve, 2014).

Σε μελέτη με συμμετέχοντες τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους διευθυντές στις υπηρεσίες υιοθεσίας στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, διερευνήθηκε η στάση αυτών απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια. Φάνηκε, αρχικά, πως οι άντρες γνώριζαν καλύτερα τη νομοθεσία που αφορά τις υιοθεσίες σε σχέση με τις γυναίκες συναδέλφους τους (Kimberly & Moore, 2015). Η στάση απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια παρουσιάζεται γενικά θετική με σεβασμό στα ίσα κοινωνικά δικαιώματά τους με τα ετερόφυλα ζευγάρια. Το γυναικείο φύλο και η ανώτερη βαθμίδα μόρφωσης φαίνεται να είναι κυρίως οι παράγοντες που οδηγούν σε συμφωνία με την ισότητα των δικαιωμάτων των ομόφυλων ζευγαριών στην υιοθεσία (Kimberly & Moore, 2015). Οι πολιτικές πεποιθήσεις των υπαλλήλων και των διευθυντών παρατηρείται ότι καθορίζουν την πολιτική απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια, με εκείνους που ανήκουν στο Δημοκρατικό Κόμμα να αναγνωρίζουν την ισότητα των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων και τη δυνατότητα να υιοθετήσουν ένα παιδί, σε αντίθεση με αυτούς που ανήκουν στο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα (Kimberly & Moore, 2015).

Μελέτη σε κοινωνικούς λειτουργούς στην Ισπανία παραθέτει πως προτιμούν την υιοθεσία παιδιού από ομόφυλο ζευγάρι σε σχέση με μοναχικά ομοφυλόφιλα άτομα, ενώ υποστηρίζουν πως η υιοθεσία εξυπηρετεί τα συμφέροντα του παιδιού σε ποσοστό 82,9% (Molina & Alarcon, 2015). Επίσης, φαίνεται να πιστεύουν πως έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα ετερόφυλα ζευγάρια και πως θα έπρεπε να περνούν τον ίδιο έλεγχο κατά την υιοθεσία. Επίσης, υποστηρίζουν ότι θα έπρεπε να ελέγχεται η ωριμότητα ως προς την αποδοχή της σεξουαλικής τους ταυτότητας, της αποδοχής και της υποστήριξης που δέχονται από το συγγενικό τους περιβάλλον. Ακόμη, περιγράφεται πως το 74,3% υποστηρίζει την ύπαρξη αυξανόμενης ανάγκης για περαιτέρω επιμόρφωση για τα θέματα των ομόφυλων ζευγαριών (Molina & Alarcon, 2015).

Σε πρόσφατη μελέτη με κοινωνικούς λειτουργούς, φαίνεται πως επιτρέπουν την υιοθεσία όταν η σχέση των γονέων θεωρείται σταθερή, ανεξάρτητα από σεξουαλικό προσανατολισμό τους ($F= 0.78$, $p= 0,507$). Επίσης, φαίνεται να αντιλαμβάνονται την απόφαση των ομοφύλων ζευγαριών ως πιο σίγουρη σε σχέση με ετερόφυλα ζευγάρια ($F= 4.39$, $p= 0,005$). Στη συνέχεια, φαίνεται πως τα γκέι ζευγάρια παρουσιάζονται περισσότερο αφοσιωμένα στο σκοπό, δηλαδή την απόκτηση απογόνου μέσω υιοθεσίας, σε σχέση με λεσβιακά ή ετερόφυλα

ζευγάρια ($p = 0,018$) και έπειτα τα αμφισεξουαλικά σε σχέση με τα ετερόφυλα ζευγάρια ($p = 0,001$) και οι λεσβίες κρίνονται λιγότερο αποφασισμένες να υιοθετήσουν από τους αμφισεξουαλικούς ($p = 0,02$) (DeVault & Miller, 2017).

Συζήτηση

Οι Biblarz και Stacey (2010), υποστηρίζουν πως η υπάρχουσα βιβλιογραφία δεν αποδεικνύει πως ένα παιδί χρειάζεται απαραίτητα έναν πατέρα και μια μητέρα, ώστε να εξελιχθεί φυσιολογικά. Τα άτομα έχουν εξίσου τις ίδιες ικανότητες ανατροφής ενός παιδιού, εάν εξαιρεθεί ο θηλασμός και οι οικογένειες με δύο μητέρες φαίνεται να είναι ισότιμες με οικογένειες με μια μητέρα και έναν πατέρα (Biblarz & Stacey, 2010). Σημαντικό, υποστηρίζουν πως είναι να έχουν καλή σχέση οι γονείς μεταξύ τους, ανεξάρτητα από το φύλο τους, ενώ φαίνεται να υπερτερούν του ενός μόνο γονέα (Biblarz & Stacey, 2010).

Για την κατανόηση των λόγων που οδηγούνται στην υιοθεσία ομόφυλα ζευγάρια έχουν διεξαχθεί αρκετές μελέτες και φαίνεται πως οι λόγοι δε διαφέρουν από εκείνους ετερόφυλων ζευγαριών (Goldberg, 2009; Goldberg, et al., 2012; Goldberg & Smith, 2014; Goldberg & Smith, 2014a; Colombok, et al., 1983), ενώ παράλληλα η επίδραση της υιοθεσίας στη σχέση του ζευγαριού φαίνεται να επιφέρει ίδιες συνέπειες σε ομόφυλα και ετερόφυλα ζευγάρια (Tornello, et al., 2011; Goldberg & Garcia, 2015; Sumontha, et al., 2016). Επίσης, αρκετές μελέτες δείχνουν τις δυσκολίες που συναντούν αυτά τα ζευγάρια κατά την προσπάθεια υιοθεσίας. Με αποτέλεσμα να υπεραξιολογούν κάποια ζητήματα, ορμώμενοι από την ανάγκη τους να έχουν υποστήριξη από τους γονείς τους, για παράδειγμα.

Οι Ryan και Whitlock (2007) μελετώντας οικογένειες λεσβιών που έχουν υιοθετήσει ένα παιδί παραθέτουν τρόπους ενημέρωσης για τις διαδικασίες υιοθεσίας και για την ικανοποίηση των οικογενειών από τη δυνατότητα διεξαγωγής της διαδικασίας. Ωστόσο, όπως και οι ίδιοι αναφέρουν έχουν διεξάγει συνεντεύξεις με ζευγάρια χωρίς τυχαιοποίηση, χωρίς ομάδα σύγκρισης και με δεδομένα που προέρχονται μόνο από τα ίδια τα ζευγάρια, αυξάνοντας την πιθανότητα τα αποτελέσματα να προέρχονται μόνο από ικανοποιημένα ζευγάρια, που θέλουν να μοιραστούν τη θετική τους εμπειρία, χωρίς να μπορούν να αντιπροσωπεύσουν το σύνολο του πληθυσμού. Από την άλλη αποτελούν θετικές εμπειρίες που μπορούν να ενισχύσουν τις προθέσεις και άλλων ζευγαριών να υιοθετήσουν και επιπλέον να βοηθήσουν στην προετοιμασία για υιοθεσία. Τα ίδια προβλήματα συναντάμε και στην ποιοτική μελέτη των Brown και συνεργατών (2009), αλλά προσφέρει στοιχεία στην κατανόηση του ταξιδιού προς την υιοθεσία ομόφυλων ζευγαριών.

Τα ομόφυλα ζευγάρια ανδρών που επιλέγουν την υιοθεσία, ή εν γένει να γίνουν γονείς έρχονται αντιμέτωπα με την κοινωνική καχυποψία για τα κίνητρά τους και με την πεποίθηση πως είναι ανεπαρκείς εκ φύσεως για να γίνουν γονείς, συγκριτικά με τις γυναίκες (Hicks, 2006; Hicks, 2006a). Ταυτόχρονα, η συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας που διαμένουν μαζί με ένα παιδί, τους εκθέτει περισσότερο στην αποκάλυψη της σεξουαλικής τους σχέσης, τους φανερώνει στον κοινωνικό περίγυρο ως ζευγάρι (Goldberg, 2012) και στο σχολιασμό της οικογένειάς τους.

Επιπλέον η μελέτη των Downing και συνεργατών (2009), εστιάζει σε άνδρες λευκής φυλής και καλής οικονομικής κατάστασης και έτσι δεν αντιπροσωπεύει άτομα έγχρωμων φυλών, που αποτελούν ενδεχομένως μειονότητες και με χαμηλή οικονομική κατάσταση που δε θα τους επιτρέψει να επιλέξουν να γίνουν γονείς μέσω ιδιωτικής υιοθεσίας, που είναι ακριβότερη ως διαδικασία. Τα ίδια προβλήματα στο δείγμα παρατηρούνται και από τους Richardson και συνεργάτες (2012), οπότε οι στρατηγικές που αναφέρονται για την επίλυση της σύγκρουσης μεταξύ οικογενειακής ζωής και εργασιακών στόχων τείνουν να μην είναι εφαρμόσιμες από χαμηλού εισοδήματος άτομα. Αλλά και στη μελέτη των Goldberg και συνεργατών (2012) και των Jennings και συνεργατών (2014), συναντάμε μικρή έως καθόλου αντιπροσώπευση έγχρωμων ατόμων στο δείγμα, τόσο θετών γονέων όσο και παιδιών αλλά και εκείνων με χαμηλό οικονομικό επίπεδο. Ακόμη, ο Bauermaister (2014), αναφέρει τις αιτίες που θα οδηγήσουν στο μέλλον γκέι άνδρες να υιοθετήσουν. Έτσι, έχει χρησιμοποιήσει νεαρούς ενήλικες χωρίς να είναι έγγαμοι ή σε σχέση ώστε να μιλήσουν για την πιθανότητα να γίνουν γονείς, αν και οι λόγοι και οι στάσεις τους ενδεχομένως σε μεγαλύτερη ηλικία να μεταβληθούν.

Ως προς τις διεθνείς υιοθεσίες, έχουν μελετηθεί οικογένειες λεσβιών και γκέι ανδρών, αλλά και πάλι το δείγμα αφορά κυρίως σε άτομα λευκής φυλής, με καλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο, χωρίς να είναι αντιπροσωπευτικό (Jennings, et al., 2014; Goldberg, 2009).

Οι γονικές ικανότητες φαίνεται να επηρεάζονται θετικά μετά την υιοθεσία σύμφωνα με τους Goldberg και Smith (2009), τόσο στα ομόφυλα όσο και στα ετερόφυλα ζευγάρια με τη διαφορά οι γυναίκες να φαίνονται ότι νοιώθουν πιο έτοιμες να γίνουν μητέρες σε σχέση με τους άνδρες πατέρες. Τα αποτελέσματα

της μελέτης αυτής μπορούν να ενισχυθούν με μελέτη των ζευγαριών διαχρονικά, με παρατήρηση της σχέσης γονέων παιδιού και με παρατήρηση της αλλαγής των δυνατοτήτων τους ως γονείς. Επίσης, αναφέρεται πως θα έπρεπε να εισάγουν και άλλες μεταβλητές στις συγκρίσεις τους, όπως η συμπεριφορά των παιδιών και η υιοθεσία παιδιού σε πλαίσιο οικογένειας με υπάρχοντα παιδιά (Goldberg & Smith, 2009).

Για την επίπτωση της υιοθεσίας στη σχέση και το στρες του ζευγαριού, φαίνεται να μη διαφέρει ως προς το είδος της οικογένειας. Βέβαια, και σε αυτές τις μελέτες το δείγμα ήταν μικρό και δεν είχαν στατιστικά σημαντική ισχύ κάποιες συσχετίσεις, καθώς η σύσταση του δείγματος αποτελούνταν από άτομα υψηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου (Goldberg, et al., 2010). Τα ζευγάρια χωρίζουν με τον ίδιο ρυθμό και ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού και για ίδιους λόγους, όπως περιγράφουν οι Goldberg και Garcia (2015), αλλά και στην περίπτωση αυτή το μέγεθος του δείγματος ήταν μικρό και πιο συγκεκριμένα οι χωρισμένοι άνδρες, που αφορούσε μόνο σε 1 ζευγάρι, το οποίο αντιπροσώπευε το 10% που εγκατέλειψε τη μελέτη. Επιπλέον, δεν μελετήθηκε η επίδραση των διαφορών απέναντι στο γονικό στυλ και του διαζυγίου.

Οι Lanver και συνεργάτες (2014), βρίσκουν πως οι γονείς προσαρμόζονται καλύτερα με το χρόνο αλλά φαίνεται να υπάρχει μειωμένη κοινωνική στήριξη, πιθανά επειδή τα δεδομένα που επεξεργάζονται έχουν ληφθεί πριν μια δεκαετία από τη διεξαγωγή της μελέτης. Το γονικό στρες και η κοινωνική υποστήριξη κατά την υιοθεσία φαίνεται να σχετίζονται αντιστρόφως ανάλογα σύμφωνα με τους Goldberg και Smith (2011), αν και το δείγμα τους φαίνεται να διαμένει σε κοινότητες φιλικές προς τους ομοφυλόφιλους και τα ζευγάρια ζουν σε Πολιτείες όπου επιτρέπεται η υιοθεσία. Επιπρόσθετα, για το στρες των ζευγαριών που υιοθετούν παρατηρούνται ότι ευθύνονται οι ίδιες αιτίες για τα γκέι, λεσβιακά ή ετερόφυλα ζευγάρια και καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν τα ίδια τα παιδιά αλλά και το υποστηρικτικό περιβάλλον (Tornello, et al., 2011; Goldberg & Smith, 2014b; Sumontha, et al., 2016). Αλλά και σε αυτές τις μελέτες, τα δείγματα είναι κυρίως λευκής φυλής με υψηλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο.

Όσον αφορά στα λεσβιακά ζευγάρια με μια βιολογική μητέρα δε φαίνεται να υπάρχουν σημαντικές διαφορές με ετερόφυλα ή γκέι ζευγάρια. Και σε αυτές τις

μελέτες φαίνεται το δείγμα να αποτελείται από άτομα λευκής φυλής, με υψηλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο (Gartrell, et al., 1996; Gartrell, et al., 2006; Pelka, 2009).

Επίσης, οι περισσότερες μελέτες αφορούν άτομα σε συγκεκριμένες χώρες με διαφορετικές νομοθεσίες και δικαιώματα, οπότε τα αποτελέσματα είναι δύσκολο να αξιολογηθούν για άλλους πληθυσμούς όπου η υιοθεσία δεν επιτρέπεται σε ζευγάρια ομοφύλων, αλλά περιορίζεται σε μεμονωμένα άτομα ή σε πληθυσμούς όπου η νομοθεσία απέναντι στους ομοφυλόφιλους είναι διαφορετική (Patterson, et al., 2014).

Παρόλες αυτές τις δυσκολίες οι ανωτέρω μελέτες δείχνουν πως τα ομόφυλα ζευγάρια φαίνεται να ενδιαφέρονται για την απόκτηση παιδιών μέσω υιοθεσίας και να βιώνουν τόσο στρες όσο και καταθλιπτικά συναισθήματα περνώντας μέσα από τη διαδικασία του να γίνουν γονείς. Η επίδραση αυτή φαίνεται να οφείλεται εν γένει στη φύση του ρόλου του γονιού, με το άγχος για το παιδί και τις ματαιώσεις που μπορεί να δέχεται, αλλά και στη διαδικασία της υιοθεσίας μέσα σε ένα ομοφοβικό περιβάλλον, ειδικά εάν δεν υπάρχει αντιληπτή υποστήριξη από τους γονείς, τους φίλους ή το σύντροφο τους.

Επιπλέον, η υιοθεσία φαίνεται να είναι δρόμος ολοκλήρωσης της οικογένειας μεταξύ ομοφύλων, με θετική επίδραση στην οικογένεια όταν γίνεται μέσα σε μια υποστηρικτική σχέση γονέων, σε περιοχές όπου η υιοθεσία είναι νόμιμη και για τους δύο γονείς. Ενώ, όταν δεν υπάρχει υποστήριξη από το κοινωνικό, οικογενειακό και νομικό πλαίσιο, όταν προϋπάρχουν προβλήματα στο ζευγάρι, όταν δεν υπάρχει συμφωνία για την υιοθεσία ή την ανατροφή του παιδιού και όταν υιοθετούνται μεγάλης ηλικίας παιδιά ή παιδιά με προβλήματα σωματικής ή ψυχικής φύσεως, οι οικογένειες φαίνεται να δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και κάποιες από αυτές οδηγούνται σε διαζύγιο.

Στρέφοντας την προσοχή μας στα παιδιά που υιοθετούνται από ομόφυλα ζευγάρια, παρατηρείται πως από την παιδική ηλικία φαίνεται να καταλαβαίνουν τη διαφορετικότητα της οικογένειάς τους στο πλαίσιο του ομοφοβικού συναισθήματος άλλων, αλλά να αναπτύσσονται φυσιολογικά σε σύγκριση με παιδιά ετερόφυλων γονέων και να διαμορφώνουν ισχυρούς δεσμούς με τους θετούς γονείς τους (Leung, et al., 2005; Patterson & Wainright, 2007; Bos, et al., 2008a; Averett, et

al., 2009; Farr, et al., 2010; Lanver, et al., 2012; Farr, et al., 2015). Μάλιστα, παρατηρείται πως έχουν καλή προσκόλληση στη νέα οικογένεια και οι σχέσεις με τους γονείς είναι καλές. Οι παράγοντες αυτοί φαίνεται να βοηθούν στην ανάπτυξη στρατηγικών αντιμετώπισης δυσκολιών και επιπλέον συμβάλλουν στην καλύτερη ρύθμιση των συναισθημάτων (Masten & Powell, 2003; Prelow, et al., 2007). Επίσης, στην εφηβεία, φαίνεται να αντιμετωπίζουν κάποια προβλήματα με το κοινωνικό περιβάλλον που επηρεάζει τον ψυχισμό τους, αλλά αυτό φαίνεται να οδηγεί σε απόκτηση στρατηγικών ενδυνάμωσης και αντιμετώπισης του στίγματος (Gershon, et al., 1999; Welch, 2011; van Gelderen, et al., 2012; van Rijn- van Gelderen, et al., 2015; Farr, et al., 2015).

Βέβαια οι μελέτες και σε αυτό το τμήμα της βιβλιογραφίας φαίνεται να έχουν κάποια μεθοδολογικά προβλήματα, όπως μικρό μέγεθος δείγματος, χωρίς τυχαιοποίηση, που οφείλεται στη δυσκολία ανεύρεσης δείγματος καθώς είναι μικρό το μέγεθος του πληθυσμού που έχει υιοθετηθεί από ομόφυλο ζευγάρι. Επίσης, και σε αυτές το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων είναι άτομα λευκής φυλής, με υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο με σταθερή θέση εργασίας και υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Οι περισσότερες πληροφορίες έχουν συλλεχθεί από συνεντεύξεις ή κλίμακες συμπληρωμένες από τα ίδια τα άτομα χωρίς να υπάρχει έλεγχος και από άλλες πηγές, οπότε μπορεί να υπάρχει υπερεκτίμηση της θετικής πλευράς από την ανάγκη των γονέων ή των παιδιών να φαίνονται φυσιολογικοί. Βέβαια, αρκετές μελέτες χρησιμοποιούν και συγκρίνουν στοιχεία τόσο από τους γονείς όσο και από τα παιδιά (Bos, et al., 2012; Crouch, et al., 2014), αλλά και από δασκάλους ή φροντιστές των παιδιών (Lanver, et al., 2012; Farr & Patterson, 2013).

Εξαίρεση αποτελούν οι μελέτες που χρησιμοποιούν τα στοιχεία από τις εθνικές μελέτες επιπέδου υγείας παιδιών και εφήβων και γενικού πληθυσμού, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεν ένα μεγάλο αντιπροσωπευτικό δείγμα, αλλά να χάνονται πληροφορίες που είναι χρήσιμες για να εξηγηθούν οι δεσμοί στην οικογένεια και το επίπεδο της υγείας (Cenegy, et al., 2017).

Ως προς την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των υιοθετημένων παιδιών φαίνεται να μην έχουν διαφορές από τα παιδιά που υιοθετούνται από ετερόφυλα ζευγάρια. Ως προς τη χρήση ναρκωτικών ουσιών και αλκοόλ, δεν περιγράφεται

απόκλιση από συνομήλικούς τους, με μικρά ποσοστά χρήσης μαριχουάνας, καπνίσματος ή κατανάλωσης αλκοόλ (Wainright & Patterson, 2006). Φαίνεται να προσαρμόζονται καλά στη νέα οικογένεια και έχουν καλό επίπεδο υγείας (Leung, et al., 2005; Crouch, et al., 2014a; Tan & Baggerly, 2009).

Επιπλέον, φαίνεται πως γονείς που είναι αγχωμένοι και απροετοίμαστοι για την είσοδο ενός παιδιού στην οικογένεια, μπορεί να προκαλούν στρες και εμφάνιση καταθλιπτικών συμπτωμάτων στο παιδί (Farr, et al., 2010; Goldberg & Smith, 2013). Προβλήματα στη συμπεριφορά εμφανίζονται όταν υπάρχουν προβλήματα στη σχέση μεταξύ των γονιών, αλλά και στη ψυχική υγεία τους (Farr, et al., 2010; Farr & Patterson, 2013; Goldberg & Smith, 2013; Sullins, 2015; Cenegy, et al., 2017), όταν υπάρχουν συμβάντα κακοποίησης πριν την υιοθεσία (Averett, et al., 2009) και όταν γίνονται θύματα ομοφοβικού εκφοβισμού (Bos, et al., 2013). Επίσης, η εγγραφή των παιδιών σε σχολεία με πρωτόκολλο ευαίσθητο στα ΛΟΑΤ άτομα φαίνεται να μειώνει την εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς, καθώς και των περιπτώσεων ομοφοβικού εκφοβισμού (Bos, et al., 2008). Όπως περιγράφεται και από τον Bronfenbrenner (1988), το σχολείο και η κοινότητα όπου αναπτύσσεται ένα παιδί, με τις στρατηγικές που εφαρμόζουν, παίζουν καθοριστικό ρόλο στην καλή κατάσταση της υγείας του (Bronfenbrenner, 1988).

Αρκετοί μελετητές έχουν ασχοληθεί με την ανάπτυξη ως προς τα χαρακτηριστικά του φύλου που υιοθετούν τα παιδιά στη συμπεριφορά τους και το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Τα υιοθετημένα παιδιά ομόφυλων ζευγαριών φαίνεται να έχουν φυσιολογική ανάπτυξη, με σεξουαλικές προτιμήσεις και υιοθέτηση ρόλων που ανταποκρίνονται στο βιολογικό τους φύλο (Colombok, et al., 1983). Επιπλέον, έχουν πιο διευρυμένη αντίληψη για τους ρόλους που αντιστοιχούν στα φύλα και μεγαλύτερη ανοχή στις αποκλίσεις (Fultcher, et al., 2008; Sutfin, et al., 2008; Ackbar, 2011; Regnerus, 2012). Επίσης, οι γονείς φαίνεται να επιθυμούν τα παιδιά τους να έχουν ετερόφυλες σεξουαλικές προτιμήσεις ώστε να μη βιώσουν το στιγματισμό για την ομοφυλοφιλία και παρέχουν ουδέτερα προς το φύλο ερεθίσματα, αλλά ντύσιμο σύμφωνα με το φύλο του παιδιού (Ackbar, 2011). Ωστόσο, αναφέρεται πως παρατηρείται ότι τα αγόρια έχουν λιγότερο αρρενωπή συμπεριφορά από αγόρια ετερόφυλων και τα κορίτσια λιγότερο θηλυκή συμπεριφορά από κορίτσια ετερόφυλων ζευγαριών (Goldberg & Garcia, 2016). Σε μελέτες σε οικογένειες με μητέρες λεσβίες φαίνεται τα παιδιά να

μεγαλώνουν φυσιολογικά, χωρίς την ανάγκη πατρικής φιγούρας ή ανδρικού προτύπου (Bos, et al., 2012), ωστόσο αναφέρεται πως κάποιοι γονείς στρέφονται στη ανοιχτή υιοθεσία και διατηρούν τη σχέση με τους βιολογικούς γονείς, ώστε να υπάρχει μητρικό και πατρικό πρότυπο (Goldberg, 2012).

Από την άλλη πλευρά, μελέτες του 2012 και του 2015 παραθέτουν πως τα παιδιά ομόφυλων γονέων έχουν διπλάσιες πιθανότητες να εμφανίσουν προβλήματα στην ενήλικη ζωή τους (Regnerus, 2012; Sullins, 2015). Επίσης, φαίνεται τα επίπεδα εκφοβισμού από συνομήλικους σε εφήβους να είναι ίδια ανεξάρτητα της οικογένειας τους (Sullins, 2015). Βέβαια, τα προβλήματα στη μελέτη του Regnerus (2012), αφορούν τα παιδιά που μεγάλωσαν με ομοφυλόφιλους γονείς και για τα παιδιά που έχουν υιοθετηθεί οι διαφορές δεν είναι διαχωρισμένες, προκαλώντας ασάφεια ως προς τη γενίκευση των αποτελεσμάτων. Ακόμη, δεν έχουν ληφθεί υπόψη διάφοροι καθοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, όπως το διαζύγιο των γονέων ανά κατηγορία οικογένειας και ανά ηλικία που αυτό συμβαίνει (Amato, 2012). Επίσης, αφορά σε ζευγάρια που δεν είχαν το δικαίωμα γάμου σε όλες τις περιοχές της μελέτης, γεγονός που αναφέρεται ως στοιχείο που προσδίδει σταθερότητα στη ζωή της οικογένειας και διασφαλίζει τα δικαιώματα του παιδιού και τις ευθύνες και των δύο γονέων (Brown, 2004). Επίσης, οι Cheng και Powell (2015), αναλύοντας περαιτέρω τα δεδομένα που συνέλεξε ο Regnerus (2012), βρίσκουν πως το δείγμα του ενισχύει τη θέση πως δεν υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα ζευγάρια (Cheng & Powell, 2015).

Ερευνώντας τις απόψεις ενήλικων παιδιών που μεγάλωσαν από ομόφυλους θετούς γονείς, φαίνεται να μη διαφέρουν από τα όσα ήδη αναφέρθηκαν. Μάλιστα, αναφέρεται πως σε κάποιο σημείο της ανήλικης ζωής τους, για να προστατευτούν από το στίγμα της ομοφυλοφιλίας, επέλεξαν να αποκρύψουν τις οικογένειές τους (Joos & Broad, 2007). Επίσης, υποστηρίζεται πως λόγω του ομοφοβικού εκφοβισμού ανέπτυξαν πιο αποτελεσματικές στρατηγικές αντιμετώπισης προβλημάτων. Ταυτόχρονα, περιγράφεται ότι ανατρέφονται σε οικογένειες με καλή λειτουργικότητα, ισχυρούς δεσμούς και περιβάλλον προστασίας και αγάπης (Joos & Broad, 2007; Leddy, et al., 2012).

Μετά- αναλύσεις, ήδη από το 1997, το 2008 καταδεικνύουν πως τα ομόφυλα ζευγάρια δε διαφέρουν από τα ετερόφυλα ως προς την επίδρασή τους στα παιδιά τους, τόσο στην ευεξία όσο και στο σεξουαλικό προσανατολισμό, ενώ υποστηρίζεται πως η αλλαγή στο μέγεθος των δειγμάτων δε θα επιφέρει σημαντικές αλλαγές, καθώς το διάστημα εμπιστοσύνης που χρησιμοποιήθηκε αφορά στο 99% (Allen & Burrell, 1997; Cowl, et al., 2008). Ωστόσο, και αυτές οι μελέτες επισημαίνουν την ομοιογένεια των δειγμάτων ως προς τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά και τη δυσκολία μελέτης ενός τυχαίου, αντιπροσωπευτικού δείγματος, αλλά και της χρήσης αυτο-συμπληρούμενων κλιμάκων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη μεροληψίας στις μελέτες και την πιθανή υπεραντιπροσώπηση των θετικών αποτελεσμάτων, λόγω της ανάγκης να ενταχθούν ως φυσιολογικές οικογένειες σε μια κοινωνία όπου καλούνται συνεχώς να αποδείξουν ότι είναι καλοί γονείς ή ότι τα παιδιά τους είναι φυσιολογικά (Cowl, et al., 2008).

Μια ακόμα μετά-ανάλυση το 2015 σχετικά με την ποιότητα της σχέσης του παιδιού με τους γονείς, αναφέρει πως φαίνεται να έχουν καλή σχέση ανεξάρτητα από το είδος της οικογένειας, ενώ φαίνεται τα παιδιά να υιοθετούν πιο τυπικούς για το φύλο ρόλους σε σχέση με ετερόφυλων οικογενειών παιδιά (Fedewa, et al., 2015). Επίσης, και για την προσαρμοστικότητα και την ψυχική υγεία των παιδιών φαίνεται να είναι σε ίδια ή σε υψηλότερα επίπεδα από παιδιά που υιοθετούνται από ετερόφυλα ζευγάρια, όπως είχε δείξει και παλαιότερη μετά- ανάλυση (van den Dries, et al., 2009; Fedewa, et al., 2015).

Ωστόσο, και αυτές οι μελέτες επισημαίνουν την ομοιογένεια των δειγμάτων ως προς τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, τη δυσκολία μελέτης ενός τυχαίου, αντιπροσωπευτικού δείγματος, αλλά και της χρήσης αυτο-συμπληρούμενων κλιμάκων, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεροληψία στις μελέτες. Ακόμη, υπάρχει η πιθανότητα υπεραντιπροσώπησης των θετικών αποτελεσμάτων, λόγω της ανάγκης να ενταχθούν ως φυσιολογικές οικογένειες σε μια κοινωνία όπου έχουν συνεχώς να αποδείξουν ότι είναι καλοί γονείς ή φυσιολογικά παιδιά (Allen & Burrell, 1997; Cowl, et al., 2008; van den Dries, et al., 2009; Fedewa, et al., 2015). Ακόμη, φαίνεται πως όσο περνούν τα χρόνια και σε όσο πιο ισχυρά περιοδικά αφορά η εκάστοτε δημοσίευση, τόσο πιο λίγες είναι οι διαφορές μεταξύ των ζευγαριών ίδιου ή διαφορετικού φύλου, γεγονός που

οδηγεί σε υποψία μεροληψίας των μελετητών (Fedewa, et al., 2015; Schofield, 2016).

Ο Schofield (2016), βρίσκει πως τα παιδιά ομόφυλων γονέων εμφανίζουν περισσότερα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης προβληματικών συμπεριφορών, ωστόσο αυτό δε βρίσκει να σχετίζεται με τη συμπεριφορά του γονέα και το σεξουαλικό του προσανατολισμό. Επιπλέον, συμφωνεί με τα ανωτέρω για την επιρροή των γονέων στην επιλογή της σεξουαλικής ταυτότητας του παιδιού, και επισημαίνει, επίσης, πως οι ομοφυλόφιλοι γονείς είναι πιο ευέλικτοι στην αποδοχή αποκλινουσών συμπεριφορών (Schofield, 2016). Επίσης, παραθέτει πως, παρά τα λάθη μεροληψίας στις διάφορες μελέτες, σε μελέτες που έχουν διασταυρωθεί τα δεδομένα από δύο ή τρεις πηγές, από γονείς, παιδιά ή έφηβους, δάσκαλους, άλλους φροντιστές, τα αποτελέσματα κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, δηλαδή καταδεικνύουν ότι αυτές οι οικογένειες έχουν ισχυρούς δεσμούς οικογένειας και φυσιολογική λειτουργικότητα (Schofield, 2016).

Στη συνέχεια, παρατέθηκαν μελέτες που αφορούσαν τη στάση ψυχολόγων απέναντι στην υιοθεσία από ζευγάρια ίδιου φύλου. Η στάση απέναντι στο ζήτημα παρουσιάζεται θετική, θεωρώντας τους ικανούς να αναθρέψουν ένα παιδί σωστά στο μεγαλύτερο ποσοστό ψυχολόγων, παραθέτοντας ως παράγοντες που ευνοούν τη στάση αυτή το νεαρό της ηλικίας, την εργασία και την επαφή με ομοφυλόφιλα άτομα (Crawford, et al., 1999; Choi, et al., 2005; Molina & Alarcon, 2015; Vecho & Schneider, 2012). Η στάση αυτή αναφέρεται πως πιθανώς οφείλεται στη φύση της εργασίας των ψυχολόγων, που αφορά στη βοήθεια ατόμων. Έτσι, θεωρείται πως επιθυμούν να βοηθήσουν τόσο ομοφυλόφιλα άτομα που θέλουν να γίνουν γονείς όσο και παιδιά που δεν έχουν οικογένεια. Ένας ακόμη παράγοντας θετικής στάσης, θεωρείται η συχνή επαφή με ομόφυλα ζευγάρια γονέων τόσο στο σχολείο για τους σχολικούς ψυχολόγους, όσο και στις συνεδρίες ή τις υπηρεσίες υιοθεσίας για τους υπόλοιπους επαγγελματίες ψυχολόγους.

Οι διαφορές που βρίσκουν οι Vecho και Schneider (2015), ανάμεσα σε ψυχολόγους από τη Γαλλία και τον Καναδά, φαίνεται να αποδίδονται στην νομική κατάσταση αλλά και στη στάση έναντι στους ομοφυλόφιλους που επικρατεί στη χώρα, καθώς στη Γαλλία επιτράπηκε νομοθετικά η τεκνοθεσία σχετικά πρόσφατα

(2013). Ωστόσο, αποδίδεται και στο αίσθημα πως αυτές οι υιοθεσίες επιφέρουν και κινδύνους για το παιδί, όπως το στιγματισμό.

Αντίθετα οι φοιτητές που έχουν μελετηθεί στα πρώτα έτη φοίτησης φαίνεται να έχουν αρνητικά συναισθήματα, τα οποία σε μεγαλύτερες ηλικίες δεν υπάρχουν. Επίσης, φαίνεται να επηρεάζονται και αυτοί από την επαφή τους με ομοφυλόφιλα άτομα, καθώς και από τις απόψεις της κοινωνίας για την οικογένεια (Weiner & Zinner, 2015; Gato & Fontaine, 2016). Βέβαια, υπάρχει μια τάση ανοχής και υποστήριξης της υιοθεσίας από λεσβίες σε σχέση με γκέι άνδρες (McCutcheon, 2011; Tan, et al., 2016). Ωστόσο, πρόκειται για δείγματα ευκολίας που δεν αντιπροσωπεύουν τον πληθυσμό. Επίσης, αφορούν πληθυσμό που δεν έχει τελειώσει τις σπουδές του και δεν έχει, ενδεχομένως, την ευκαιρία να παρακολουθήσει κάποιο μάθημα που να αφορά στην ψυχολογία αυτών των ατόμων. Από την άλλη, φαίνεται να μην αντιπροσωπεύουν τον πληθυσμό των φοιτητών ψυχολογίας, καθώς ένα ποσοστό δεν αποκρίνεται στη μελέτη και το μεγαλύτερο ποσοστό που συμμετέχει είναι γυναίκες, λευκής φυλής.

Οι Goldberg και Smith, σε τρεις μελέτες τους το 2014 διερεύνησαν τη σχέση των ομόφυλων γονέων με θετά παιδιά με το σχολείο που φοιτούν τα τελευταία. Και στις τρεις μελέτες αναφέρεται πως υπήρχαν προβλήματα εύρεσης σχολείου με πρωτόκολλο που να αποδέχεται τη διαφορετικότητα και δε χρησιμοποιούσε σεξιστικούς όρους, όπως και δασκάλους ευαίσθητους σε θέματα ομοφυλοφίλων αλλά και υιοθεσίας παιδιών. Παρόλα αυτά, φαίνεται πως στα κατάλληλα σχολεία τα παιδιά δε βίωναν ομοφοβικό εκφοβισμό ή στίγμα, οι γονείς συμμετείχαν ενεργά στις σχολικές δραστηριότητες και οι σχέσεις των δασκάλων με την οικογένεια ήταν καλές. Αλλά και σε αυτές τις μελέτες το δείγμα είναι μικρό, μη αντιπροσωπευτικό και τα στοιχεία ελήφθησαν μόνο από τους γονείς και δε διασταυρώθηκαν με στοιχεία από τους δασκάλους. Επίσης, όπως και στις παραπάνω μελέτες, το δείγμα αφορούσε σε γονείς λευκής φυλής με καλή οικονομική κατάσταση. Έτσι, τα ζευγάρια αυτά είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε δημόσιο ή ιδιωτικό σχολείο, αλλά και την περιοχή και το πρόγραμμα που εφαρμόζε κάθε σχολείο. Ένα άλλο πλεονέκτημα αυτών των οικογενειών είναι ότι αναφέρουν πως ζουν σε κοινότητες φιλικές προς τους ομοφυλόφιλους.

Οι Crowl και συνεργάτες (2007), προτείνουν για τους δασκάλους σε σχολεία με ομοφυλόφιλους να παραμερίζουν τα αρνητικά τους συναισθήματα για τους ομοφυλόφιλους, όπως επίσης, προτείνουν να ενημερώνονται οι δάσκαλοι για τα αποτελέσματα των ερευνών για τα παιδιά που υιοθετούνται από αυτά τα ζευγάρια, ώστε να εμποδίζουν το στιγματισμό των παιδιών και να εμποδίζουν την έκφραση ομοφοβίας στο σχολικό περιβάλλον (Crowl, et al., 2008). Την ανάγκη ενημέρωσης των επαγγελματιών στο σχολικό περιβάλλον επισημαίνει και η Lautier (2016), καθώς υπογραμμίζει και την ανάγκη ανάπτυξης δεξιοτήτων επικοινωνίας με άτομα ΛΟΑΤ κοινότητας και τα παιδιά τους, ώστε να μειώνουν τα συμβάντα σχολικού εκφοβισμού και τα παιδιά να γίνονται αποδεκτά, με όποιο ιστορικό ή διαφορά και αν έχουν (Lautier, 2016).

Σε μελέτη για την αντιμετώπιση ΛΟΑΤ ατόμων στα ελληνικά σχολεία, φαίνεται πως υπάρχει φόβος, άρα και περιορισμός στην ελεύθερη έκφραση αυτών των ατόμων λόγω περιθωριοποίησης, στιγματισμού, χλευασμού (Ράππη, 2017), ενώ, φαίνεται πως οι εκπαιδευτικοί διστάζουν να θίξουν και να διαχειριστούν θέματα ομοφυλοφιλίας στο σχολικό περιβάλλον (Ράππη, 2017). Έτσι, προτείνουν και καταστούν επιτακτική την ανάγκη για ενημέρωση του σχολικού πληθυσμού αλλά και του συνόλου της κοινωνίας για να εξαλειφθούν ομοφοβικά συναισθήματα (Ράππη, 2017).

Προκειμένου να μελετηθούν οι απόψεις ετεροφυλόφιλων έχουν χρησιμοποιηθεί διάφορα είδη μελετών, όπως μελέτες που αφορούν μια ή περισσότερες χώρες, δείγματα από περιοχές όπως η Καλιφόρνια, μελέτες σε φοιτητές αλλά και απόψεις ομοφύλων ζευγαριών για τις συμπεριφορές που έχουν αντικρούσει. Σε μελέτες με στοιχεία από Ευρωπαϊκές χώρες και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής φαίνεται πως οι πολίτες έχουν αρχίσει να έχουν θετική στάση απέναντι τόσο στους ομοφυλόφιλους όσο και στο ζήτημα του γάμου και της υιοθεσίας (Herek, 2002; Van de Meerendonk & Scheepers, 2004; Hollekim, et al., 2012; Montero, 2014; Montero, 2014a; Takacs, et al., 2016). Ωστόσο, στην Πορτογαλία και την Ιταλία φαίνεται η στάση να είναι αρνητική και τα ζευγάρια να θεωρούνται ανίκανα να αναθρέψουν σωστά ένα παιδί (Costa, et al., 2012; Gato & Fontaine, 2013; Gato & Fontaine, 2015a; Ioverno, et al., 2017). Επίσης, ο γυναικείος πληθυσμός σε όλες τις μελέτες φαίνεται πιο πρόθυμος να δεχτεί την

υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, ενώ τα λεσβιακά ζευγάρια θεωρούνται καταλληλότερα να υιοθετήσουν.

Τα αποτελέσματα από μεγάλα δείγματα πολλών χωρών έχουν στηριχθεί στη διαδικτυακή ή τηλεφωνική συμπλήρωση ερωτηματολογίων, με ερωτήσεις κυρίως για τις στάσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους και με ελάχιστες διερευνητικές ερωτήσεις για τη στάση απέναντι στην υιοθεσία. Έτσι, δε δίνεται η δυνατότητα να αναγνωριστούν αιτίες, ενώ ένα μέρος του πληθυσμού δεν αντιπροσωπεύεται από ενδεχόμενη μη συμμετοχή στη μελέτη. Επίσης, συγκρίνονται πληθυσμοί και κράτη που δεν έχουν το ίδιο νομοθετικό πλαίσιο απέναντι στους ομοφυλόφιλους, το γάμο και την υιοθεσία, με αποτέλεσμα να υπάρχουν χώρες με 80%, και χώρες με 40% συμφωνία σε αυτά τα ζητήματα. Από την άλλη, μελέτες μικρότερης έκτασης έχουν δείγματα ευκολίας ή από περιοχές με αρνητικές στάσεις, όπως Καθολικά πανεπιστήμια (Crawford & Solliday, 1996), ενώ συχνά δεν αναφέρεται η σεξουαλική ταυτότητα αυτών που συμμετέχουν στη μελέτη, στοιχείο που μπορεί να επηρεάζει το αποτέλεσμα της μελέτης.

Από την αντίθετη πλευρά, παρουσιάζεται πως τα ομοφυλόφιλα άτομα στην πλειοψηφία των μελετών να είναι υπέρ της υιοθεσίας και να είναι υποστηρικτικοί απέναντι σε ομόφυλα ζευγάρια από το περιβάλλον τους, οικογένεια ή κοινότητα ή σχολικό περιβάλλον, που προσπαθούσαν να υιοθετήσουν (Riggs, et al., 2009; Kinkler & Goldberg, 2011; Goldberg, et al., 2017). Εξαίρεση αποτελεί η έρευνα των Brown και συνεργατών (2002), που παραθέτουν απόψεις ομοφυλόφιλων που δεν πιστεύουν πως μπορούν να γίνουν γονείς και αρνούνταν να στηρίξουν τέτοια απόφαση. Βέβαια, μετά την υιοθεσία φαίνεται να άλλαξαν στάση απέναντι στα ζευγάρια που υιοθέτησαν και ήταν πιο υποστηρικτικοί. Επιπλέον, αναφέρεται πως η θετική στάση των ατόμων μπορεί να έχει επηρεαστεί από τη θετική στάση και διαφήμιση μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης για την υιοθεσία και της νομιμοποίησης της διαδικασίας (Riggs, et al., 2009). Παράλληλα, φαίνεται να επηρεάζουν και οι καλές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες των συμμετεχόντων, το υψηλό μορφωτικό επίπεδο και το αίσθημα αναγνώρισης ενός νέου δικαιώματος (Kinkler & Goldberg, 2011). Επίσης, η διαμονή σε μια περιοχή φιλική προς τους ομοφυλόφιλους και η φοίτηση των παιδιών σε ένα σχολείο εξίσου φιλικό, προδιαθέτει σε περισσότερη αποδοχή και υποστήριξη αλλά και στη

συναναστροφή από περισσότερα ομοφυλόφιλα άτομα και ζευγάρια (Goldberg, et al., 2017).

Σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης της άποψης για την υιοθεσία και το γάμο αναδεικνύεται η θρησκεία και η ευλάβεια που εκφράζουν τα άτομα. Παρατηρούμε σε όλες τις μελέτες, πως τα άτομα με πίστη σε κάποια θρησκεία, όπως ο Καθολικισμός, ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός, ο Ιουδαϊσμός και ο Μουσουλμανισμός έχουν αρνητική και απορριπτική στάση απέναντι στο ζήτημα του γάμου και της υιοθεσίας, ενώ η αθεΐα ή πίστη σε μια θρησκεία με λιγότερη συμμετοχή στις εκδηλώσεις προδιαθέτουν σε πιο θετικές στάσεις και απόψεις απέναντι στα ζητήματα αυτά. Ωστόσο, φαίνεται πως οι θρησκευόμενοι άνθρωποι, κυρίως αντιτίθενται στο γάμο αυτών των ζευγαριών, ενώ ως προς την υιοθεσία είναι πιο μετριοπαθείς. Έτσι, προτείνεται να χρησιμοποιηθεί αυτό το στοιχείο για την προώθηση της ιδέας της υιοθεσίας σε τέτοιους πληθυσμούς, ώστε να γίνουν δεκτές αυτές οι οικογένειες και να τροποποιηθούν οι νόμοι και οι θεσμοί που επικρατούν (Schwartz, 2010). Ακόμη, όσοι υποστηρίζουν το διαχωρισμό κράτους και εκκλησίας φαίνεται να είναι πιο θετικοί απέναντι στην υιοθεσία και το γάμο ομόφυλων ζευγαριών (Hichy, et al., 2015a).

Επίσης, τις στάσεις φαίνεται να επηρεάζει η πολιτική πεποίθηση του καθενός, με εκείνους που υποστηρίζουν Δεξιάς παράταξης κόμματα ή Συντηρητικής παράταξης να μην υποστηρίζουν την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια. Το αντίθετο συμβαίνει με την προσκόλληση σε Φιλελεύθερα Δημοκρατικά κόμματα, όπου τα άτομα έχουν θετική στάση απέναντι στα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων και συγκεκριμένα στο δικαίωμα γάμου και υιοθεσίας. Επίσης, σημαντικός είναι ο συνδυασμός χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και δεξιών πολιτικών πεποιθήσεων ή αυξημένης ενασχόλησης με τη θρησκεία, καθώς φαίνεται να οδηγεί σε απορριπτική στάση απέναντι στο αίτημα για υιοθεσία και γάμο από άτομα ίδιου φύλου (Kirby & Michaelson, 2015).

Σημαντικός φαίνεται ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργιών και των υπηρεσιών υιοθεσίας στην απόκτηση παιδιού από ένα ζευγάρι ομόφυλων ατόμων. Ο ρόλος τους είναι να κρίνουν εάν ένα ζευγάρι είναι κατάλληλο για να γίνουν γονείς, και αυτός ο ρόλος επηρεάζεται από τις προσωπικές τους απόψεις για τους ομοφυλόφιλους, ανεξάρτητα εάν η υιοθεσία είναι επιτρεπτή (Spivey, 2004; Kinkler

& Goldberg, 2011). Φαίνεται πως οι κοινωνικοί λειτουργοί που τηρούν αρνητική στάση έχουν ως γνώμονα την προστασία των παιδιών, καθώς αμφιβάλλουν για την ικανότητα των ζευγαριών αυτών να αναθρέψουν σωστά ένα παιδί, ενώ θεωρούν ακόμη ότι το παιδί θα στιγματιστεί εξαιτίας των γονιών του (Sullivan & Harrington, 2009). Όπως επίσης υπήρχαν υπηρεσίες χωρίς οργάνωση και προσανατολισμό προς ΛΟΑΤ άτομα, που δεν παρείχαν στήριξη και προετοιμασία για την υιοθεσία.

Από την άλλη πλευρά, υπήρχαν και υπηρεσίες και άτομα ευαισθητοποιημένα, με εμπειρία και γνώση στο χειρισμό τέτοιων θεμάτων που διευκόλυναν τις διαδικασίες αλλά και τη μετάβαση της οικογένειας στη νέα πραγματικότητα (Ryan & Whitlock, 2007; Averett, et al., 2009; Goldberg, et al., 2014; Kimberly & Moore, 2015).

Η Ελλάδα, όπως παρουσιάστηκε, συγκαταλέγεται στις χώρες που επικρατεί ομοφοβικό αίσθημα, παρά τις αλλαγές στη νομοθεσία, το 2015 και το 2018. Στην Ελλάδα, η επικρατούσα θρησκεία είναι ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός και είναι ένας από τους κύριους παράγοντες που επηρεάζουν τη στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, καθώς την κρίνουν ως ανήθικη και αφύσικη. Όπως, ο Χατζής (2016) παραθέτει, η ηθική μιας θρησκείας δε θα έπρεπε να επηρεάζει τη θεσμοθέτηση νομικού πλαισίου για τα ζητήματα μιας χώρας, καθώς έτσι καταλύεται η έννοια του δημοκρατικού και φιλελευθέρου πολитеύματος. Επίσης, υποστηρίζει πως τα φιλελεύθερα δημοκρατικά πολιτεύματα οφείλουν να προασπίζονται και να θεσμοθετούν, όταν χρειάζεται, τα ατομικά δικαιώματα μειονοτήτων, παρότι η πλειοψηφία του λαού αντιτίθεται. Επιπλέον, οι κοινωνίες και συνεπώς οι στάσεις τους είναι μεταβαλλόμενες και εξελισσόμενες με την πάροδο των ετών (Χατζής, 2016). Έτσι, μια αρνητική άποψη τη δεδομένη στιγμή, σε επόμενη στιγμή ή γενιά μπορεί να έχει μεταβληθεί, όπως φαίνεται να γίνεται σταδιακά με τη στάση απέναντι στο γάμο και την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια (Κωστοπούλου, 2016; Γεωργακόπουλος, 2016).

Από την άλλη πλευρά, όπως φάνηκε από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, υποστηρίζεται ότι το συμφέρον του παιδιού εξυπηρετείται, όπως φάνηκε από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. Ενώ, η θεώρηση της ομοφυλικής σχέσης ως ασταθούς φαίνεται να στηρίζεται στην ανυπαρξία θεσμικού πλαισίου

που να την αναγνωρίζει ως νόμιμη και ισότιμη των ετερόφυλων έγγαμων ζευγαριών (Χατζής, 2016). Βέβαια, ο Schumm (2016), παραθέτει πως σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία τα άτεκνα ομόφυλα ζευγάρια φαίνεται να χωρίζουν πιο συχνά σε σχέση με έγγαμα ετερόφυλα ζευγάρια που έχουν αποκτήσει παιδί, όπως επίσης και τα λεσβιακά ζευγάρια που έχουν αποκτήσει παιδί φαίνεται να χωρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό από τα ετερόφυλα ζευγάρια (Schumm, 2016). Συγκρίνονται, όμως, ανόμοιες ομάδες και σε πλαίσια με ανόμοια νομικά δικαιώματα, οπότε δε θεωρείται ασφαλές το συμπέρασμα, καθώς η εκχώρηση δικαιώματος πολιτικού γάμου μπορεί να συντελέσει σε τροποποίηση αυτών των αποτελεσμάτων (Schumm, 2016).

Όπως είναι γνωστό από ποικιλία μελετών, τα παιδιά σχολικής ηλικίας είναι συχνά θύματα εκφοβισμού (bullying), για διάφορους λόγους, με κυριότερο όλων τη διαφορετικότητα του παιδιού από το σύνολο των συνομηλίκων του. Αυτό από μόνο του δεν αποτελεί λόγο που κάποιο άτομο πρέπει να σταματήσει να εκφράζει την προσωπική του άποψη ή στάση ζωής, ώστε να μην ενοχληθεί μια ομάδα άλλων ατόμων (Χατζής, 2016). Έτσι, υποστηρίζεται ότι η υιοθεσία παιδιού από ομόφυλα ζευγάρια ή από ζευγάρια που εν γένει είναι διαφορετικά του συνηθισμένου, πρέπει να απαγορεύεται γιατί θα προκαλέσει αντιδράσεις από κάποιες ομάδες. Σημαντικό σημείο ώστε να αποφευχθεί αυτός ο στιγματισμός και ο εκφοβισμός των παιδιών, είναι να οριστεί σαφώς από το νομοθέτη το δικαίωμα για υιοθεσία παιδιών από ομόφυλα ζευγάρια (Χατζής, 2016).

Συμπεράσματα

Στην παρούσα ανασκόπηση της σύγχρονης βιβλιογραφίας, σύμφωνα με τα δεδομένα των μελετών, φαίνεται ότι η παγκόσμια κοινότητα αλλάζει στάση ως προς την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, καθώς όλο και περισσότερες χώρες επιτρέπουν σε αυτά το γάμο και την υιοθεσία παιδιών. Στη συνέχεια, παρατηρείται πως κάποια από αυτά που επιθυμούν την υιοθεσία, φαίνονται ικανά να αναθρέψουν ένα παιδί, το οποίο μεγαλώνει φυσιολογικά. Βέβαια, σημαντικό πρόβλημα αναδεικνύεται αυτό του ομοφοβικού συναισθήματος της κοινωνίας απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια και στα παιδιά που αυτά τα ζευγάρια υιοθετούν. Αναφέρθηκαν, επίσης, προβλήματα στο σχεδιασμό των μελετών και άρα στην αδυναμία εξαγωγής γενικευμένων συμπερασμάτων. Έτσι, κρίνεται αναγκαία η συνέχιση της έρευνας με μεγαλύτερα δείγματα και περισσότερη ποικιλία στα χαρακτηριστικά των οικογενειών, ώστε να παρέχονται ασφαλέστερα συμπεράσματα.

Ένα βήμα αλλαγής της νοοτροπίας και της στάσης της κοινωνίας απέναντι στην υιοθεσία, προτείνεται η υιοθέτηση γλώσσας πιο ουδέτερης ως προς το φύλο. Έτσι, ο Χατζής (2016), προτείνει την αντικατάσταση της λέξης υιοθεσία με τη λέξη παιδοθεσία, εξαλείφοντας το ρατσιστικό ήχημά της (Χατζής, 2016).

Είναι σαφές ότι υπάρχει δυνατότητα άντλησης πληροφοριών για τις εξελίξεις στην έρευνα και τις απόψεις για την υιοθεσία από ζευγάρια ίδιου φύλου, παρά τα προβλήματα που αναφέρθηκαν ότι αντιμετωπίζει κάθε μελέτη στο σχεδιασμό της. Η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού είναι το κύριο μέλημα όλων όσων ασχολούνται με το θέμα. Στόχος είναι να προασπισθεί η υγεία και η ευημερία των παιδιών που υιοθετούνται γενικά και ειδικότερα από ομόφυλους γονείς. Σε αυτό το πλαίσιο κινείται και η βιβλιογραφία, με τους Perrin και συνεργάτες (2015) να προτείνουν τη νομιμοποίηση της υιοθεσίας από το ζευγάρι καθώς εξυπηρετούνται κοινωνικοί, ασφαλιστικοί, οικονομικοί και κληρονομικοί παράμετροι του παιδιού (Perrin, et al., 2015). Ακόμη, σαφές είναι ότι η ευημερία και η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού δε διαφέρει από των παιδιών με ετερόφυλους γονείς, ενώ τα παιδιά γκέι πατέρων ή λεσβιών μητέρων δε φαίνεται να ακολουθούν ομοφυλόφιλες σεξουαλικές προτιμήσεις.

Το ζήτημα της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια είναι ένα θέμα που συνεχώς εξελίσσεται τόσο από την άποψη της αναγνώρισης σε όλο και περισσότερες χώρες ως δικαίωμα, αλλά και της κατανόησης στις επιπτώσεις στις οικογένειες που δημιουργούνται. Είναι ένα θέμα που εγείρει κινδύνους για επίδραση στον ψυχισμό του ατόμου, καθώς η κοινωνία, παρότι έχει γίνει πιο απελευθερη, δεν έχει εξαφανίσει τις διακρίσεις, το ρατσισμό, τον εκφοβισμό ατόμων διαφορετικών από το σύνολο. Έτσι, αυτό που γίνεται αντιληπτό είναι η ανάγκη για ενημέρωση του πληθυσμού για τα ερευνητικά αποτελέσματα, ώστε να μειωθεί το ομοφοβικό αίσθημα και οι οικογένειες αυτές να μην περιθωριοποιούνται και στιγματίζονται.

Επίσημοι και εξειδικευμένοι υγειονομικοί οργανισμοί τάσσονται υπέρ της υιοθεσίας, όπως είναι η Αμερικανική Ιατρική Εταιρεία (American Medical Association), η Αμερικάνικη Εταιρεία Ψυχολογίας (American Psychological Association), η Αμερικάνικη Ψυχιατρική Εταιρεία (American Psychiatric Association), η Αμερικανική Νομικός Σύλλογος (American Bar Association), υποστηρίζοντας ότι ένα παιδί δεν πρέπει να στερείται μια οικογένεια και ένα σπίτι εξαιτίας του σεξουαλικού προσανατολισμού του υποψήφιου γονέα, αλλά να τους κρίνουμε με το ίδιο τρόπο που κρίνονται και οι ετερόφυλοι ή μοναχικοί γονείς (Howard & Freundlich, 2008; Brodzinsky & Pertman, 2012).

Από την ανασκόπηση προκύπτει ότι οι οικογένειες ομοφύλων που θέλουν και προσπαθούν να αυξήσουν τα μέλη τους υιοθετώντας ένα παιδί, μοιάζουν ικανές να το αναθρέψουν. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα δεδομένα, οι γονείς αυτοί δεν υστερούν σε σχέση με τους ετερόφυλους γονείς, παρά το στίγμα που τους ακολουθεί. Επιπλέον, παρά τις αρνητικές στάσεις ορισμένων ομάδων και τις αρνητικές επιρροές από συγκεκριμένες θρησκευτικές και πολιτικές ομάδες, οι στάσεις απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια γίνονται θετικότερες και περισσότερο υποστηρικτικές στο θέμα της υιοθεσίας. Μάλιστα, σημαντική επίδραση έχει η σωστή και αντικειμενική ενημέρωση στο κοινό για τις επιπτώσεις στα παιδιά από την υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια.

Αναμφίβολα, χρειάζονται περισσότερες μελέτες με αντιπροσωπευτικά δείγματα και τυχαιοποίηση, με παρατηρήσεις από διαφορετικές ομάδες με συνδυασμό γονέων, δασκάλων, φροντιστών, φίλων, κοινωνικών λειτουργών,

ψυχολόγων και με παρατήρηση σε βάθος χρόνου αυτών των οικογενειών, προκειμένου να εξαχθούν ασφαλέστερα συμπεράσματα. Επίσης, ελλιπή είναι τα δεδομένα που αφορούν οικογένειες με γονείς με αμφοτερόφυλες σεξουαλικές προτιμήσεις, με τρανσεξουαλικούς γονείς, με γονείς που έχουν αλλάξει ταυτότητα φύλου.

Η λήψη μέτρων από την πολιτεία για τη μείωση του στίγματος και του ομοφοβικού συναισθήματος, θα βελτιώσει τις εμπειρίες των οικογενειών αυτών αλλά θα προσφέρει και καλύτερα στοιχεία για μελέτη, μειώνοντας τη μεροληψία από μέρους των συμμετεχόντων που προσπαθούν να αποδείξουν ότι είναι ικανοί και ισότιμοι με την υπόλοιπη κοινωνία.

Επίσης, το σχολικό περιβάλλον μπορεί να γίνει πιο φιλικό, με χρήση κατάλληλης γλώσσας και εντύπων που δεν αναφέρονται σε μητέρα και πατέρα, αλλά σε γονείς, για παράδειγμα, με υιοθέτηση πολιτικών μη ανοχής του ομοφοβικού εκφοβισμού, αναγνώριση του σχολείου ως ασφαλούς χώρου έκφρασης αλλά και εκπαίδευση των δασκάλων ή καθηγητών στη διαχείριση τέτοιων περιστατικών (Demissie, et al., 2018).

Ως προς τις κοινωνικές υπηρεσίες που χειρίζονται τα θέματα υιοθεσίας, παρατηρούμε μια αλλαγή στις στάσεις, με πιο υποστηρικτικά και θετικά άτομα να δέχονται και να βοηθούν ομόφυλα ζευγάρια να υιοθετήσουν, χωρίς να χάνουν τον ελεγκτικό τους ρόλο για την ικανότητα, πρόθεση και αφοσίωση των ζευγαριών να υιοθετήσουν ένα παιδί. Χρειάζεται, όμως, συνεχής ενημέρωση για τα θέματα της ΛΟΑΤ κοινότητας και υποστήριξη των οικογενειών αυτών τόσο πριν όσο και μετά την υιοθεσία, ώστε να προασπίζεται η ασφάλεια και τα δικαιώματα του παιδιού (Ryan, et al., 2004; Matthews & Cramer, 2006; Brodzinsky & Pertman, 2012). Η διαμόρφωση ενός πιο προσιτού και φιλικού περιβάλλοντος και η χρήση ενημερωτικών φυλλαδίων και διαφημιστικών έχει προταθεί, ώστε να αντισταθεί η ποικιλία των μορφών των οικογενειών και να περιλαμβάνονται και οι μειονοτικές μορφές οικογένειας (Brodzinsky & Pertman, 2012).

Τέλος, οι αποφάσεις και η στάση μας απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια θα πρέπει να έχει ως γνώμονα το συμφέρον των παιδιών και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους. Οι γονείς που υιοθετούν ένα παιδί αποκτούν ίσα νομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντί του και το ίδιο απολαμβάνει τα

προνόμια που αυτό παρέχει, τόσο οικονομικά, όσο σε θέματα οικογενειακά (Hertz & Doskow, 2012). Όπως είναι γνωστό, πολλά παιδιά παραμένουν χωρίς οικογένεια, σε ιδρύματα ή νοσοκομεία, λαμβάνοντας την ελάχιστη δυνατή φροντίδα και αγάπη. Ο δρόμος της υιοθεσίας μέσω ομόφυλων ζευγαριών, φαίνεται να είναι μια νέα προοπτική, τόσο παγκόσμια, όσο και για την Ελλάδα. Από τις έρευνες που υπάρχουν, ήδη φαίνεται πως αποτελούν μια νέα μορφή οικογένειας που δεν υστερεί από τις υπόλοιπες. Σημαντικό, επίσης, κρίνεται να επιταχυνθούν οι διαδικασίες υιοθεσίας, ώστε τα παιδιά να αποκτούν σύντομα οικογένεια, καθώς σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η νεαρή ηλικία υιοθεσίας οδηγεί σε καλύτερη ανάπτυξη του παιδιού και ευκολότερη σύνδεση με τους θετούς του γονείς.

Βιβλιογραφία

Gates, G. J., Badgett, L. M., Macomber, J. E. & Chambers, K., 2007. Adoption and Foster Care by Gay and Lesbian Parents in the United States. *Urban Institute*, pp. 1-37.

192/A/2-12-1992, Ν. 2. Φ., 1992. Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, 2 12.

4356/2015, Ν., 2015. Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις. *Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως*, 24 Δεκέμβριος.

Ackbar, S. M., 2011. *Constructions and Socialization of Gender and Sexuality in Lesbian-/Gay-Headed Families*. Electronic Theses and Dissertations επιμ. Windsor, Οntario, Canada: University of Windsor.

Albuquerque, G. A. και συν., 2016. Sexual Diversity and Homophobia in Health Care Services : Perceptions of Homosexual and Bisexual Population in the Cross-Cultural Theory.. *Open Journal of Nursing*, Τόμος 6, pp. 470-482.

Allen, L. S. & G. R. A., 1992. Sexual orientation and the size of the anterior commissure in the human brain. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 89(15), p. 7199–7202.

Allen, M. & Burrell, N., 1997. Comparing the Impac of Homosexual and Heterosexual Parents on Children: Meta-Analysis of Existing Research. *Journal of Homosexuality*, 32(2), pp. 19-35.

Amato, P. R., 2012. The Well-Being of Children with Gay and Lesbian Parents. *Social Science Rsearch*, Τόμος 41, pp. 771-774.

Αnon., 2018. Μέτρα για την Προώθηση της Αναδοχής και Υιοθεσίας. *Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως*, 17 Απρίλιος.

Averett, P., Navalany, B. & Ryan, S., 2009. An Evaluation of Gay/ Lesbian and Heterosexual Adoption. *Adoption Quarterly*, 20 November, 12(3-4), pp. 129-151.

Bauermeister, J. A., 2014. How Strategies LGB Policies Go from "Under Our Skin" to "Into Our Hearts": Fatherhood Aspirations and Psychological Well-Being Among Emerging Adult Sexual Minority Men. *Journal of Youth Adolescence*, Τόμος 43, pp. 1295-1305.

Biblarz, T. J. & Stacey, J., 2010. How Does the Gender of Parents Matter?. *Journal of Marriage and Family*, Τόμος 72, pp. 3-22.

Blake, D. & Coombes, L., 2016. No-Man's Land: Adoption Storied Through the Aotearoa/New Zealand Adoption Act 1955. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Τόμος 26, pp. 47-60.

Blanchard, R., 2001. Fraternal birth order and the maternal immune hypothesis of male homosexuality. *Hormones and Behavior*, 40(2), pp. 105-114.

Bos, H. και συν., 2008a. Children in Planned Lesbian Families: A Cross- Cultural Comparison Between the United States and the Netherlands. *American Journal of Orthopsychiatry*, 78(2), pp. 211-219.

- Bos, H., Gartrell, N. & Van Gelden, L., 2013. Adolescents in Lesbian Families: DSM-Oriented Scale Scores and Stigmatization. *Journal of Gay and Lesbian Social Services*, 22 May, pp. 121-140.
- Bos, H., Goldberg, N., Van Gelderen, L. & Gartrell, N., 2012. Adolescents of the U.S. National Longitudinal Lesbian Family Study: Male role models, Gender Role traits, and Psychological Adjustment. *Gender and Society*, 2 August, pp. 603-638.
- Bos, H. M., Gartrell, N. K., Peyser, H. & van Balen, F., 2008. The USA National Longitudinal Lesbian Family Study (NLLFS): Homophobia, Psychological Adjustment, and Protective Factors. *Journal of Lesbian Studies*, 12(4), pp. 455-471.
- Bos, H. & Sanford, T., 2010. Children's Gender Identity in Lesbian and Heterosexual Two-Parent Families. *Sex Roles*, Τόμος 62, pp. 114-126.
- Bos, H., van Balen, F. & van den Boom, D., 2007. Child Adjustment and Parenting in Planned Lesbian- Parent Families. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(1), pp. 38-48.
- Bos, H., van Gelderen, L. & Gartrell, N., 2014. Lesbian and Heterosexual Two-Parent Families: Adolescent- Parent Relationship Quality and Adolescent Well- Being. *Journal of Child Family Studies*, 05 February.
- Boswell, J., 1988. *The Kindness of Strangers: The Abandonment of Children in Western Europe From Late Antiquity to the Renaissance*. New York: Pantheon Books.
- Brodzinsky, D. M., 2012a. Adoption by Lesbians and Gay Men. A National Survey of Adoption Agency Policies and Practices. Στο: *Adoption by Lesbian and Gay Men*. Oxford New York: Oxford University Press, pp. 62-85.
- Brodzinsky, D. M. & Pertman, A., 2012. *Adoption by Lesbians and Gay Men. A New Dimension in Family Diversity*. Oxford New York: Oxford University Press, Inc.,.
- Bronfenbrennen, U., 1988. Interacting Systems in Human Development: Research Paradigms: Present and Future. Στο: B. N. E. A. A. C. (Ed.), επιμ. *Persons in Context : Developmental Processes*. New York: Cambridge University Press, pp. 25-49.
- Brooks, D., Kim, H. & Wind, L. H., 2012. Supporting Gay and Lesbian Adoptive Families Before and After Adoption. Στο: *Adoption by Lesbians and Gay Men*. Oxford New York: Oxford University Press, pp. 150-183.
- Brown, S. L., 2004. Family Structure and Child Well-Being: The Significance of Parental Cohabitation. *Journal of Family and Marriage*, Τόμος 66, pp. 351-367.
- Brown, S., Smalling, S., Groza, V. & Ryan, S., 2009. The Experiences of Gay Men and Lesbians in Becoming and Being Adoptive Parents. *Adoption Quarterly*, 20 November, 12(3-4), pp. 229-246.
- Cenegy, L. F., Denney, J. T. & Kimbro, R. T., 2017. Family Diversity and Child Health: Where Do Same- Sex Couple Families Fit?. *Journal of Marriage and Family*.
- Cheng, S. & Powell, B., 2015. Measurements, Methods, and Divergent Patterns: Reassessing the Effects of Same- Sex Parents. *Social Science Research*, Τόμος 52, pp. 615-626.
- Choi, H.-S. και συν., 2005. Survey of School Psychologists' Attitudes, Feelings, and Exposure to Gay and Lesbian Parents and Their Children. *Journal of Applied School Psychology*, 22(1), pp. 87-107.

- Colombok, S., Spencer, A. & Rutter, M., 1983. Children in Lesbian and Single- Parent Households: Psychosexual and Psychiatric Appraisal. *Journal of Child Psychiatry*, 24(4), pp. 551-572.
- Colour Youth, 2011. *Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.colouryouth.gr/>
[Πρόσβαση 13 April 2018].
- Costa, P. A. και συν., 2012. Atitudes da Populacao Portuguesa em Relacao a Homoparentalidade. *Psicologia: Reflexao e Critica*, 26(4), pp. 790-798.
- COWI, 2009. The Social Situation Concerning Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in Hungary. *Danish Institute for Human Rights*.
- Crawford, I., McLeod, A., Zamboni, B. D. & Jordan, M. B., 1999. Psychologists' Attitudes Toward Gay and Lesbian Parenting. *Professional Psychology: Research and Practice*, 30(4), pp. 394-401.
- Crawford, I. & Solliday, E., 1996. The Attitudes of Undergraduate College Students Toward Gay Parenting. *Journal of Homosexuality*, 30(4), pp. 63-77.
- Crouch, S. R. και συν., 2014a. Parent- Reported Measures of Child Health and Wellbeing in Same-Sex Parent Families: A Cross- Sectional Survey. *BioMed Central Public Health*, Τόμος 14, pp. 635-647.
- Crouch, S. R., Waters, E., McNair, R. & Powers, J., 2014. The Health Perspectives of Australian Adolescents From Same -Sex Parent Families: A Mixed Method Study. *Child: Care, Health, and Development* , 41(3), pp. 356-364.
- Crowl, A., Ahn, S. & Baker, J., 2008. A Meta- Analysis of Developmental Outcomes for Children of Same- Sex and Heterosexual Parents. *Journal of GLBT Studies*, 4(3), pp. 385-407.
- De Graeve, K., 2014. Queering the Family? A Multi- Layered Analysis of Relations of Inequality in Transrational Adoption. *Culture, Health and Sexuality*, 16(6), pp. 683-696.
- Demissie, Z. και συν., 2018. Trends in Secondary Schools' Practices to Support Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Questioning Students, 2008–2014. *Research and Practise*, pp. e1-e8.
- DeVault , A. & Miller, M. . K., 2017. Justification-Suppression and Normative Window of Prejudice as Determinants of Bias Toward Lesbians, Gays, and Bisexual Adoption Applicants. *Journal of Homosexuality*.
- Downing, J., Richardson, H., Kinkler, L. & Goldberg, A., 2009. Making the Decision: Factors Influencing Gay Men's Choice of an Adoption Path. *Adoption Quarterly*, 12(3-4), pp. 247-271.
- Ellis, H., 2013. *Psychology of Sex: The Biology of Sex—The Sexual Impulse in Youth—Sexual Deviation—The Erotic Symbolisms—Homosexuality—Marriage—The Art of Love*. s.l.:s.n.
- EQUALDEX, 2018. *Timeline of LGBTQ Rights*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.equaldex.com/timeline/2018>
[Πρόσβαση 30 April 2018].

- Erich, S. και συν., 2009. An Empirical Analysis of Factors Affecting Adolescent Attachment in Adoptive Families with Homosexual and Straight Parents. *children and Youth Services Review*, Τόμος 31, pp. 398-404.
- Farr, R. H., 2016a. Factors associated with relationship dissolution and post-dissolution adjustment among lesbian adoptive couples. *Journal of Lesbian Studies*, 21(1), pp. 88-105.
- Farr, R. H., 2016. Does Parental Sexual Orientation Matter? A Longitudinal Follow-Up of Adoptive Families With School-Age Children. *Developmental Psychology*.
- Farr, R. H., Crain, E. E., Oakley, M. & Cashen, K. K., 2015. Microaggressions, Feelings of Difference, and Resilience Among Adopted Children with Sexual Minority Parents. *Journal of Youth Adolescence*, 15 September.
- Farr, R. H., Forssell, S. L. & Patterson, C. J., 2010. Parenting and Child Development in Adoptive Families: Does Parent Sexual Orientation Matter?. *Applied Developmental Science*, 14(3), pp. 164-178.
- Farr, R. H. & Patterson, C. J., 2013. Coparenting Among Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples: Associations With Adopted Children's Outcomes. *Child Development*, 00(0), pp. 1-15.
- FEC, 2018. *Family Equality Council*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
https://www.familyequality.org/get_informed/families_for_all/50_states_of_adoption/
[Πρόσβαση 18 April 2018].
- Fedewa, A. L., Black, W. W. & Ahn, S., 2015. Children and Adolescents with Same-Gender Parents: A Meta-Analytic Approach in Assessing Outcomes. *Journal of GLBT Family Studies*, 11(1), pp. 1-34.
- Festy, P., 2006. Legal Recognition of Same-sex Couples in Europe. 61(4), pp. 417-454.
- Freud, S. & S. J., 1975. Three Essays on the Theory of Sexuality. Στο: *Basic Books*. s.l.:s.n., p. 123-246.
- Fultcher, M., Sutfin, E. L. & Patterson, C. J., 2008. Individual Differences in Gender Development: Associations with Parental Sexual Orientation, Attitudes and Division of Labor. *Sex Roles*, Τόμος 58, pp. 330-341.
- Gartrell, N. και συν., 2012. Adolescents with Lesbian Mothers Describe Their Own Lives. *Journal of Homosexuality*, 59(9), pp. 1211-1229.
- Gartrell, N. και συν., 1996. The National Lesbian Family Study: 1. Interviews with Prospective Mothers. *American Journal for Orthopsychiatry*, 66(2), pp. 272-281.
- Gartrell, N. και συν., 2006. The USA National Lesbian Family Study Interviews with Mothers of 10-Year-Olds. *Feminism & Psychology*, 16(2), pp. 175-192.
- Gato, J. & Fontaine, A. M., 2013. Anticipation of The Sexual And Gender Development of Children Adopted by Same-Sex Couples. *International Journal of Psychology*, 48(3), pp. 244-253.
- Gato, J. & Fontaine, A. M., 2015a. Attitudes Toward Adoption by Same-Sex Couples: Effects of Gender of the Participant, Sexual Orientation of the Couple, and Gender of the Child. *Journal of GLBT Studies*, 0(0), pp. 1-22.

- Gato, J. & Fontaine, A. M., 2016. Predicting Portuguese Psychology Students' Attitudes Toward the Psychological Development of Children Adopted by Lesbians and Gay Men. *Journal of Homosexuality*.
- Gershon, T. D., Tschann, J. M. & Jemerin, J. M., 1999. Stigmatization, Self- Esteem, and Coping Among the Adolscent Children of Lesbian Mothers. *Journal of Adolescent Health*, Τόμος 24, pp. 437-445.
- Goldberg, A. E., 2009. Lesbian and Heterosexual Preadoptive Couples' Openness to Transratial Adoption. *American Journal of Orthopsychiatry*, Τόμος 79, pp. 103-117.
- Goldberg, A. E., 2012. *Gay Dadw Transitions to Adoptive Parenting*. New York and London: New York and London.
- Goldberg, A. E., 2014. Lesbian, Gay, and Heterosexual Adoptive Parents' Experiences in Preschool Environments. *Early Childhood Research Quarterly*, Τόμος 29, pp. 669-681.
- Goldberg, A. E., Frost, R. L., Hanley, M. H. & Black, K. A., 2017. Meeting Other Moms: Lesbian Adoptive Mothers' Relationshps With Other Parents at School and Beyond. *Journal of Lesbian Studies*, 19 February, pp. 1-18.
- Goldberg, A. E. & Garcia, R., 2015. Predictors of Relationship Dissolution in Lesbian, Gay, and Heterosexyal Adoptive Parents. *Journal of Family Psychology*, 29(3), pp. 394-404.
- Goldberg, A. E. & Garcia, R. L., 2016. Gender-Typed Behavior Over Time in Children With Lesbian, Gaym and Heteroseual Parents. *Journal of Family Psychology*, 30(7), pp. 854-865.
- Goldberg, A. E., Moyer, A. M., Kinkler, L. A. & Richardson, H. B., 2012. "When You're Sitting on the Fence, Hope's the Hardest Part": Challenges and Experiences of Heterosexual and Same-Sex Couples Adopting Through the Child Welfare System. *Adoption Quarterly*, 15(4), pp. 288-315.
- Goldberg, A. E. & Smith, J. Z., 2009. Perceived Parenting Skill Across the Transition to Adoptive Parenthood Among Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples. *Journal of Family Psychology*, 23(6), pp. 861-870.
- Goldberg, A. E. & Smith, J. Z., 2011. Stigma, Social Context, and Mental Health: Lesbian and Gay Couples Across the Transition to Adoptive Parenthood. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), pp. 139-150.
- Goldberg, A. E. & Smith, J. Z., 2013. Predictors of Psychological Adjustment in Early Placed Adopted Children With Lesbian, Gay, and Heterosexual Parents. *Journal of Family Psychology*, 27(3), pp. 431-442.
- Goldberg, A. E. & Smith, J. Z., 2014a. Preschool Selection Conciderations and Experiences of School Mistreatment Among Lesbian, Gay, and Heterosexual Adoptive Parents. *Early Childhood Research Quarterly*, Τόμος 29, pp. 64-75.
- Goldberg, A. E. & Smith, J. Z., 2014b. Predictors of Parenting Stress in Lebian, Gay, and Heterosexual Adoptive Parents During Earely Parenthood. *Journal of Family Psychology*, 28(2), pp. 125-137.
- Goldberg, A. E. & Smith, J. Z., 2014. Predictors of School Engagement Among Same-Sex and Heterosexual Adoptive Parents of Kindergarteners. *Journal of School Psychology*, Τόμος 52, pp. 463-478.

- Goldberg, A. E., Smith, J. Z. & Kashy, D. A., 2010. Preadoptive Factors Predicting Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples' Relationship Quality Across the Transition to Adoptive Parenthood. *Journal of Family Psychology*, 24(3), pp. 221-232.
- Goldberg, A. E., Weber, E. R., Oyer, A. M. & Shapiro, J., 2014. Seeking to Adopt in Florida: Lesbian and GAY Parents Navigate the Legal Process. *Gay and Lesbian Social Services*, 26(1), pp. 37-69.
- Gross, M. και συν., 2017. Religious Affiliation, Religiosity, and Attitudes Toward Same-Sex Parenting. *Journal of GLBT Family Studies*.
- Grotevant, H. D. & McDermott, J. M., 2014. Adoption: Biological and Social Process Linked to Adaptation. *Annual Review of Psychology*, Τόμος 65, pp. 235-265.
- Herek, G. M., 2002. Gender Gaps in Public Opinion About Lesbians and Gay Men. *Public Opinion Quarterly*, Τόμος 66, pp. 40-66.
- Hertz, F. & Duskow, E., 2012. *A Legal Guide for Lesbian and Gay Couples*. 16th επιμ. s.l.:NOLO Law for All.
- Hichy, Z., Coen, S. & Di Marco, G., 2015a. The Interplay Between Religious Orientations, State Secularism, and Gay Rights Issues. *Journal of GLBT Family Studies*, Τόμος 11, pp. 82-101.
- Hichy, Z., Gerges, M. H. H., Platania, S. & Santisi, G., 2015. The Role of Secularism of State on the Relationship Between Catholic Identity, Political Orientation, and Gay Rights Issues. *Journal of Homosexuality*, Τόμος 622, pp. 1359-1373.
- Hicks, S., 2006a. Is gay parenting bad for kids? Responding to the “very idea of difference” in research on lesbian and gay parents. *Sexualities*, Τόμος 8, pp. 153-168.
- Hicks, S., 2006. Maternal men—perverts and deviants? Making sense of gay men as foster carers and adopters.. *Journal of GLBT Family Studies*, Τόμος 2, pp. 93-114.
- Hollekim, R., Slaatten, H. & Andersen, N., 2012. A Nationwide Study of Norwegian Beliefs About Same-Sex Marriage and Lesbian and Gay Parenthood. *Sexuality Research and Social Policy*, Τόμος 9, pp. 15-30.
- Howard, J. & Freundlich, M., 2008. *Expanding resources for waiting children II: Eliminating legal and practice barriers to gay and lesbian adoption from foster care*. New York: Evan B. Donaldson Adoption Institute.
- HRW, 2018. *Human Rights Watch*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.hrw.org/topic/lgbt-rights>
[Πρόσβαση 18 April 2018].
- Hu, S. και συν., 1995. Linkage between sexual orientation and chromosome Xq28 in males but not in females. *Nature genetics*, Τόμος 11, pp. 248-56.
- ILGA, 2016. *ILGA*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: http://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/side_a_rainbow_europe_map_2016_a3_small.pdf
[Πρόσβαση 17 April 2018].

- Ioverno, S. και συν., 2017. Assessing Prejudice Toward Two-Fathered Parenting and Two-Mother Parenting: The Beliefs on Same-Sex Parenting Scale. *The Journal of Sex Research*, 00(00), pp. 1-12.
- Jennings, S. και συν., 2014. Why Adoption? Gay, Lesbian, and Heterosexual Adoptive Parents' Reproductive Experiences and Reasons for Adoption. *Adoption Quarterly*, 17(3), pp. 205-226.
- Jennista, J. A., 2005. Special Topics in International Adoption. *Pediatric Clinics of North America*, Τόμος 52, pp. 1479-1494.
- Joos, K. E. & Broad, K. L., 2007. Coming Out of the Family Closet: Stories of Adult Women With LGBTQ Parent(s). *Quality Sociology*, Τόμος 30, pp. 275-295.
- Kimberly, C. & Moore, A., 2015. Attitudes to Practice: National Survey of Adoption Obstacles Faced by Gay and Lesbian Prospective Parents. *Journal of Gay and Lesbian Social Services*, Τόμος 27, pp. 436-456.
- Kinkler, L. A. & Goldberg, A. E., 2011. Working With What We've Got: Perceptions of Barriers and Supports Among Small-Metropolitan Same-Sex Adopting Couples. *Family Relations*, 1 October, 60(4), pp. 387-403.
- Kinsey, A. C. P. W. B. & M. C. E., 1948. Sexual Behavior in the Human Male. *British Medical Journal*.
- Kirby, B. J. & Michaelson, C., 2015. Comparative Morality Judgements About Lesbians and Gay Men Teaching and Adopting Children. *Journal of Homosexuality*, Τόμος 62, pp. 33-50.
- Lambda Legal, 2005. Overview of State Adoption Laws.
- Lanver, J. A., Waterman, J. & Peplau, L. A., 2012. Can Gay and Lesbian Parents Promote Healthy Development in High-Risk Children Adopted From Foster Care?. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(4), pp. 465-472.
- Lanver, J. A., Waterman, J. & Peplau, L. A., 2014. Parent Adjustment Over Time in Gay, Lesbian, and Heterosexual Parent Families Adopting From Foster Care. *American Journal of Orthopsychiatry*, Τόμος 84, pp. 46-53.
- Lautier, K., 2016. *School Experiences of Children Raised by Same- Sex Parents, and their Families: A Review of Literature*. Malta: University of Malta.
- Leddy, A., Gartrell, N. & Bos, H., 2012. Growing Up in a Lesbian Family: The Life Experiences of the Adult Daughters and Sons of Lesbian Mothers. *Journal of GLBT Family Studies*, 8(3), pp. 243-257.
- Leung, P., Erich, S. & Kanenberg, H., 2005. A Comparison of Family Functioning in Gay/Lesbian, Heterosexual and Special Needs Adoption. *Children and Youth Services Review*, Τόμος 27, pp. 1031-1044.
- Levy, S., 1991. A difference in hypothalamic structure between heterosexual and homosexual men. *American Association for the Advancement of Science*, Τόμος 253, p. 1034 – 1037.
- Malmquist, A., 2015. A Crucial but Strenuous Process: Female Same-Sex Couples' Reflections on Second-Parent Adoption. *Journal of GLBT Family Studies*, 11(4), pp. 351-374.

- Masten, A. & Powell, J., 2003. A Resilience Framework for Research, Policy, and Practice. Στο: I. S. S. L. (Ed.), επιμ. *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the context of Childhood Adversities*. New York: Cambridge University Press, pp. 1-25.
- Matthews, J. & Cramer, E., 2006. Envisaging the adoption process to strengthen gay- and lesbian-headed families: recommendations for adoption professionals.. *Child Welfare*, 85(2), pp. 317-340.
- McCutcheon, J., 2011. *Attitudes Toward Adoption by Same- Sex Couples: Do Gender Roles Matter?*, Saskatoon: University of Saskatchewan.
- Molina, M. F. & Alarcon, E., 2015. Adoption and LGTB Families. The Attitudes of Professionals in a Spanish Sample. *Accion Psicologica*, Junio, 12(1), pp. 91-102.
- Montero, D., 2014a. Attitudes Toward Same-Gender Adoption and Parenting: An Analysis of Surveys from 16 Countries. *Advances in Social Work*, 15(2), pp. 444-459.
- Montero, D. M., 2014. America's Process in Achieving the Legalization of Same-Gender Adoption: Analysis of Public Opinion, 1994 to 2012. *National Association of Social Workers*, 59(4), pp. 321-328.
- Mustanski, B. και συν., 2005. A genomewide scan of male sexual orientation. *Human Genetics*, 116(4), pp. 272-278.
- Ngun, T. C. & V. E., 2014. The biological basis of human sexual orientation: Is there a role for epigenetics?. *Advances in Genetics*, Τόμος 86.
- Pachankis, J. E. & Goldfried, M. R., 2013. Clinical Issues In Working With Lesbian, Gay, and Bisexual Clients. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 1(S), pp. 45-58.
- Patterson, C. J., Riskind, R. G. & Tornello, S. L., 2014. Sexual Orientation, Marriage and Parenthood. A Global Perspective. Στο: *Contemporary Issues in Family Studies: Global Perspectives on Partnerships, Parenting and Support in a Changing World*. s.l.:John Wiley & Sons Ltd, pp. 189-202.
- Patterson, C. J. & Wainright, J. L., 2007. Adolescents with Same-Sex Parents: Findings from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. Στο: *Lesbian and Gay Adoption: A new American Reality*. New York: Oxford University Press, pp. 1-42.
- Pavlou, M., 2009. Homophobia in Greece. Love for Equality. *Institute for Rights: Equality and Diversity*, pp. 1-30.
- Pelka, S., 2009. Sharing Motherhood: Maternal Jealousy Among Lesbian Co-Mothers. *Journal of Homosexuality*, 56(2), pp. 195-217.
- Perrin, E. C., Siegel, B. S. & HEALTH, C. O. P. A. O. C. A. F., 2015. Promoting the Well-Being of Children Whose Parents Are Gay or Lesbian. *Pediatrics*, Τόμος 131, pp. 1374-1383.
- Perry, S. L. & Whitehead, A. L., 2015. Same-Sex Adoption as a Welfare Alternative? Conservatism, Neoliberal Values, and Support for Adoption by Same-Sex Couples. *Journal of Homosexuality*, Τόμος 00, pp. 1-24.
- Prelow, H., Bowman, M. & Weaver, S., 2007. Predictors of Social Well-Being in Urban African American and European American Youth: The Role of Ecological Factors. *Journal of Youth and Adolescence*, Τόμος 36, pp. 543-553.

- Regnerus, M., 2012. How Different Are The Adult Children of Parents Who Have Same-Sex Relationships? Findings From The New Family Structures Study. *Social Science Research*, Τόμος 41, pp. 752-770.
- Rhodebeck, L., 2018. Issue-Relevant Values and Opinions about Gay Rights: Beyond Equality and Morality. *Journal of Homosexuality*, 65(3), pp. 379-405.
- Richardson, H. B., Moyer, A. M. & Goldberg, A. E., 2012. "You Try to Be Superman and You Don't Have to Be": Gay Adoptive Fathers' Challenges and Tensions in Balancing Work and Family. *Fathering*, 10(3), pp. 314-336.
- Riggs, D. W., McLaren, S. & Mayes, A., 2009. Attitudes of Lesbians and Gay Men Toward Lesbian and Gay Parents. *Journal of Gay and Lesbian Mental Health*, Τόμος 13, pp. 51-61.
- Ryan, S. D., Pearlmutter, S. & Groza, V., 2004. Coming Out of the Closet: Opening Agencies to Gay and Lesbian Adoptive Parents. *Social Work*, 49(1), pp. 85-95.
- Ryan, S. & Whitlock, C., 2007. Becoming Parents: Lesbian Mothers' Adoption Experience. *Journal of Gay and Lesbian Social Services*, 19(2), pp. 1-23.
- Schofield, T. J., 2016. Knowing What We Don't Know: A Meta- Analysis of Children Raised by Gay or Lesbian Parents. *The Winnower*, pp. 1-37.
- Schumm, W., 2016. A Review and Critique of Research on Same-Sex Parenting and Adoption. *Psychological Reports*, 0(0), pp. 0-120.
- Schwartz, J., 2010. Investigating Differences in Public Support for Gay Rights Issues. *Journal of Homosexuality*, Τόμος 57, pp. 748-759.
- Somerville, M., 2007. Children's Human Rights and Unlinking Child- Parent Biological Bonds with Adoption, Same- Sex Marriage and New Reproductive Technologies. *Journal of Family Studies*, 13(2), pp. 179-201.
- Spivey, C. A., 2004. *Same-Sex Couple Adoption: The Relationship Between Beliefs, Attitudes, External Influences, and Placement Decisions*. Athens, Georgia: University of Georgia.
- Sullins, P. D., 2015. Emotional Problems among Children with Same- Sex Parents: Difference by Definition. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science*, 18 February, 7(2), pp. 99-120.
- Sullivan, R. & Harrington, M., 2009. The Politics and Ethics of Same-Sex Adoption. Τόμος 5, pp. 235-246.
- Sumontha, J., Farr, R. H. & Patterson, C. J., 2016. Social Support and Coparenting Among Lesbian, Gay, and Heterosexual Adoptive Parents. *Journal of Family Psychology*, pp. 1-10.
- Sumontha, J., Farr, R. H. & Patterson, C. J., 2017. Children's Gender Development: Associations With Parental Sexual Orientation, Division of Labor, and Gender Ideology. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 4(4), pp. 438-450.
- Sutfin, E. L., Fultcher, M., Bowles, R. P. & Patterson, C. J., 2008. How Lesbian and Heterosexual Parents Convey Attitudes about Gender to their Children: The Role of Gendered Environments. *Sex Roles*, Τόμος 58, pp. 501-513.

- Takacs, J., Szalma, I. & Bartus, T., 2016. Social Attitudes Toward Adoption by Same-Sex Couples in Europe. *Archives of Sexual Behavior*.
- Tamagawa, M., 2016. Same-Sex Marriage in Japan. *Journal of GLBT Family Studies*, 12(2), pp. 160-187.
- Tan, T. X. & Baggerly, J., 2009. Behavioral Adjustment of Adopted Chinese Girls in Single- Mother, Lesbian- Couple, and Heterosexual- Couple Households. *Adoption Quarterly*, 10 8, Τόμος 12, pp. 171-186.
- Tan, T. X., Jordan- Arthur, B., Garafano, J. S. & Curran, L., 2016. Mental Health Trainees' Explicit and Implicit Attitudes Toward Transracial Adoptive Families Headed by Lesbian, Gay, and Heterosexual Couples. *Journal of Homosexuality*, pp. 1-19.
- Tornello, S. L., Farr, R. H. & Patterson, C. J., 2011. Predictors of Parenting Stress Among Gay Adoptive Fathers in the United States. *Journal of Family Psychology*, 25(4), pp. 591-600.
- Trappolin, L. & Tiano, A., 2015. Same-Sex Families e Genitorialità Omosessuale. *Controversia Internazionali e Spazi di Riconoscimento in Italia*, V(9), pp. 47-62.
- Triseliotis, J., Shireman, J. & Hundleby, M., 1997. *Adoption: Theory, Policy and Practice*. London: Cassel.
- Van de Meerendonk, B. & Scheepers, P., 2004. Denial of Equal Civil Rights for Lesbian and Gay Men in the Netherlands, 1980-1993. *Journal of Homosexuality*, 47(2), pp. 63-80.
- van den Dries, L., Juffer, f., van IJzendoorn, M. H. & Bakermans- Kranenburg, M. J., 2009. Fostering Security? A Meta- Analysis of Attachment in Adopted Children. *Children and Youth Services Review*, Τόμος 31, pp. 410-421.
- van der Akker, H., van der Ploeg, R. & Scheepers, P., 2012. Disapproval of Homosexuality: Comparative Research on Individual and National Determinants of Disapproval of Homosexuality in 20 European Countries. *International Journal of Public Opinion Research*, 25(1), pp. 64-86.
- van Gelderen, L. και συν., 2012. Stigmatization Associated with Growing Up in a Lesbian-Parented Family: What Do Adolescents Experience and How Do they Deal with it?. *Children and Youth Services Review*, Τόμος 34, pp. 999-1006.
- Van IJzendoorn, M. H. & Juffer, F., 2006. The Emanuel Miller Memorial Lecture 2006: Adoption as intervention. Meta-analytic evidence for massive catch-up and plasticity in physical, socio-emotional, and cognitive development.. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), pp. 1228-1245 .
- van Rijn- van Gelderen, L., Bos, H. M. & Gartrell, N. K., 2015. Dutch Adolescents from Lesbian- Parent Families: How Do They Compare to Peers With Heterosexual Parents and What is the Impact of Homophobic Stigmatization?. *Journal of Adolescence*, Τόμος 40, pp. 65-73.
- Vecho, O. & Schneider, B., 2012. Attitudes Envers L' Homoparentalité: Une Comparaison Entre Psychologues Français et Québécois. *Canadian Journal of Behavioural Science/ Revue Canadienne des Sciences du Comportement*, 47(1), pp. 102-112.
- Vuletic, D., 2013. Out if the Homeland: The Croatian Right and Gay Rights. *Southeastern Europe*, Τόμος 37, pp. 36-59.

- Wainright, J. L. & Patterson, C. J., 2006. Delinquency, Victimization, and Substance Use Among Adolescents With Female Same-Sex Parents. *Journal of Family Psychology*, 20(3), pp. 526-530.
- Webb, S. N. & Chonody, J., 2014. Heterosexual Attitudes Toward Same-Sex Marriage: The Influence of Attitudes Toward Same-Sex Parenting. *Journal of GLBT Family Studies*, Τόμος 10, pp. 404-421.
- Weeks, J., Heapy, B. & Donovan, C., 2001. *Same Sex Intimacies. Families of Choice and Other Life Experiments*. London and New York: Routledge.
- Weiner, B. A. & Zinner, L., 2015. Attitudes Toward Straight, Gay Male, and Transsexual Parenting. *Journal of Homosexuality*, Τόμος 62, pp. 327-339.
- Welch, M. G., 2011. Growing Up in a Same-Sex Parented Family: The Adolescent Voice of Experience. *Journal of GLBT Family Studies*, 8 February, pp. 49-71.
- Whitehead, A. L. & Perry, S. L., 2016. Religion and Support for Adoption by Same-Sex Couples: The Relative Effects of Religious Tradition, Practices, and Beliefs. *Journal of Family Issues*, 37(6), pp. 789-813.
- Βαϊδάκης, Ν., 2005. *Η Σεξουαλική Συμπεριφορά του Ανθρώπου*. Αθήνα: Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις.
- Γεωργακόπουλος, Θ., 2016. *Τι Πιστεύουν οι Έλληνες: Μια Έρευνα*. [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.dianoesis.org/2016/02/what_greeks_believe_post/
- Κάτρα, Μ. & Κόκκινου, Θ., 2017. *Διαταραχή Ταυτότητας Φύλου και Κοινωνική Αντιμετώπιση*, Κρήτη: Τ.Ε.Ι. Κρήτης.
- Κωστοπούλου, Μ., 2016. Υπέρ του Συμφώνου Συμβίωσης, αλλά και της Παιδοθεσίας από Ομόφυλα Ζευγάρια. *Αυγή*, 9 Φεβρουάριος.
- Μπαμπινιώτης, Γ. Δ., 2002. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Παπαχρίστου, Θ., 1998. *Οικογενειακό Δίκαιο*. Αθήνα: Σάκκουλα.
- Ράπτη, Ι. Ν., 2017. *Σπάζοντας τη Σιωπή: Σχολείο- Εκπαίδευση- Ομοφοβία*, Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Σπυριδάκης, Σ. Ι., 1997. *Η υιοθεσία ανηλίκων*. Αθήνα: Σάκκουλα.
- Σωτήρχου, Δ., 2013. *Curia.gr*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://curia.gr/lgbt-nomiki-proseggisi-ton-dikaiomaton-kai-ton-paraviaseon-eis-varos-ton-lgbt-politon-thesmiki-prostasia-nomiko-kathestos-ana-xora-kai-statistika-dedomena/> [Πρόσβαση 18 April 2018].
- Χατζής, Α., 2016. Η Παιδοθεσία από Ομόφυλο Ζευγάρι. Στο: *Παιδική Ηλικία και Μετανάστευση: Προκλήσεις για την Παιδαγωγική της Ετερογένειας*. σ.λ.:σ.η., pp. 175- 214.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΛΙΝΙΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

Υιοθεσία από Ομόφυλα Ζευγάρια:

Σύγχρονα Δεδομένα και Αντιλήψεις

Ράππη Βασιλική

Υποσμηναγός (Υγειονομικού Νοσηλεύτρια)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Η υιοθεσία είναι μια νομική διαδικασία τοποθέτησης ενός παιδιού σε μια νέα οικογένεια. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αλλαγή προς τη θεσμοθέτηση υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια.

Σκοπός: Η παρούσα εργασία έχει σκοπό τη διερεύνηση των αλλαγών στις στάσεις και στη μορφή των νέων οικογενειών.

Μεθοδολογία: Πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση της παρούσας βιβλιογραφίας, από τον Οκτώβρη έως τον Απρίλιο 2018, στις εξής βάσεις δεδομένων : PubMed, Scopus, Cinahl και Cochrane.

Αποτελέσματα: Ανευρέθηκαν 383 άρθρα από τα οποία τα 103 ήταν σχετικά με το θέμα καθώς αυτά ανταποκρίνονταν στα κριτήρια ένταξης, δηλαδή να αφορούν σε οικογένειες με ομόφυλους γονείς που υιοθετούν μαζί τουλάχιστον ένα παιδί,

οικογένειες ομόφυλων γονέων όπου το παιδί που αναθρέφουν μπορεί να έχει βιολογική σχέση με τον ένα γονέα και υιοθετείται από τον δεύτερο, ενώ αφορούσαν και σε μελέτες παρατήρησης και καταγραφής στάσεων απέναντι στην υιοθεσία από αυτά τα ζευγάρια. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, η απόφαση για τη δημιουργία οικογένειας φαίνεται να προέρχεται από την ανάγκη εκπλήρωσης γονικού ρόλου και την επιθυμία παροχής φροντίδας σε ένα παιδί, με θετικές και αρνητικές συνέπειες στη σχέση των γονέων, όπως συμβαίνει και στις ετερόφυλων γονέων οικογένειες. Τα παιδιά φαίνεται να αναπτύσσονται φυσιολογικά, ενώ παρατηρείται αυξανόμενη θετική στάση απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια. Η υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια οδηγεί στη δημιουργία μιας νέας μορφής οικογένειας, που φαίνεται να είναι λειτουργική και με θετικές επιπτώσεις στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η θεσμοθέτηση, καθώς διευκολύνει την κοινωνική αποδοχή και περιορίζει το στιγματισμό και τον ομοφοβικό εκφοβισμό.

Συμπεράσματα: Στο κέντρο του ενδιαφέροντος παραμένει το συμφέρον του παιδιού, έτσι χρειάζονται περισσότερες έρευνες σε οικογένειες ομόφυλων γονέων που μεγαλώνουν παιδιά, έρευνες με μεγαλύτερα δείγματα και τυχαιοποίηση. Απαιτείται κοινοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, καθώς και αλλαγές στο σχολικό περιβάλλον και στις κοινωνικές υπηρεσίες που ασχολούνται με θέματα υιοθεσίας.

Λέξεις Κλειδιά: ομόφυλοι γονείς, γκέι γονείς, λεσβίες μητέρες, υιοθεσία, στάσεις.

NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

FACULTY OF NURSING

POSTGRADUATE PROGRAMME

SPECIALIZATION: PEDIATRIC NURSING

DIRECTION: CLINICAL NURSING

**ADOPTION BY SAME- SEX COUPLES
CONTEMPORARY DATA AND ATTITUDES**

VASSILIKI RAPTI

Lieutenant Registered Nurse

ABSTRACT

Introduction: Adoption consists of a legal process where a child is being part of a new family. Legalization of adoption from same-sex couples is slowly emerging over the past few years.

Aim: The purpose of this study is to examine possible changes in the same-sex family as well as the change in attitude of the society towards this new kind of family.

Methodology: A systematic review of English and Greek literature was performed between October to April 2018 in the following databases PubMed, Scopus, Cinahl, and Cochrane.

Results: A total of 383 articles were found, 103 of which were selected because they fulfilled the predefined criteria that a same- sex couple should try to adopt, the child could have one biological parent but it must be raised in a same- sex parent family. Another aspect of the study is the attitude towards same- sex adoption. According to the available data, adopting a child is a way to parenthood and also their will to contribute to a child in need, with the implications of adoption for the couple whether it is a same- sex one or a different sex couple. A new kind of family is emerging, which seems to be functioning well and to have beneficial effects on adopted children. As for children, they seem to have an ensured well-being. Society seems to be changing its attitude towards same- sex adoption in a

positive way. Legalizing same- sex adoption is crucial to social acceptance of these families, as it seems to lower stigma and homophobic bullying

Conclusions: The primary goal is to guarantee the interest of the child, so further research is needed on same- sex families that raise children, protocols that involve larger specimens and randomization use. It is crucial that research results be communicated to the public in order to raise awareness of society and take appropriate measures in the school environment and social services dealing with adoption issues to provide better treatment of such families.

Keywords: same-sex parents, gay parents, lesbian parents, adoption, attitudes.

Παράρτημα
Πίνακας Ερευνών

Ερευνη- τής	Έτος	Δείγμα	Τυχαιοποίη- ση	Ηλικίες	Ομάδα Σύγκρισης	Μεθοδολογία	Ερευνητικό Αντικείμενο	Αποτέλεσμα
Golombok et al	1983	27 λεσβίες	Όχι	5-17y παιδιά	27 Μονογονεϊκές οικογένειες	Ποιοτική έρευνα με συνεντεύξεις με Παιδιά & Γονείς & Δασκάλους και «Malaise Inventory»	Ρόλοι φύλου, Σεξουαλικός Προσανατολισμός, Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Χωρίς Διαφορά στις ομάδες Ομαλή & τυπική ανάπτυξη
Gartrell et al	1996	84 οικογένειες λεσβιών	Όχι	23-49y μητέρες	Χωρίς ομάδα	Ποιοτικές ημιδομημένες συνεντεύξεις	Απόφαση απόκτησης απογόνων	Κοινωνική υποστήριξη, Άγχος για τη σχέση του ζευγαριού, για στιγματισμό του παιδιού
Crawford & Solliday	1996	97 φοιτητές	Όχι	17-34y	Χωρίς ομάδα	Ποσοτική έρευνα (IRS,CRQ,16PF)	Στάσεις ετεροφυλόφιλων ατόμων	Αυξανόμενη αποδοχή Αρνητικές για γκέι ζευγάρια
Gershon et al	1999	76 έφηβοι με λεσβίες μητέρες	Όχι	11-18y	Χωρίς ομάδα	Ποσοτική έρευνα (HSPPA, Stigma Perception Scale, WCS)	Στίγμα, Αυτοπεποίθηση	Στιγματισμός Καλή αυτοπεποίθηση
Crawford et al	1999	417 Ψυχολόγοι/ Ψυχίατροι	Ναι	31-77y	Χωρίς ομάδα	Ερωτηματολόγιο MANOVAs	Στάσεις	Θετικές απόψεις
Herek	2002	1309 αρχικά-666 στη συνέχεια	Ναι		669 νέα άτομα στη 2 ^η φάση	Διαχρονική μελέτη, 44min τηλεφωνικές συνεντεύξεις	Στάσεις	Υπέρ της υιοθεσίας
Van de Meerendonk	2004	11863 Ολλανδοί	Ναι	16-74y	Πληθυσμός 1980,1985,1986,1987,1991,1993	Διαχρονική μελέτη ,SCP, Logistic Regression	Στάσεις	50+% αντίθετοι στην υιοθεσία
Leung et al	2004	47 ομόφυλοι γονείς, 68 παιδιά	Όχι		86 +25 ετερόφυλοι γονείς, 117 παιδιά με ειδικές ανάγκες +43 παιδιά χωρίς προβλήματα υγείας	Ποσοτική μελέτη, SFI,FAM-III,ECBI, CBCL,FSS, Regression Analysis	Οικογενειακή λειτουργικότητα	Καλή λειτουργικότητα, Διαταράσσεται όσο ↑ ηλικία υιοθεσίας του παιδιού για όλες τις οικογένειες
Spivey	2004	57 κοινωνικοί λειτουργοί	Όχι		60 φοιτητές	Ερωτηματολόγιο, SRES, HS,ATSCAP,	Στάσεις	Άποψη για ομοφυλοφιλία επηρεάζει την στάση απέναντι στην υιοθεσία. Θετική στάση γενικά
Choi et al	2006	267 σχολικοί ψυχολόγοι	Όχι	40-59y	Χωρίς ομάδα	Ερωτηματολόγιο, ANCOVA	Στάσεις	Θετική άποψη
Gartrell et al	2006	85 παιδιά λεσβιών	Όχι	10y	Χωρίς ομάδα	Τηλεφωνικές συνεντεύξεις	Στίγμα και Επιδράσεις στην οικογένεια	Φόβος στιγματισμού, Προτεραιότητα στο μητρικό ρόλο έναντι του συντροφικού

Wainright & Patterson	2006	44 έφηβοι λεσβιών μητέρων	Όχι	12-18y	44 ετερόφυλων γονέων οικογένειες	Δομημένες συνεντεύξεις στο σπίτι	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη, Ίδια με παιδιά ετερόφυλων γονέων
Ryan & Whitlock	2007	183 λασβίες μητέρες	Όχι		Χωρίς ομάδα	950 ερωτήσεις αυτό-συμπλήρωσης	Απόφαση απόκτησης απογόνων	Θετικές εμπειρίες υιοθεσίας
Bos et al	2007	100 λεσβιακές οικογένειες στην Ολλανδία	Όχι	4-8y παιδιά	100 ετερόφυλων γονέων οικογένειες	CBCL, PSI, Ερωτηματολόγιο, Συνεντεύξεις και παρατήρηση στο σπίτι	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Καλή προσαρμοστικότητα και ανάπτυξη και στα δύο είδη οικογένειας
Joos & Broad	2007	28 ενήλικα παιδιά ομόφυλων γονέων	Όχι		Χωρίς ομάδα	Ημιδομημένες συνεντεύξεις	Απόψεις ενήλικων παιδιών	Φόβος στίγματος στην εφηβεία και μη αποκάλυψη της ταυτότητας της οικογένειας, Αντιστροφή στην ενηλικίωση, Αποδοχή από περιβάλλον
Patterson & Wainright	2007	44 έφηβοι με λεσβίες μητέρες	Όχι	15y	44 ετερόφυλων γονέων οικογένειες	CES-D, Συνέντευξη στο σπίτι, Ερωτηματολόγιο	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη, Ίδια με παιδιά ετερόφυλων γονέων
Bos et al	2008	78 οικογένειες λεσβιών στις Η.Π.Α.			74 οικογένειες λεσβιών στην Ολλανδία	Ημιδομημένες τηλεφωνικές συνεντεύξεις, CBCL, MANCOVA, ANCOVA, Sobel- test	Ομοφοβικό στίγμα, Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Λιγότερο ομοφοβικό στίγμα στην Ολλανδία και λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς
Bos et al	2008a	78 οικογένειες λεσβιών στις Η.Π.Α	Όχι	10y παιδιά	Χωρίς ομάδα	Τηλεφωνικές συνεντεύξεις με τα παιδιά, CBCL,	Ομοφοβικό στίγμα, Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Εμπειρίες ομοφοβικού στίγματος, ΛΟΑΤ πρωτόκολλα στα σχολεία μειώνουν τον ομοφοβικό εκφοβισμό, φυσιολογική ανάπτυξη
Sutfin et al	2008	29 οικογένειες λεσβιών	Ναι	~5y παιδιά	28 ετερόφυλων γονέων οικογένειες	PIQ, Ερωτηματολόγιο, Παρατήρηση	Ρόλοι φύλου	Ουδέτερα προς το φύλο πρότυπα από τις λεσβίες, Ρόλοι και πρότυπα αντίστοιχα του φύλου.
Erich et al	2008	27 ομόφυλοι γονείς	Όχι	11-19y	127 ετερόφυλοι γονείς	Ερωτηματολόγιο, t-test	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Καλή προσαρμοστικότητα στην οικογένεια ανεξάρτητα οικογένειας
Fultcher et al	2007	33 οικογένειες λεσβιών	Όχι	4-6y παιδιά	33 οικογένειες ετερόφυλων γονέων	GTM, SERLI, για τους γονείς και Συνέντευξη με παιδιά στο σπίτι	Ρόλοι φύλου	Ανεξάρτητοι της σεξουαλικής προτίμησης γονέων
Riggs et al	2009	255 ομοφυλόφιλοι στην Αυστραλία	Όχι	18-84y	Χωρίς ομάδα	Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Υποστηρικτικές απόψεις
Downing et	2009	32 γκέι	Όχι	~38y	Χωρίς ομάδα	Ποιοτική με δομημένες	Απόφαση	Ολοκλήρωση οικογένειας,

al		ζευγάρια				συνεντεύξεις	απόκτησης απογόνων	Επαφή με βιολογική οικογένεια, Αντιμέτωποι με ομοφοβικό στίγμα
Goldberg & Smith	2009	47 λεσβίες, 31 γκέι	Ναι		56 ετερόφυλα ζευγάρια	Ερωτηματολόγιο, CES-D, Relationship Questionnaire, MANOVAs	Γονικές ικανότητες	Λεσβίες & ετεροφυλόφιλοι θεωρούν τους εαυτούς τους περισσότερο ικανούς από τους γκέι πριν την υιοθεσία, Βελτίωση στους γκέι μετά την υιοθεσία
Brown et al	2009	183 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		Χωρίς ομάδα	Ποιοτική με δομημένες συνεντεύξεις	Απόφαση απόκτησης παιδιού	Έλλειψη υποστήριξης από υπηρεσίες υιοθεσίας, άλλους ομοφυλόφιλους, δασκάλους και συγγενείς, Ολοκλήρωση οικογένειας και ρόλου γονέα
Goldberg	2009	54 λεσβιακά ζευγάρια	Όχι		93 ετερόφυλα ζευγάρια	Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Διαφυλετική υιοθεσία	Λεσβίες πιο πρόθυμες να υιοθετήσουν παιδί από διαφορετική φυλή
Pelka	2009	30 λεσβιακά ζευγάρια	Όχι		Χωρίς ομάδα	Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Επίδραση στο ζευγάρι	Ζήλεια όταν επιθυμούν και οι δύο να κυφορήσουν
Averett et al	2009	183 ομόφυλα ζευγάρια, 155 παιδιά	Όχι	1,5-18y παιδιά	1.694 ετερόφυλων γονέων οικογένειες, 1229 παιδιά	CBCL, Ερωτηματολόγιο	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Το είδος της οικογένειας δεν σχετιζόταν με προβλήματα συμπεριφοράς και την καλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη
Erich et al	2009	27 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι	11-19y	127 ετερόφυλα ζευγάρια	KMS, SWLS, IPPA, SDS	Προσκόλληση στη νέα οικογένεια	Χωρίς διαφορά στο είδος της οικογένειας
Sullivan & Harrington	2009	5 ζευγάρια	Όχι	3-5y	5 κοινωνικοί λειτουργοί	Ποιοτική με συνεντεύξεις	Στάσεις και Αντιμετώπιση	Το ομοφοβικό στίγμα επηρεάζει τη στάση και την αντιμετώπιση ομόφυλων ζευγαριών που θέλουν να υιοθετήσουν
Tan & Baggerly	2009	25 λεσβιακές οικογένειες	Όχι	1,5- 11 y παιδιά	113 μονογονεϊκές οικογένειες & 426 ετεροφυλων γονέων οικογένειες	Ερωτηματολόγιο, CBCL	Ψυχοκοινωνική Ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη ανεξάρτητα από το σεξουαλικό προσανατολισμό των γονέων
Schwartz	2010	1297 άτομα	Όχι	18-65+ y		Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Η θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις επηρεάζουν τη στάση
Goldberg et al	2010	77 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		51 ετερόφυλα ζευγάρια	Ερωτηματολόγιο, RQ, CES-D, WCQ,	Επίδραση στο ζευγάρι	Αρνητική επίδραση υιοθεσίας στη σχέση όλων των ζευγαριών που σχετίζεται με την κακή προηγούμενη σχέση του ζευγαριού

Farr et al	2010	44 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		73 ετερόφυλα ζευγάρια	DAS, PSI, CBCL, PSAI, ANCOVA	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη και σχέση με τους γονείς σε όλες τις οικογένειες
Bos & Sandfort	2010	63 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι	4-8y παιδιά	68 ετερόφυλα ζευγάρια	SQS, Ερωτηματολόγιο, PCSC	Ρόλοι φύλου	Φυσιολογική ανάπτυξη σε όλες τις οικογένειες, Παιδιά ομόφυλων γονέων πιο διαλλακτικά απέναντι στη διαφορετικότητα
McCutcheon	2011	30 φοιτητές	Όχι			IAT, Ερωτηματολόγιο, ANCOVA	Στάσεις	Ομοφοβικές απόψεις και θρησκευτικές επιρροές οδηγούν σε αρνητική στάση
Kinkler et al	2011	37 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι			Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Απόφαση για υιοθεσία	Απόρριψη από κάποιες υπηρεσίες, Νομική αδυναμία, Κοινωνική υποστήριξη σε ΛΟΑΤ φιλικές κοινότητες
Ackbar	2011	53 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι			Ερωτηματολόγιο, Ημιδομημένες συνεντεύξεις	Ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη, Παροχή ουδέτερων προτύπων
Tornello et al	2011	230 γκέι πατέρες	Όχι			Ερωτηματολόγιο, PSI, LGBIS-R, OI, MSPSS	Επίδραση στο ζευγάρι	Στρες στο ζευγάρι που σχετίζεται με κοινωνική υποστήριξη, σχέση γονέων, ομοφοβικό στίγμα και ηλικία παιδιού
Welsh	2011	13 έφηβοι	Όχι	13-18 y		Ημιδομημένες συνεντεύξεις	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη, καλοί δεσμοί οικογένειας, θετική στάση στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια
Golberg & Smith	2011	90 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι	33-44 y	Ίδια ομάδα σε 4 διαφορετικές στιγμές	CES-D, STAI, PSS, RQ, Ερωτηματολόγιο,	Επίδραση στο ζευγάρι	Σημαντική η κοινωνική στήριξη και το στίγμα για την ψυχική υγεία των γονέων
Gelderen et al	2012	84 λεσβιακές οικογένειες	Όχι		Ίδια ομάδα σε 5 διαφορετικά στάδια	Ημιδομημένες συνεντεύξεις	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	50% βιώνουν ομοφοβικό στίγμα, από συνομηλίκους
Costa et al	2012	993 Πορτογάλοι		18-69 y		Ερωτηματολόγιο,	Στάσεις	Οι Καθολικοί έχουν αρνητικές στάσεις,
Hollekin et al	2012	1246 Νορβηγοί		16-80 y		Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Αυξητική πορεία θετικής στάσης
Regnerus	2012	~2000 από το γενικό πληθυσμό	Ναι		173 λεσβίες και 76 γκέι άτομα	Ερωτηματολόγιο	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Υπάρχουν διαφορές στα παιδιά ομόφυλων οικογενειών στη σεξουαλική ανάπτυξη
Gartrell et al	2012	78 έφηβοι με λεσβίες	Όχι			Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη, καλές σχέσεις με

		μητέρες						συνομηλίκους,
Bos et al	2012	78 έφηβοι με λεσβίες μητέρες	Όχι	17y		Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Ρόλοι φύλου και Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη και ρόλοι φύλου, χωρίς την ανάγκη ανδρικού προτύπου
Leddy et al	2012	32 παιδιά ομόφυλων γονέων	Όχι	18+ y		Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Βίωσαν ομοφοβικό στίγμα, ανέπτυξαν στρατηγικές αντιμετώπισης, φυσιολογική ανάπτυξη
Richardson et al	2012	35 γκέι ζευγάρια	Όχι	~38,8 y		Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Επίδραση στο ζευγάρι	Αμφίθυμα συναισθήματα ανάμεσα στην οικογένεια και την εργασία
Goldberg et al	2012	30 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι	~38,58 y	12 ετερόφυλα ζευγάρια	Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Απόφαση για υιοθεσία	Τα ομόφυλα ζευγάρια αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα στη διαδικασία
Lanver et al	2012	22 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		60 ετερόφυλα ζευγάρια	Ερωτηματολόγιο, BRS, K-ABC, SBIS-IV, CBCL	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική γνωσιακή και συμπεριφορική ανάπτυξη, χωρίς διαφορές στα ζευγάρια
Van den Akker et al	2013	20 χώρες	Όχι			Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Οι στάσεις επηρεάζονται από την ομοφοβία, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και τους νόμους της χώρας
Farr & Patterson	2013	44 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		30 ετερόφυλα ζευγάρια	DCL, CBC,, CBCL,	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική γνωσιακή και συμπεριφορική ανάπτυξη, χωρίς διαφορές στα ζευγάρια
Goldberg & Smith	2013	75 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		45 ετερόφυλα ζευγάρια	CBCL, Ερωτηματολόγιο, RC, CES- D,	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Η προσκόλληση επηρεάζεται από την ηλικία του απιδιού και τη σχέση του ζευγαριού, ανεξάρτητα το είδος της σχέσης
Bos et al	2013	78 λεσβιακά ζευγάρια	Όχι		93 ζευγάρια από το γενικό πληθυσμό	DSM, CBCL	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και Στίγμα	Φυσιολογική συμπεριφορική και γνωσιακή ανάπτυξη, Εμπειρίες ομοφοβικού στίγματος
Gato & Fontaine	2013	527 φοιτητές κοινωνικών επιστημών	Ναι	18-36 y	262 φοιτητές τεχνικών τμημάτων	Ερωτηματολόγιο	Απόψεις για ανάπτυξη στους Ρόλους φύλου και σεξουαλικότητα	Θεωρούν ότι επηρεάζει η σεξουαλικότητα των γονέων, ότι οι άνδρες επηρεάζουν πιο αρνητικά συγκριτικά με τις γυναίκες
Crouch et al	2014	491 ομόφυλων γονέων	Ναι	5-18y παιδιά	10.439 παιδιά σχολικής ηλικίας	ACHESS, ITQOL, CHQ, BSS, SDQ,	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη, Καλύτερη προσκόλληση στις ομόφυλων γονέων

		οικογένειες						οικογένειες
Goldberg	2014	154 ομόφυλα ζευγάρια	Ναι		112 ετερόφυλα ζευγάρια	Ερωτηματολόγιο και ημιδομημένες συνεντεύξεις σε γονείς και δασκάλους	Επίδραση στο ζευγάρι	Αναφέρονται προβλήματα με το σχολικό περιβάλλον, που παρουσιάζεται απροετοίμαστο
Bauermaister	2014	1487 γκέι άνδρες	Ναι	18-24 y		Ερωτηματολόγιο	Απόφαση για απόκτηση παιδιού	Η θεσμοθέτηση επηρεάζει θετικά την απόφαση για υιοθεσία και την ψυχική υγεία γκέι ανδρών που επιθυμούν αυτήν
Goldberg & Smith	2014	90 ομόφυλα ζευγάρια			58 ετερόφυλα ζευγάρια	PSI-SF, CES-D, PRS, PSS-Fr/Fa, Ερωτηματολόγιο	Επίδραση στο ζευγάρι	Το γονικό στρες σχετίζεται με τις ιδιαιτερότητες του παιδιού, τη σχέση του ζευγαριού και την προετοιμασία για υιοθεσία, ανεξάρτητα το είδος της σεξουαλικής σχέσης
Goldberg & Smith	2014a	63 ομόφυλα ζευγάρια		Παιδιά σχολικής ηλικίας	40 ετερόφυλα ζευγάρια	Ερωτηματολόγιο σε 0 και 5 έτη μετά την υιοθεσία	Σχολική προσαρμογή και επίδοση	Η αποδοχή από το σχολικό περιβάλλον οδηγεί σε περισσότερη εμπλοκή των γονέων και καλύτερη προσαρμογή του παιδιού
Goldberg & Smith	2014b	65 ομόφυλα ζευγάρια			35 ετερόφυλα ζευγάρια	Ερωτηματολόγιο σε 0 και 3 έτη μετά την υιοθεσία	Σχολική προσαρμογή	Η αποδοχή από τους εκπαιδευτικούς οδηγεί σε καλύτερη προσαρμογή του παιδιού και της οικογένειας
De Graeve	2014	30 λεσβιακά ζευγάρια				Ποιοτική με σε βάθος συνεντεύξεις και παρατήρηση της οικογένειας	Απόφαση για υιοθεσία	Σε διεθνείς υιοθεσίες αντιμετωπίζεται ομοφοβικό στίγμα από τη νομοθεσία άλλων χωρών
Bos et al	2014	51 έφηβοι λεσβίων μητέρων			1.518 έφηβοι ετερόφυλων γονέων	Ερωτηματολόγιο, IPPA, RSES, SIAS, YSR	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Υψηλότερη αυτοπεποίθηση και λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς σε παιδιά λεσβίων μητέρων
Montero	2014	500 άτομα/χώρα σε 16 χώρες	Ναι			Διαδικτυακό ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Αυξανόμενη υποστήριξη, αν και υπάρχουν χώρες που δεν αναγνωρίζουν κανένα δικαίωμα στους ομοφυλόφιλους
Montero	2014a	1000 ενήλικες στις Η.Π.Α.		18+ y		Διαδικτυακά ερωτηματολόγια 1994-2012	Στάσεις	Αυξανόμενη υποστήριξη
Lanver et al	2014	22 ομόφυλα ζευγάρια			60 ετερόφυλα ζευγάρια	2, 1 και 24 μήνες μετά την υιοθεσία με συνεντεύξεις και BDI, PSI, MSSQ	Επίδραση στο ζευγάρι	Χαμηλά επίπεδα κατάθλιψης ανεξάρτητα την οικογένεια
Crouch et al	2014	35 έφηβοι				ACHESS, CHQ, BSS,	Ψυχοκοινωνική	Φυσιολογική ανάπτυξη με

		ομόφυλων γονέων				Ημιδομημένες συνεντεύξεις	ανάπτυξη	εμπειρίες στιγματισμού
Jennings et al	2014	40 οικογένειες ομόφυλων γονέων		4-8 y παιδιών	49 οικογένειες ετερόφυλων γονέων	Ημιδομημένες συνεντεύξεις	Απόφαση για υιοθεσία	Ολοκλήρωση της οικογένειας και ανάληψη γονικού ρόλου,
Goldberg et al	2014	22 ομοφυλόφιλα άτομα		28-59 y		Ημιδομημένες συνεντεύξεις	Απόφαση για υιοθεσία	Άγχος λόγω αβέβαιου νομικού πλαισίου, Συναισθηματική ενίσχυση από νομική θεσμοθέτηση, υποστηρικτικούς κοινωνικούς λειτουργούς και δικηγόρους υιοθεσίας
Perry & Whitehead	2015	1.714 άτομα στις Η.Π.Α.	Ναι			Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Αρνητική στάση τηρείται από νεοφιλελεύθερους, Καθολικούς, Συντηρητικούς και Φιλελεύθερους Προτεστάντες
Weiner & Zinner	2015	106 φοιτητές	Όχι			CRS, TS	Στάσεις	Οι τρανσέξουαλ θεωρούνται λιγότερο σταθεροί συναισθηματικά και δεν προτιμώνται για υιοθεσία σε σύγκριση με γκέι, λεσβίες & ετεροφυλόφιλα άτομα
Goldberg & Garcia	2015	106 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι	26-60 y	84 ετερόφυλα ζευγάρια	Πριν και 3μήνες και 5 χρόνια μετά την υιοθεσία,	Επίδραση στο ζευγάρι	Χαμηλά ποσοστά διαζυγίου σε όλα τα είδη ζευγαριών
Kirby & Michaelson	2015	1000 ενήλικοι Αμερικάνοι Καθολικοί	Ναι	18+ y	1.237 άτομα από το γενικό πληθυσμό	Τηλεφωνικές συνεντεύξεις	Στάσεις	Οι Καθολικοί είχαν πιο αρνητικές στάσεις από το γενικό πληθυσμό
Kimberly & Moore	2015	64 κοινωνικοί λειτουργοί	Όχι	22-71 y		Ερωτηματολόγιο	Απόφαση για υιοθεσία	Αυξανόμενη αποδοχή ομόφυλων ζευγαριών ως θετών γονέων
Vecho & Schneider	2015	275 Γάλλοι Ψυχολόγοι	Ναι		277 Καναδοί Ψυχολόγοι	Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Θετικές στάσεις, κυρίως από τους Καναδούς
Farr et al	2015	56 ομόφυλων γονέων οικογένειες	Όχι			Ερωτηματολόγιο σε 0 και 5 χρόνια	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Καλή σχέση με την οικογένεια και φυσιολογική ψυχοκοινωνική ανάπτυξη
Molina & Alarcon	2015	38 Ισπανοί κοινωνικοί λειτουργοί & ψυχολόγοι	Όχι	~34 y		Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Υποστηρικτικοί απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια που θέλουν να υιοθετήσουν
Sullins	2015	2.304 ομόφυλα ζευγάρια	Ναι		1.598.000 γενικού πληθυσμού στις Η.Π.Α.	SDQ, Ερωτηματολόγιο	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Οι βιολογικοί γονείς υπερτερούν από τους θετούς γονείς, Υιοθετημένα από

								ομόφυλους γονείς έχουν φυσιολογική ψυχοκοινωνική κατάσταση σε σχέση με τ ετερόφυλων γονέων παιδιά
Van Rijn- Van Gelderen etb al	2015	67 Ολλανδοί έφηβοι με λεσβίες μητέρες	Όχι		2.317 έφηβοι από το γενικό πληθυσμό της Ολλανδίας	CBCL, YSR	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Εμπειρίες ομοφοβικού εκφοβισμού οδηγούν σε προβλήματα συμπεριφοράς, Φυσιολογική ανάπτυξη
Hichy et al	2015	197 Ιταλοί Καθολικοί	Όχι	18-70 y		Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Προσηλωμένοι Καθολικοί και Δεξιός πτέρυγας πολιτικές πεποιθήσεις έχουν πιο αρνητική στάση απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια
Trappolin & Tiano	2015	12 ομόφυλα ζευγάρια στην Ιταλία	Όχι			Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Στάσεις	Η έλλειψη θεσμοθέτησης και οι αρνητικές στάσεις οδηγούν σε αίσθημα κατωτερότητας και στιγματισμού
Malmquist	2015	181 ομόφυλα ζευγάρια στη Σουηδία	Όχι	~35 y		Ποιοτική με ημιδομημένες συνεντεύξεις	Απόφαση για υιοθεσία	Η θεσμοθέτηση ενισχύει το αίσθημα της οικογένειας
Gato & Fontaine	2015	500 φοιτητές στην Πορτογαλία	Ναι	18-53 y		CDORS, CRS, Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Υποστηρίζεται πως οι γυναίκες είναι πιο ικανές από τους άντρες, ενώ οι ετερόφυλες οικογένειες προτιμώνται ως ικανότερες
Hichy et al	2015	276 Καθολικοί στην Ιταλία	Όχι	18-70 y		Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Όσο πιο πιστά εφαρμόζουν τη θρησκευτικές πεποιθήσεις τόσο πιο αρνητική στάση τηρούν απέναντι στην υιοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια
Goldberg & Garcia	2016	95 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		70 ετερόφυλα ζευγάρια	PSAI, Ερωτηματολόγιο	Ρόλοι φύλου	Προσφέρουν ουδέτερα πρότυπα, Φυσιολογική ανάπτυξη
Farrc & Patterson	2016	51 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		41 ετερόφυλα ζευγάρια	MSPSS, PAI	Επίδραση στο ζευγάρι	Η κοινωνική υποστήριξη ενισχύει τη σχέση του ζευγαριού
Tan et al	2016	109 φοιτητές ψυχολογίας	Όχι			Ερωτηματολόγιο, IAT	Στάσεις	Οι λεσβίες θεωρούνται καταλληλότερες από όλους ως θετοί γονείς, Αρνητικοί στις διαφυλετικές υιοθεσίες
Gato &	2016	182 φοιτητές	Όχι	20- 51 y		CDORS, MSATLG,	Στάσεις	Η επαφή με τους

Fontaine		ψυχολογίας				PATGRS, Ερωτηματολόγιο		ομοφυλόφιλους οδηγεί σε θετική στάση απέναντι στην υιοθεσία από αυτούς
Farr	2016	56 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		50 ετερόφυλα ζευγάρια	CBCL, PSI, DAS, FAD	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, Καλή σχολική προσαρμογή όσο υπάρχει χαμηλό γονικό στρες για όλες τις οικογένειες
Takacs et al	2016	38.192 άτομα από 28 Ευρωπαϊκές χώρες	Ναι			IASC, EVS	Στάσεις	Η θεσμοθέτηση της υιοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια επηρεάζει θετικά τις στάσεις
Whitehead & Perry	2016	1.714 άτομα στις Η.Π.Α.	Ναι			BRS, Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Η πιστή παρακολούθηση θρησκείας οδηγεί σε αρνητικές στάσεις
Gross et al	2017	1.861 Καθολικοί φοιτητές στη Γαλλία	Ναι	18-66 y		Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Θετικές στάσεις απέναντι στην υιοθεσία έναντι άλλων μεθόδων απόκτησης παιδιού, σε απουσία ισχυρών θρησκευτικών πεποιθήσεων αυτή η στάση ενισχύεται
DeVault & Miller	2017	515 εργαζόμενοι	Ναι	18- 71 y	539 φοιτητές	Ερωτηματολόγιο	Στάσεις	Θεωρούν τα ζευγάρια ασταθή και άρα ακατάλληλα να υιοθετήσουν παιδί
Farr	2017	27 λεσβιακά ζευγάρια	Όχι			BSI, DAS, WDW, CBCS, PAI	Επίδραση στο ζευγάρι	Υψηλά επίπεδα διαζυγίου με δυσμενείς επιπτώσεις στην ψυχική υγεία του ζευγαριού
Goldberg et al	2017	20 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι			Συνεντεύξεις σε βάθος, Ερωτηματολόγιο	Επίδραση στο ζευγάρι	Στίγμα διαφορετικότητας, Κοινωνικές σχέσεις επηρεάζονται από κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και προσωπικές αντιλήψεις
Ioverno et al	2017	638 φοιτητές	Ναι	18-28 y		BOSSP	Στάσεις	Αρνητική αντίληψη για γονικές ικανότητες οδηγούν σε αρνητική στάση απέναντι στην απόκτηση παιδιού από ομόφυλα ζευγάρια-
Sumontha et al	2017	96 ομόφυλα ζευγάρια	Όχι		76 ετερόφυλα ζευγάρια	WDW, OAT, COAT	Ρόλοι φύλου και σεξουαλικότητα	Η σεξουαλικότητα των γονέων δεν επηρεάζει την ανάπτυξη των παιδιών

Cenegy et al	2017	527 ομόφυλα ζευγάρια	Ναι		180.374 ετεροφυλόφιλα άτομα	Στοιχεία από τον εθνικό ασφαλιστικό οργανισμό και τον εθνικό οργανισμό υιοθεσίας	Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη	Φυσιολογική ανάπτυξη, όμοια με παιδιά άλλων διαφορετικών μορφών οικογένειας και προσομοιάζουν παιδιά των ετερόφυλων παραδοσιακών μορφών οικογένειας
--------------	------	----------------------	-----	--	-----------------------------	--	------------------------	---

Όπου αναφέρεται η χρήση ερωτηματολογίου, σημαίνει πως οι ερευνητές δημιούργησαν ένα νέο, δικό τους ερωτηματολόγιο.

Πίνακας Συντομογραφιών

16PF	16 Personality Factor questionnaire
ACHESS	Australian study of Child Health in Same-Sex families
ATSCAP	Attitudes Toward Same-Sex Couples as Adoptive Parents Scale
BDI	Beck Depression Inventory
BOSSP	Beliefs on Same- Sex Parenting
BRS	Behavior Rating Scale
BRS	Baylor Religion Survey
BSI	Brief Symptoms Inventory
BSS	Bos Stigmatization Scale
CBCL	Child Behavior Checklist
CBCS	Coparenting Behavior Coding scale
CDORS	Child Developmental Outcomes Rating Scale
CES-D	Center for Epidemiological Studies - Depression
CHQ	Child Health Questionnaire
COAT	Children's Occupations, Activities and Trait- Gender Attitudes / Sex typing of oneself
CRQ	Central Relationship Questionnaire
CRS	Couples Rating Scale
DAS	Dyadic Adjustment Scale
DCL	Division of Child-care Labor
ECBI	Eyberg Child Behavior Inventory
EVS	European Values Study
FAD	Family Assessment Device
FAM-III	Family Assessment Measure- III
FSS	Fatigue Severity Scale
HS	Homophobia Scale
IASC	Institutionalization of Adoption by Same- Sex Couples
IAT	Implicit Association Test
IPPA	Inventory of Parents and Peer Attachment
ITQOL	Infant Toddler Quality of Life
K-ABC	Kaufman Assessment Battery for Children
KMS	Kansas Marital Satisfaction
LGBIS-R	Lesbian Gay Bisexual Identity Scale Revised
MSPSS	Multidimensional Scale of Perceived Social Support
MSATLG	Multidimensional Scale of Attitudes Toward Lesbians and Gay Men
MSSQ	Multidimensional Social Support Questionnaire
OAT	Occupations, Activities and Trait- Short Form
OI	Outness Inventory
PAI	Parenting Alliance Inventory
PATGRS	Pacific Attitudes Toward Gender Roles Scale
PRS	Personal Relationships Scale
PS	Parenting Scale
PSAI	Preschooler's Activities Inventory
PCSC	Perceived Competence Scale for Children
PSI	Parenting Stress Index
PSS-FR/FA	Perceived Social Support- from Friends/ Family
RC	Relationship Conflict
RQ	Relationship Questionnaire
RSES	Rosenberg Self- Esteem Scale
SBIS-IV	Stanford- Binet Intelligence Scale IV
SDS	Self-rating Depression Scale
SDQ	Strengths and Difficulties Questionnaire
SIAS	Social Interaction Anxiety Scale
STAI	State- Trait Anxiety Inventory
SRES	Sex-Role Egalitarianism Scale
SQS	Sexual Questioning Scale
SWLS	Satisfaction with Life Scale
TS	Transphobia Scale
WCQ	Ways of Coping Questionnaire
WDW	Who Does What questionnaire
YSR	Youth Self- Report